

Obsah/Contents

Odborné články/Papers

- Meniaca sa ústava – Vstup Rakúska do Európskej únie a jeho následky na Rakúske ústavné právo..... 3**
The changing constitution – Austria's accession to the EU and its consequences for Austrian constitutional law
Univ. Prof. DDr. Heinz Mayer
- Prípustnosť dôkazov v predsúdnom konaní..... 7**
Evidence Admissibility in Pre-trial Proceedings
doc. JUDr. Mgr. Jana Viktoryová, PhD., Mgr. Ľuboš Turek
- Spravodlivosť a právo na spravodlivý súdny proces..... 16**
Justice and the right to a fair trial
doc. Dr. Jarmila Chovancová, CSc.
- Súčasnoscť a budúcnosť Eurojustu (1. časť) 23**
The European Union's Judicial Cooperation Unit (Eurojust), Present time and Future (I. part)
JUDr. Ing. Ladislav Majerník
- Zamestnávanie cudzincov podľa slovenského a komunitárneho práva 44**
Employing of foreigners in Slovak and Community law
JUDr. Mgr. Katarína Svitanová, PhD.
- Vybrané inštitucionálne a právne aspekty administratívnej spravodlivosti v Anglicku 51**
Selected Institutional and legal aspects of administrative justice in England
JUDr. Peter Potásch, PhD.
- Alternatívne tresty 59**
Alternative punishments
Mgr. Martina Uhláriková

- **Hodnotenie európskeho zatýkacieho rozkazu 64**
Evaluation of the European Arrest Warrant
Bc. Libor Klimek

Informácie/Informations

- **Normy a inštitúty dedičského práva (Úvahy de lege ferenda) 71**
Norms and institutes of succession law (reasing de lege ferenda)
doc. JUDr. Ján Círák, CSc.
- **Účasť Európskeho parlamentu na tvorbe komunitárneho práva 78**
Role of the European Parliament in Community Law-Making
JUDr. Radoslav Svítana, PhD.

Diskusia/Discussion

- **Inštitút „premlčania“ pri zodpovednosti za škodu spôsobenú verejnou mocou ... 86**
*The law institute of „prescription“, as adapted by responsibility
for damage caused by the public authorities*
JUDr. Linda Wáclavová

Meniaca sa ústava – Vstup Rakúska do Európskej únie a jeho následky na Rakúske ústavné právo

The changing constitution – Austria's accession to the EU and its consequences for Austrian constitutional law

▼ Heinz Mayer

Key words:

Austrian Federal Constitution, accession to the EU, obligatory referendum, democratic legitimacy, rule of law, federalism

I. Introduction

Austria's accession to the European Union brought the most significant changes to the Austrian Federal Constitution since it entered into force in 1920. For the first time, an amendment to the Constitution was only passed after a general referendum. Even though the accession did not require many changes of the Constitution's text as such, its structure and its function drastically altered. The accession had a major impact on the "core" of Austria's Constitution, which is formed by several basic principles which give answers to questions that are of relevance to every constitution: Who creates the law? In other words: Who rules the state? Who guarantees that the law is respected? What is the position of the individual within the state? The most important changes concerned the democratic and the federal character of the Austrian state; these were significantly altered by Austria's accession to the EU.

As Art 44 paragraph 3 B-VG demands an obligatory referendum if basic principles of the Austrian Federal Constitution are amended, such a referendum took place in June 1994 in which a significant majority of the citizens voted in favour of the accession.

II. Changes to the democratic structure

Article 1 of the Federal Constitution declares that the law emanates from the people. According to the Austrian doctrine, this means that the law is created by deputies who are elected by the people. Hence, the Austrian Federal Constitution is built upon the principle of indirect or representative democracy.

This principle had to be adapted to the requirements of EU membership. The EU is a supranational organization whose institutions can create law that directly applies to individuals in the member states. Usually, this is the case for EU regulations and primary law. Furthermore, the decisions of the ECJ in which it gave direct effect to directives under certain circumstances have also been widely accepted.

The relationship between supranational European law and the democratic principle of the Austrian constitution is somewhat precarious. The legislative institutions of the European Union do not – seen from the perspective of the Austrian people – have the same democratic legitimacy as the Austrian legislative institutions which are directly elected by

the people, as prescribed by Article 1 of the Federal Constitution. This means that the legislative process of the Austrian Constitution has a higher democratic legitimacy than the legislative process of the European Union which is dominated by institutions that have not been directly elected by the people.

This divergence is further aggravated by the supremacy of EC law which means that national law that is in contradiction with EU law must not be applied by national institutions. EU law takes supremacy over all forms of national law, including constitutional law. As a consequence, Austrian law which has been created by institutions with direct democratic legitimacy has to give way to EC law which has been created by a procedure with only indirect – and therefore weaker – democratic legitimacy.

Nevertheless, it is undisputed that EC law itself regulates the scope of its supremacy. Hence, the member states of the Union have partially lost their constitutional sovereignty; this has been recognized by the Austrian Constitutional Court in a decision in 1999 (Report of the decisions of the Austrian Constitutional Court, n. 15,277).

The deficit of democratic legitimacy within the European Union has long been identified and was to be eased by the Treaty establishing a Constitution for Europe. This treaty has foundered; however, it will still be necessary to democratize the legislative process of the European Union with the aim to enhance the identification of its citizens with the idea of a united Europe. At present, it can be observed that the democratic deficits of the Union are often paralyzing European activities to a certain extent. In the years to come, it will be necessary to compensate for the reduction of national democratic structures by setting up stronger democratic structures in the European Union.

III. Rule of law

The Austrian Federal Constitution demands a strict respect for the democratic statute by the executive and the judiciary. They are both obliged to stay within the limits of the statutes and must not act without a statutory authorization. By this, the Constitution guarantees the supremacy of the democratic principle: The institutions of the state must and can only act on the basis of acts that have been created by the legislator who has a strong democratic legitimacy. This attachment to the statute is safeguarded by several controlling authorities; in the highest instance, Austria's three supreme courts have to make sure that the authorities respect the legal order.

This concept of the Austrian constitution which tries to protect the democratic order has also been significantly modified by the accession to the European Union. Firstly, it is now not only national law that can form the basis of action by national authorities, but also EC law. Secondly, the Constitution prescribes a very high degree of precision for national legislative acts, a requirement that is certainly more relaxed for EC law. As EC law is rather strict on the aims to be reached, but not as much on the ways how to reach them, it leaves much more discretion for the authorities that have to apply it as this would be the case for Austrian law.

This means that national authorities that have to execute EC law have much more discretion in doing so as the Austrian Constitution would normally concede to them.

Additionally, the supremacy of EC law obliges all national institutions not to apply national law that is in contradiction with Community law. This has resulted in a major modification of the traditional Austrian system of judicial review. According to the original concept, no court or administrative authority has the competence to ignore national law

because it deems it unconstitutional. The sole authority which may decide this question is the Constitutional Court to which all other national authorities have to refer to if they doubt the constitutionality of a national legal act. If the Constitutional Court finds these doubts are well-founded, it can declare the norm in question void. This means that only the Constitutional Court is competent to overrule the elected legislator.

As far as EC law is applicable, this competence has been extended to all national authorities. If these doubt that a national legal act is incompatible with EC law, they have the obligation not to apply this national norm. In deciding this, they can refer the questions to the European Court of Justice according to Art 234 of the EC Treaty.

Finally, the European Court of Justice does itself create law to a remarkable extent. Several basic principles of EC law are based on court decisions. Let me just mention the direct applicability of directives or the liability of national authorities for breach of EC law. The Court sees itself not just as a court that has to guarantee that the law is respected, but also as an institution that has to contribute to the consolidation of the process of European integration. This strong role of the Court is further weakening the democratic legitimacy of EC law and leads to a high level of legal uncertainty. It does also conflict with the concept of the rule of law as it has been embodied in the Austrian Constitution.

IV. Federalism

According to Article 2 of the Federal Constitution, Austria is a federal state formed by nine autonomous provinces. Legislative and executive competences are divided between the Federation and the provinces, while the judiciary falls within the exclusive competence of the Federation. Already in 1920, when the Constitution was drafted, questions of the federal structure were discussed in a controversial way – which has remained so to date. From the beginning, the Austrian federalism was marked by the dominant position of the Federation. Several amendments to the Constitution have made the distribution of competences more and more complex, with the result that it is highly casuistic and petty-minded. Within the last decades, this has made it more and more difficult to efficiently administer certain tasks.

Austria's accession to the European Union also changed the federal structure of the state. Among the quite limited competences of the provinces, a large number now falls within the field exclusive or joint competences of the EU which further reduced the political scope of the provinces. I would just like to mention the field of environmental protection.

This loss of political importance is accompanied by the complex needs related to the transposition of EC law into national law. As EC law does not really follow the division of competences under the Austrian Constitution, many directives had to be transposed tenfold: As far as the Federation is competent, by federal statute; as far as the provinces are competent, by nine provincial statutes. This question is, for example, very relevant in the field of construction and environmental law and leads to an explosion of the amount of statutory law.

This is one of the reasons why for many years discussions have been going on to reform Austria's federal structure. However, reforms have proven very difficult, as the provinces are bitterly defending their remaining competences against further centralisation of power. This task is made easier for them as many leading politicians from the provinces have considerable influence at the federal level as well. Recently, reforming the federal

structure was often discussed with reference to a cost-benefit-analysis. Some point to the high costs of a federal structure, while others stress the advantages of subsidiarity for the acceptance of rules by the citizens. An outcome of these discussions is unforeseeable.

V. Conclusion

Looking back on more than ten years of EU membership, one has to conclude that Austria's accession to the EU was the right decision. In fact, there was no real alternative. Austria's accession to the EU resulted in a large number of reforms being finally pushed through parliament after they had been blocked for years. In many cases, this helped to overcome traditional structures and to modernise the country.

In the future, we can expect further consolidation of the process of EU integration, including the accession of new members. If the EU and its institutions are to remain governable, it will be necessary to adapt its structures to the changing political environment. A lot of attention should also be paid to the aim of increasing the acceptance of the European Union by its citizens. This will also require a democratisation of its legislative structures and the creation of a European conscience.

Another important aspect will be the question whether political parties are ready to shelve the enforcement of purely national interests in favour of a policy that is orientated towards European goals. In whatever way one may judge the European Union in detail, it is undisputed that it has a significant role to play in security policy and, by doing so, has become an invaluable instrument to guarantee peace in Europe. This alone is sufficient to justify its existence.

Summary

Prispevok spätným pohľadom na viac než desaťročie rakúskeho členstva v EÚ analyzuje vplyv členstva v EÚ na vývoj rakúskeho ústavného systému. Autor poukazuje na skutočnosť, že vstup Rakúska do EÚ predstavoval najvýznamnejšiu zmenu federatívnej ústavy od nadobudnutia jej účinnosti v roku 1920. Nešlo ani tak o zásadnú zmenu obsahovú, o to podstatnejšie však o zmeny štrukturálnej a funkčnej povahy. Keďže vstup do Európskej únie mal zásadný vplyv na samotné „jadro“ ústavy, po prvýkrát v dejinách rakúskej ústavy bolo jej zmenu v zmysle čl. 44 ods. 3 nevyhnutné docieľiť uskutočnením všeobecného referenda. Úspešnosť referenda uskutočneného v júni 1994 a následný vývoj obohacujúci a modernizujúci tradičné výstavbové prvky rakúskeho ústavného systému sú skutočnosťami, ktoré autora vedú k záveru, že rozhodnutie Rakúska stať sa členom EÚ bolo správnym rozhodnutím.

Univ. Prof. DDr. Heinz Mayer,

profesor ústavného práva, od roku 2006 dekan Právnickej fakulty Univerzity vo Viedni
Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität Wien, Schottenbastei 10-16, A-1010 Wien
E-mail: dekanat-jur@univie.ac.at

Prípustnosť dôkazov v predsúdnom konaní

Evidence Admissibility in Pre-trial Proceedings

▼ Jana Viktoriová, Luboš Turek

Kľúčové slová:

právo na spravodlivý proces, prípustnosť dôkazov, istota dokazovania, poznanie, pravda, zákonnosť dôkazov, neexistencia dôkazu, nezákonné donútenie, teória „ovoce z otráveného stromu“, kvalita dôkazov

Key words:

the right to a fair trial, evidence admissibility, safety of evidence, knowledge /cognition/ discernment, truth, lawfulness of evidence, non-existence of evidence, unlawful coercion, theory of „fruit of the poisonous tree“, quality of evidence

Prípustnosť dôkazov a právo na spravodlivý súdny proces

Právo na spravodlivý, zákonný súdny proces, stíhanie len zo zákonných dôvodov predstavuje najdôležitejšiu zásadu trestného konania. Dôvodom trestného stíhania môže byť len odôvodnené podozrenie zo spáchania trestného činu, pričom musí byť dodržaný postup ustanovený Trestným poriadkom. Táto zásada procesne dopĺňa hmotno-právnu zásadu „nullum crimen sine lege“, ktorá v trestnom práve predstavuje zásadu zákonnosti. Pokiaľ ide o jej vzťah k cieľu trestného konania – náležitému zisteniu skutkového stavu veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, treba zdôrazniť, že záujem na zistení skutkového stavu nesmie byť nadradený zásade zákonného procesu, lebo by to mohlo viesť k snahe zistiť pravdu za každú cenu, teda aj za cenu porušenia zákona. Trestné stíhanie však možno viesť len v súlade so zákonom, lebo „cieľ neposväcuje prípadné nezákonné prostriedky“. Dôkazy obstarávajú orgány činné v trestnom konaní z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie. Skutkový stav sa zisťuje v rozsahu, ktorý príslušný orgán činný v trestnom konaní a súd potrebuje pre svoje rozhodnutie. Relevancia sa prikladá aj dôkazom, ktoré obstarali strany. Ustanovenia o dokazovaní kladú dôraz na posudzovanie zákonnosti dôkazu a na jeho prípustnosť v rámci trestného konania, uvedený postup neovplyvnilo ani preferovanie prvkov kontradiktórneho procesu.¹⁾

Pod spravodlivým procesom treba rozumieť procesný postup, ktorý je v súlade s Ústavou SR,²⁾ Trestným poriadkom, ale taktiež so zásadami, z ktorých Trestný poriadok vychádza a na ktorých je postavený.

1) Kolektív autorov: Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou. Bratislava: Nová práca, 2005, s. 7, 8, 10, 12.

2) Marczyová, K.: Vzťah Ústavného práva SR a vyšetrovania (Využitelnosť poznatkov z vybraných oblastí ústavného práva vyšetrovateľmi). In.: Vyšetrovanie trestných činov – súčasnosť a perspektívy. Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie zo dňa 7. 7. 2008. Bratislava, Akadémia PZ, 2008, s. 106 – 110.

Právo zúčastniť sa na procese a právo vyjadrovať sa k vykonávaným dôkazom sú možnosťami na uplatnenie práva obvineného na obhajobu, ide však o právo a nie povinnosť.

V trestnom konaní sa zisťuje skutok, ktorý je predmetom konania, vo všetkých okolnostiach majúci význam pre rozhodnutie. Vždy však spôsobom, ktorý zákon určuje a dovoľuje.

Rekodifikovaný Trestný poriadok posilňuje prvky kontradiktórnosti trestného konania. V súlade s tým je najmä na stranách, aby v konaní pred súdom navrhovali dôkazy a taktiež ich spravidla vykonávali. Stranám sa dáva právo, aby zabezpečili dôkaz, ktorý navrhli.

Skutkové zistenia sa nesmú nadradovať nad zásadu riadneho zákonného procesu, lebo by to mohlo viesť k snahe zisťovať pravdu za každú cenu, teda aj za cenu porušenia zákona. Uvedená skutočnosť sa v plnom rozsahu premieňa do nášho trestného procesu a je plne akceptovateľná, ak je cieľom trestného konania zákonnosť a spravodlivosť. Trestné konanie je možné viesť iba v súlade so zákonom, a preto aj postup príslušných orgánov, ktorých cieľom je pravdivé skutkové zistenie, musí byť vždy v súlade so zákonom. V zmysle zákona musia byť vyhľadávané aj vykonávané dôkazy.³⁾

Prípustnosť dôkazov a istota dokazovania

V dokazovaní by mal pri zásade zisťovania skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností platiť princíp súčinnosti strán, zúčastnených na tomto procese. Neznamená to však na druhej strane skutočnosť, že by orgány činné v trestnom konaní mali znížiť požiadavky kladené na dôkazy a na zisťovanie skutkového základu právnych rozhodnutí. Nemali by sa však vzdať ani kritického postoja, ktorý odmieta predstierať istotu tam, kde v skutočnosti nie je, neuspokojovať sa s pravdepodobnosťou a nepodloženými tvrdeniami a usilovať sa o také postoje, v ktorých sa prelína teória s praxou a zdôrazňuje zákonnosť a ochrana práv a slobôd osobnosti. Čo sa týka pojmu **istota**, je potrebné ho chápať v špecifickom význame, ako tzv. istotu praktickú. Ide o kritérium, podľa ktorého prakticky isté poznatky oddelíme od poznatkov iba pravdepodobných, na ktoré môžeme aplikovať kritérium dôvodných pochybností. Za takúto dôvodnú pochybnosť možno považovať neistotu, ktorá by spôsobila, že orgán činný v trestnom konaní po starostlivom, objektívnom a nestrannom zhodnotení všetkých dostupných dôkazov by bol taký nerozhodný, že by nemohol vysloviť, či uvedená skutočnosť preukazuje, že sa trestný čin stal, a že by nemohol povedať, že získal ustálené presvedčenie o tom, že dokazovaná skutočnosť podľa získaných poznatkov v trestnom konaní zodpovedá objektívnej realite v konečnej etape prípravného konania, že získal na základe vykonaného vyšetrovania ustálené presvedčenie o tom, že výsledky vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd. Orgán činný v trestnom konaní si musí byť vedomý aj toho, že na jednej strane, keď kladie nízke požiadavky na istotu, zvyšuje nebezpečenstvo omylov, a na druhej strane rozširovanie požiadaviek praktickej istoty na istotu absolútnu by paralyzovalo prebiehajúce trestné konanie. Ďalej je potrebné zdôrazniť, že požiadavka istoty skutkových zistení bez dôvodných pochybností zvyšuje autoritu práva, pretože rozhodnutia založené iba na pravdepodobnostnom zistení nemajú náležitú morálnu váhu a nie sú spoločnosťou hodnotené ako akt spravodlivosti. Zároveň však poznatok, že podľa nášho súčasného poznania má isté dokázané tvrdenie v sebe aj určité možné prvky neistoty, vedie k väčšej

3) Šámal, P. a kol.: Prípravné konanie trestné. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 47.

kritickosti voči dôkazom, k starostlivému skúmaniu všetkých informácií a tým prispieva k dosiahnutiu pravdivého skutkového zistenia.⁴⁾

Prípustnosť dôkazov a rozsah dokazovania

Rozsah poznania závisí od objektívnej možnosti a subjektívnej schopnosti poznávať. Vnútrotným účelom spôsobu aj rozsahu poznania je obsah poznania. Výsledkom poznávacieho procesu a obsahom poznania je pravda, ktorá zodpovedá skutočnosti a je jej obrazom. Ak sa výsledok odchyľuje od pravdy, môže ísť o omyl alebo o tzv. chcené poznanie. Omyl je nepravdivý obraz o skutočnosti, ktorý vznikol pre chybu v metóde alebo v kvalite poznávacieho aparátu, bez toho, aby o tom subjekt vedel. Pravdivý obraz vylučuje omyl a vylučuje aj na omyle založenú trestno-právnu kulpu. Príprava jedinca na čo najkvalitnejší poznávací proces je v tomto zmysle teda najprirodzenejšou a najlepšou prevenciou kulpóznej delikvencie. Ak odklon od skutočnosti vznikol na základe intencionálnej zameranosti poznávacieho procesu preto, lebo subjekt poznával len to, čo chcel a nie to, čo nechcel, treba nepravdivosť obrazu a jeho nezhodu so skutočnosťou pripísať na vrub metóde tzv. chceného poznávania. Pravda nie je to, čo subjekt chce, aby bolo pravdou, ale to, o čom zistí, že je pravdou. To, čo subjekt chce, aby sa stalo pravdou, jeho predstava o tom môže byť nanajvýš súčasťou jeho želania alebo súčasťou motivácie k tomu smerujúceho konania.⁵⁾

Zložitosť poznávania vyšetřovaného trestného činu je daná niekoľkými dôležitými faktormi, hlavne existenciou protichodných záujmov a snáh, a to na jednej strane orgánov činných v trestnom konaní smerujúcich k objasneniu trestného činu a zisteniu páchatel'a a na druhej strane páchatel'a smerujúceho k zabráneniu či skomplikovaniu odhalenia trestného činu alebo aspoň k zabráneniu či oddialeniu zistenia jeho osoby ako páchatel'a. Všetky tieto snahy sú ovplyvňované aj konkrétnymi znalosťami a skúsenosťami všetkých týchto subjektov, ďalej aj rôznymi objektívnymi faktormi, ako je napríklad časový odstup od spáchania činu do jeho zistenia, zničením či znehodnotením stôp prírodnými vplyvmi, smrť svedka a podobne.⁶⁾

Orgán činný v trestnom konaní by mal čerpať dôkazy z prameňov, ktoré sú pokiaľ možno najbližšie k danej skutočnosti, pretože čím je prameň vzdialenejší od zisťovanej skutočnosti, tým vzrastá nebezpečenstvo nepresností a skomolenín a naopak, čím je prameň bližší skutočnosti, tým je predpoklad, že bude spoľahlivejší. Na tomto mieste je možné polemizovať o **odvođených dôkazoch alebo o tzv. dôkazoch z počutia** (svedok podáva svedectvo o skutočnostiach, o ktorých len počul, originál dokumentu je nahradený kópiou a podobne). Aj keď uvedené dôkazy môžu vyvolať určité pochybnosti, za určitých špecifických okolností patria do sústavy dôkazov a nie je správne ich podceňovať, pretože práve prostredníctvom nich môžeme dospieť k dôkazom pôvodným. Napríklad svedok, ktorý skutočnosť sám nepozoroval, uvedie očitého svedka udalosti, ďalej napríklad na základe overenej kópie je možné zisťovať, či do originálu listiny nebol vykonaný nejaký nedovolený zásah, či nebol menený obsah listiny, prípadne dopisované určité závažné skutočnosti. V uvedenom spočíva dôkazný význam týchto dôkazov.⁷⁾

4) Šámal, P. a kol.: Prípravné konanie trestné. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 66.

5) Hatala, V.: Motív a trestný čin. Bratislava, Iura Edition, 2003, s. 41, 42, 43.

6) Šámal, P. a kol.: Prípravné konanie trestné. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 67.

7) Šámal, P. a kol.: Prípravné konanie trestné. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 71.

Prípustnosť a zákonnosť dôkazov

Jednou z nevyhnutných záruk zabezpečujúcich zistenie pravdy, a tým aj objektívne rozhodnutie v trestných veciach, ochranu práv a právnych záujmov občanov, ako aj výchovné pôsobenie na občanov je **prípustnosť dôkazov a ich prameňov**. Prípustnosť dôkazov je v literatúre označovaná aj ako **zákonnosť dôkazov**. V slovenskej odbornej literatúre nedochádza ku striktnému rozlišovaniu medzi pojmami prípustnosť a zákonnosť, niekedy dochádza k situácii, akoby tieto dva pojmy splývali do jedného. Naopak v českej právnickej literatúre zastúpenej najmä J. Musilom a P. Šámalom sa pojem zákonnosť odlišuje od pojmu prípustnosť dôkazov. Toto rozlíšenie prichádza do úvahy v prípade, pokiaľ je neprípustnosť považovaná za širší pojem, ktorý zahŕňa nielen neprípustnosť vyplývajúcu z nezákonnosti dôkazu, ale aj neprípustnosť danú prameňom dôkazu. Podľa súdnej praxe nie je prípustný ako dôkaz pri rozhodovaní o veci napr. výsledok vyšetrenia na tzv. detektore lži, úradný záznam orgánu činného v trestnom konaní o skutočnostiach zistených z evidencie osôb, resp. z telefonického rozhovoru so svedkom. Za neprípustný dôkaz je v teórii aj praxi považované napr. zistenie jasnovidca či parapsychológa. V právnej teórii stále pretrváva otázka, či by tieto prípady bolo možné zahrnúť pod pojem dôkazov nezákonných. Domnievame sa, že uvedené zaradenie v danej súvislosti by nebolo na mieste, a to z toho dôvodu, že všeobecne platí pravidlo, že nezákonný dôkaz je vždy dôkazom neprípustným, neplatí to však naopak.⁸⁾

Podľa J. Jelínka⁹⁾ pod zákonnosťou dôkazov sa rozumie, že ide o dôkazný prostriedok podľa zákona prípustný a že bol získaný takým postupom orgánu vykonávajúceho dokazovanie, ktorý je v súlade s právnymi predpismi.

V teórii a praxi je potrebné pracovať aj s pojmom **neexistencia dôkazu**. Od nezákonnosti či neprípustnosti dôkazu je potrebné odlišovať neexistenciu dôkazu. Dôkaz s podstatnou procesnou vadou alebo dôkaz neprípustný z iného dôvodu existuje v objektívnej realite, ale z hľadiska právnej relevancie je právne neúčinný (neplatný), a preto ho nie je možné v procese dokazovania používať k dôkazným účelom.

Zákonnosť dôkazu je na jednej strane jeho vlastnosťou, ale zároveň na strane druhej tiež otázkou hodnotenia dôkazu. Pri hodnotení dôkazov z hľadiska ich zákonnosti vychádza teória z koncepcie konfliktu záujmov a hodnoty dôkazu. Otázky účinnosti sa riešia prostredníctvom skúmania hodnoty dôkazu, za ktorú sa považuje aj zákonnosť. Kritériá zákonnosti najkomplexnejšie rozpracoval vo svojich pojednaniach B. Repík, pričom na základe jeho koncepcie zákonnosť dôkazov možno posudzovať z týchto hľadísk:

- či bol dôkaz vyhľadáný z prameňa, ktorý vymedzuje, prípadne aspoň pripúšťa zákon,
- či bol dôkaz vyhľadáný a vykonaný procesným subjektom k tomu zákonne oprávneným,
- či bol dôkaz vyhľadáný a vykonaný v tom procesnom štádiu, v ktorom je príslušný procesný subjekt podľa zákona oprávnený vyhľadávať a vykonávať dôkazy v procesnom zmysle, t. j. také dôkazy, ktoré môžu byť podkladom pre rozhodnutie v trestnom stíhaní, hlavne pre rozhodnutie súdu,
- či vyhľadáný a vykonaný dôkaz sa týka predmetu dokazovania v danej veci, t. j. či sa týka skutku, o ktorom sa vedie trestné konanie, prípadne otázok, o ktorých možno a je treba podľa zákona v súvislosti s týmto skutkom v konaní rozhodovať,

8) Musil, J. a kol.: Trestné právo procesné 2. prepracované vydanie. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 406 – 407.

9) Jelínek, J. a kol.: Trestné právo procesné. 5. aktualizované vydanie. Praha, Linde, 2007, s. 342.

- či bol dôkaz vyhľadáný a vykonaný spôsobom, ktorý stanovuje, prípadne pripúšťa zákon.¹⁰⁾

Prípustnosť a zásada voľného hodnotenia dôkazov

V dokazovaní, najmä v jeho aplikačnej praxi popri prípustnosti dôkazov stále väčší význam nadobúda **zásada voľného hodnotenia dôkazov**, čo si neraz ani trestno-procesná prax v plnom rozsahu neuvedomuje. Teória spravodlivosti, istota dokazovania, právne predvídanie, všetky tieto kategórie vo väčšej či menšej miere sa prelínajú práve do tejto zásady. Zákon neustanovuje žiadne pravidlá, pokiaľ ide o mieru dôkazov potrebných k preukázaniu určitej skutočnosti, ani váhu či dôkaznú silu jednotlivých dôkazov (teda mieru ich vierohodnosti). Inak povedané, ani jeden druh dôkazov nemá vopred určenú dôkaznú silu, dôkazný význam a zároveň trestný poriadok neustanovuje ani potrebný rozsah dôkazov nevyhnutných k pravdivému zisteniu skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností. Orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy podľa svojho voľného, zákonom nevymedzeného uváženia. Uvedeným ich zákon núti k tomu, aby prihliadali k okolnostiam konkrétneho prípadu, k jeho osobitostiam a charakteristickým črtám, ktoré sú vlastné len pre ten daný konkrétny trestný čin, čím sa bráni mechanickému postupu pri hodnotení dôkazov. Zákon neprisudzuje žiadnemu dôkazu a priori zvláštny význam, ani priznaniu obvineného, ani znaleckému posudku a podobne. V súvislosti s uvedeným si je potrebné uvedomiť dosah a závažnosť hodnotenia dôkazov. Každé rozhodnutie totiž zasahuje do práv konkrétneho jednotlivca. Stále viac sa do popredia dostáva opätovne otázka pravdy a jej významu pre proces dokazovania. Dôkazy sa hodnotia z hľadiska ich pravdivosti, teda či obsah vykonaného dôkazu jednotlivo aj v súhrne s ostatnými dôkazmi je pravdivý. Dôkazy sa ďalej hodnotia v súvislosti s vyšetrovacími verziami, berie sa do úvahy ich závažnosť a zákonnosť. Pri hodnotení z hľadiska závažnosti vylučujú sa dôkazy nepodstatné, teda také, z ktorých nie je možné odvodiť poznatky a informácie o predmete dokazovania. Začiatkom aj završením celého tohto procesu musí byť vždy skúmanie zákonnosti dôkazu.¹¹⁾

Hodnotenie vierohodnosti a pravdivosti dôkazov predstavuje vlastnú syntetickú časť hodnotenia. Na základe analýzy poznatkov o prameni dôkazu, o závažnosti skutočností vyplývajúcich z dôkazov, o ich súvislosti a nadväznosti na iné skutočnosti a dôkazy, o ich súlade s poznatkami praxe a vedy sa získava obraz o skutočnosti, ktorá je predmetom dokazovania. Zásada voľného hodnotenia dôkazov je tvorená na vnútornom presvedčení príslušného orgánu činného v trestnom konaní a súdu, ktoré však nie je prejavom jeho ľubovôle alebo slobody, ale utvára sa prísne logicky na základe zákonov a iných právnych predpisov, pričom sa opiera o právne vedomosti, o všestranné, hlboké a logické zhodnotenie dôkazov a ich vzájomných súvislostí, s prihliadnutím ku všetkým okolnostiam prípadu. Pri hodnotení dôkazov sa v praxi často používajú predovšetkým analytické a syntetické metódy, často v určitom spojení s dedukciou a indukciou. Určitou právnu poistkou voľného hodnotenia dôkazov je skutočnosť, že každé podstatné rozhodnutie musí byť aj zdôvodnené.¹²⁾

Zákonnosť je určovaná subjektom a predmetom dokazovania, štádiom procesu, v ktorom sa dokazovanie vykonáva, prameňmi dôkazov a spôsobom dokazovania. Podľa

10) Repík, B.: Procesné dôsledky porušenia predpisov o dokazovaní v trestnom konaní. In.: Bulletin advokacie, červen – září, 1982, s. 125 – 126.

11) Šámal, P. a kol.: Přípravné konanie trestné. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 69.

12) Šámal, P. a kol.: Přípravné konanie trestné. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 70.

názoru A. Netta česká trestno-právna náuka v zásade redukuje zákonnosť dôkazov iba na zákonnosť spôsobu jeho vyhľadania a vykonania.¹³⁾

Prípustnosť a nezákonne získané dôkazy

O **absolútne neúčinnom dôkaze** hovoríme najmä v súvislosti, ak bol takýto dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takéhoto donútenia. Zákon pripúšťa použitie takéhoto dôkazu len v prípade, kedy sa použije ako dôkaz proti osobe, ktorá takéto donútenie alebo hrozbu donútenia použila. V konkrétnom prípade sa väčší dôraz bude klásť na okolnosti, za ktorých bol dôkaz vynútený, teda na spôsob, akým bol získaný a vykonaný, než na obsah takto získaného dôkazu, pričom obsah tohto dôkazu sa môže týkať udalosti, ktorá priamo nesúvisí s donútením. Pod nezákonným donútením alebo hrozbou takéhoto donútenia rozumieme všetky formy donútenia okrem tých, ktoré pripúšťa Trestný poriadok, a preto každé iné donútenie, než donútenie, ktoré predvída Trestný poriadok, je potrebné považovať za nezákonné. U donútenia pôjde predovšetkým o fyzické násilie. Hrozba donútením predstavuje predovšetkým psychické pôsobenie na vôľu osoby.¹⁴⁾

V súvislosti s vyššie uvedeným existuje častá diskusia medzi teóriou a praxou dokazovania, a to v tom smere, či výklad o nezákonnom donútení rovnako platí tak pre orgány činné v trestnom konaní, ako aj pre procesné strany. Zastávame názor, že pôjde o absolútne neúčinné dôkazy, či ich získa orgán činný v trestnom konaní, alebo procesná strana. Uvedené stanovisko odôvodňujeme tou skutočnosťou, že osobou, ktorá donútenie alebo hrozbu donútenia použila, nemusí byť len orgán činný v trestnom konaní, ale aj ktorákoľvek iná osoba. Obdobný názor zastáva aj J. Musil a P. Šámal.¹⁵⁾

Do osobitnej kategórie prípustných dôkazov je možné zaradiť fotografie, filmové záznamy, videozáznamy a audiozáznamy zhotovené súkromnými osobami pred činom, v dobe činu aj po ňom, pokiaľ nedošlo k porušeniu zákonných zákazov alebo práv tretích osôb. Zvlášť sa bude pri tejto skupine dôkazov posudzovať ich vierohodnosť. V teórii sú označované ako **náhodilé zadokumentovanie trestnej činnosti**. Najmä čo sa týka ich vierohodnosti, vedú sa o nich právne diskusie.

Sporné v teórii aj praxi sú **prípady dôkazov získaných na základe nedovolených a často aj nezákonných zásahov do práv a slobôd iných osôb**. Predovšetkým sa rozlišuje, či sa takéhoto zásahu dopustili priamo orgány činné v trestnom konaní, alebo síce osoby iné, ale na ich výzvu, či s ich vedomím. Takto získané dôkazy by boli na základe prevažujúcej skupiny názorov právnych odborníkov nezákonné, a preto v trestnom konaní neprípustné a neúčinné. Uvedený názor zastáva aj V. Mathern.¹⁶⁾ Na rozdiel od striktne zákonného získavania dôkazov existuje v teórii aj opačný názor, ktorý zastáva napr. B. Repík, keď vo svojich prácach argumentuje, že ak získa nezákonným spôsobom (napr. nedovoleným zásahom do práva na ochranu osobnosti alebo porušením domovej alebo osobnej slobody) takýto dôkaz osoba bez súčinnosti s orgánmi činnými v trestnom konaní, a to dokonca aj spáchaním trestného činu, možno považovať takýto dôkaz za prípustný a v trestnom konaní použiteľný, pretože podľa zástancov tejto teórie trestný poriadok nemôže ísť tak ďaleko,

13) Nett, A.: Plody z otráveného stromu. Brno, Masarykova univerzita, 1997.

14) Musil, J. a kol.: Trestné právo procesné 2. prepracované vydanie. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 408 – 409.

15) Musil, J. a kol.: Trestné právo procesné 2. prepracované vydanie. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 409.

16) Mathern, V.: Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava, Obzor, 1984, s. 108.

aby sa vzdával dôkazov, ktoré boli ich držiteľmi, ktorými sú súkromné osoby, získané nedovoleným spôsobom.¹⁷⁾ Proti tomuto názoru sú v literatúre vznášané námietky s odôvodnením, že takýto materiál získaný v rozpore so zákonom nemožno v trestnom konaní použiť pre nezákonný postup jeho obstarania. V. Mathern výslovne uvádza, že ak by sme nerešpektovali zákonnosť vyhľadávania, obstarávania a vykonávania dôkazov, otvárali by sme dvere svojvôli a nezákonnosti a umožnili by sme jednotlivcom, aby si sami vybavovali trestné činy, a to aj za cenu nových zásahov do zákonom chránených práv občanov.¹⁸⁾ S uvedeným stanoviskom sa stotožňujeme, pretože zastávame názor, že nie je možné pri vyhľadávaní a vykonávaní dôkazov postupovať v zmysle ideí, že z nezákonnosti vytvoríme zákonnosť. Išlo by o porušenie základných práv občanov v demokratickej spoločnosti. S uvedenými skutočnosťami súvisí aj problematika dôkazov získaných na základe neúčinných dôkazov, napr. ak bol obvinený násilím alebo hrozbou násilia donútený k výpovedi a na základe jeho vyjadrení obsiahnutých v tejto výpovedi boli získané ďalšie vecné, listinné alebo osobné dôkazy, alebo keď takéto dôkazy boli vyhľadané a zaistené na základe nezákonne vykonanej domovej prehliadky alebo nezákonného odňatia vecí. Pôvodná vynútená výpoveď obvineného alebo nezákonná prehliadka, či odňatie vecí je podľa teórie a praxe neúčinná a nepoužiteľná ako dôkaz v trestnom konaní. Uvedená skutočnosť nie je odbornou verejnosťou spochybňovaná. Avšak rozpory vznikajú v súvislosti s ďalšími dôkazmi, ktoré boli z pôvodného dôkazu získané, pričom časť právnickej obce sa domnieva, že tieto dôkazy, ak boli vyhľadané a vykonané zákonným spôsobom, už účinné sú, aj keď ich pôvod pramenil z násilne vynútenej výpovede napr. obvineného. S uvedeným stanoviskom sa nestotožňujeme rovnako, ako napr. J. Musil a P. Šámal.¹⁹⁾ Ak zotrvávame na zásade riadneho zákonného procesu, ktorý jedine môže viesť k zákonnému a spravodlivému rozhodnutiu, potom je potrebné jednoznačne odmietnuť názor, ktorý pripúšťa účinnosť dôkazov získaných na základe nezákonných úkonov a neúčinných dôkazov. Nezákonnosť postupu obstarávania dôkazov neumožňuje, aby boli použité v trestnom konaní, a to z dôvodu, že takýto postup by umožňoval svojvôľu a nezákonnosť.²⁰⁾ V právnickej literatúre sa môžeme stretnúť aj s **teóriou tzv. ovocia (plodov) otráveného stromu**. Doktrína vylučovacích noriem vychádzajúcich zo štvrtého dodatku k Ústave USA sa vzťahuje predovšetkým na zatknutie (zadržanie), na domovú prehliadku a zabavenie vecí vykonaných bez súdneho príkazu alebo na základe vadného súdneho príkazu. Teória „ovocie z otráveného stromu“ rieši prípady, keď dôkaz, ktorého nezákonnosť je namietaná, má až druhoradý alebo odvodený charakter vo vzťahu k pôvodnému nezákonnému zatknutiu, prehliadke, identifikačnému postupu či výsluchu, napr. keď priznanie je získané až s určitým časovým odstupom alebo doličná vec je lokalizovaná a vyhľadaná až po nezákonnom získaní priznania obvineného a pod. Základným pravidlom je, že všetky dôkazy, ktoré boli nezákonne získané, musia byť vylúčené, pričom nie je prípustné ani využitie ďalších dôkazov, ktoré boli získané priamo alebo nepriamo ako výsledok nezákonného zatknutia, prehliadky, výsluchu alebo identifikačného postupu. Pretože však úplné vylúčenie všetkých dôkazov ako „otráveného ovocia“ by bolo neprimerané s prihliadnutím k jasnému konfliktu záujmov, lebo nemožnosť usvedčenia a odsúdenia skutočného páchatela spôsobená vylúčením týchto dôkazov sa prieči záujmom spoločnosti a zároveň by aj viedla k stavu absolútnej dôkaznej núdze,

17) Repík, B.: Procesné dôsledky porušenia predpisov o dokazovaní v trestnom konaní. In.: Bulletin advokacie, červen – září, 1982, s. 138.

18) Mathern, V.: Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava, Obzor, 1984, s. 108.

19) Musil, J. a kol.: Trestné právo procesné 2. prepracované vydanie. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 412.

20) Mathern, V.: Dokazovanie v československom trestnom procese. Bratislava, Obzor, 1984, s. 108.

judikatúra Najvyššieho súdu Spojených štátov pripúšťa dôkaz, že nedošlo k otráveniu. Je tomu tak vtedy, ak žalobca preukáže, že dôkaz nie je v príčinnej súvislosti s pôvodným nezákonným úkonom a nie je preto jeho priamym ani nepriamym výsledkom, napr. keď je dôkaz získaný z nezávislého zdroja. Napr. ak polícia najprv získa dôkaz prostredníctvom nezákonnej prehliadky, ale neskôr získa rovnaký dôkaz prostredníctvom právoplatnej prehliadky, je neskôr získaný dôkaz účinný, avšak za predpokladu, že druhá prehliadka musí byť úplne nezávislá od tej prvej.²¹⁾

Prípustnosť dôkazov a kvalita dokazovania

Do popredia záujmu právnych teoretikov sa dostáva **otázka kvality dokazovania v trestnom konaní**. Bez zákonne získaných a presvedčivých dôkazov nie je možné rozhodnúť vo veci, a preto dokazovanie je *conditio sine qua non* trestného konania a súčasne základnou garanciou trestno-procesnej zásady práva obvineného na spravodlivý trestný a súdny proces.²²⁾

S kvalitou dôkazov úzko súvisia práve **pravidlá prípustnosti dôkazov v trestnom konaní**. Kritérium prípustnosti neumožňuje v podmienkach slovenského trestného práva možnosť apriori vylúčiť žiadny dôkaz. Takéto vylúčenie by porušilo základné pravidlá dokazovania v trestnom konaní, ktoré sú zakotvené v ustanoveniach Trestného poriadku. Ani rekodifikácia neprevzala zo systému common law pravidlá o apriori neprípustnosti niektorých dôkazov, ako napríklad vylúčenie svedka z počutia. Do pravidiel kontinentálneho dokazného práva boli vnesené niektoré prvky najmä amerického common law, niekedy bez vzájomného zosúladenia, prípadne výkladu ďalších súvislostí, ktoré môže priniesť trestno-právna prax. Uvedený stav do značnej miery spôsobuje dnešnú názorovú nejednotnosť v oblasti dokazovania, hlavne v postupoch dokazovania. Prejavuje sa to napríklad pri kritériu prípustnosti dôkazu, kde jeho základ tvorí zákonnosť jeho získania. V odbornej verejnosti sa na túto tému vedie rozsiahla a dlhodobá diskusia, ktorá neprináša jednotiace závery. Neponúka ich ani legislatíva. Jedna skupina odborníkov zastáva názor, že nie každá nezákonnosť znamená aj neprípustnosť dôkazu. Druhá skupina zastáva opačné tvrdenie, že každý dôkaz získaný porušením základného procesného práva, ako aj dôkaz z neho odvodený je neplatný.²³⁾ Aj napriek uvedenej nejednotnosti sa domnievame, že jedine zákonne získaný dôkaz, ktorý akceptuje zaužívané pravidlá dokazovania, môže vyústiť do spravodlivého a objektívneho rozhodnutia.

Zhrnutie

Autori sa v príspevku venujú problematike kritéria prípustnosti dôkazov v predsúdnom konaní. Poukazujú na náročnosť danej témy a nejednotnosť jej riešenia, ktorá vyústila až do širokej odbornej diskusie. Autori čitateľovi v prehľade ponúkajú názory slovenských aj českých právnych teoretikov a praktikov k prípustnosti a zákonnosti dôkazov, k istote dokazovania, k poznaniu, pravde v dokazovaní, k neexistencii dôkazov, nezákonnému

21) Musil, J. a kol.: Trestní právo procesní 2. přepracované vydání. Praha, C. H. Beck, 2003, s. 414 – 415.

22) Šimovček, I.: Rekodifikácia trestného práva z pohľadu dokazovania v trestnom konaní. In: Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21. 4. 2008. Bratislava, BVŠP, 2008, s. 234.

23) Šimovček, I.: Rekodifikácia trestného práva z pohľadu dokazovania v trestnom konaní. In: Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21. 4. 2008. Bratislava, BVŠP, 2008, s. 236.

donúteniu, až po teóriu „ovocia z otráveného stromu“ a kvalitu dôkazov. Diferencovaný prístup k prípustnosti dôkazov pramení z existencie dvoch pomerne silných právnych názorov, ktoré sa od seba diametrálne odlišujú. Na strane jednej právni teoretici a aj praktici zastávajú postoj, že dôkaz možno získať výlučne, ak je uplatnená zásada zákonnosti. Na strane druhej dominuje využiteľnosť dôkazov bez bližšieho zisťovania spôsobu ich vyhľadania a vykonania. Autori analyzujú uvedené postoje a vyvodzujú svoje právne stanoviská.

Summary

In the article, authors deal with the issues of the criteria of evidence admissibility in pre-trial proceedings. They show the exacting character of the topic and lack of uniformity in solutions, which has led into an extensive expert discussion. The authors offer the reader a resumption of Slovak and Czech theoreticians and practitioners' opinions on admissibility and lawfulness of evidence, safety of evidence, cognition, truth in evidence, non-existence of evidence, unlawful coercion, theory of „fruit of the poisonous tree“ and quality of evidence. A differentiated approach to admissibility of evidence issues from the existence of two quite powerful legal opinions which are widely discrepant. On the one hand, law theoreticians and practitioners advocate that an evidence can be obtained exclusively based on the principle of lawfulness. On the other hand there dominates the use of evidence without examining the way of their searching and carrying out. The authors analyse the above-mentioned attitudes and conclude their legal viewpoints.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Hatala, V.: *Motív a trestný čin*. Bratislava, Iura Edition, 2003.
- [2] Jelínek, J. a kol.: *Trestné právo procesné*. 5. aktualizované vydanie. Praha, Linde, 2007.
- [3] Kolektív autorov: *Trestný poriadok s rozsiahlym komentárom a judikatúrou*. Bratislava: Nová práca, 2005.
- [4] Marczyová, K.: *Vzťah Ústavného práva SR a vyšetrovania (Využiteľnosť poznatkov z vybraných oblastí ústavného práva vyšetrovateľmi)*. In.: *Vyšetrovanie trestných činov – súčasnosť a perspektívy*. Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie zo dňa 7. 7. 2008. Bratislava, Akadémia PZ, 2008.
- [5] Mathern, V.: *Dokazovanie v československom trestnom procese*. Bratislava, Obzor, 1984.
- [6] Musil, J. a kol.: *Trestné právo procesné* 2. prepracované vydanie. Praha, C. H. Beck, 2003.
- [7] Nett, A.: *Plody z otráveného stromu*. Brno, Masarykova univerzita, 1997.
- [8] Repík, B.: *Procesné dôsledky porušenia predpisov o dokazovaní v trestnom konaní*. In.: *Bulletin advokacie*, červen – září, 1982.
- [9] Šámal, P. a kol.: *Prípravné konanie trestné*. Praha, C. H. Beck, 2003.
- [10] Šimovček, I.: *Rekodifikácia trestného práva z pohľadu dokazovania v trestnom konaní*. In: *Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti*. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21. 4. 2008. Bratislava, BVŠP, 2008.

doc. JUDr. Mgr. Jana Viktoriová, PhD.

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Katedra vyšetrovania

Mgr. Luboš Turek

MV ČR Praha

jana.viktoryova@minv.sk

Spravodlivosť a právo na spravodlivý súdny proces

Justice and the right to a fair trial

▼ Jarmila Chovancová

Kľúčové slová:

spravodlivosť, právo, proces, súdny proces, trestné právo, rovnosť

Key words:

justice, law, court's process, criminal law, equality

Uplatňovanie spravodlivosti v trestnom práve

„Iustitia non novit patrem nec matrem, nam solam veritatem spectat“.

Pojem spravodlivosť je najcitlivejšie chápaný v rámci trestného práva ako jedného z odvetví právneho poriadku SR. Uplatňovanie spravodlivosti v trestnom práve a prostriedkami trestného práva má obzvlášť mimoriadny význam. Skúmanie otázok predovšetkým legálnej a etickej spravodlivosti je zvlášť dôležité, keďže trestným právom sa postihuje konanie páchatel'a naplňajúce všetky znaky trestného činu ako najvyššej formy protiprávneho konania aj vzhľadom na to, že niektorými inštitútmi trestného práva procesného, napríklad inštitútom väzby, resp. v rámci ukladania trestov a ochranných opatrení ako trestnoprávnych sankcií upravených v Trestnom zákone sa najcitlivejšie zasahuje do osobnej slobody obvineného jednotlivca.

Hovoriť o spravodlivosti v trestnom práve je možné z rôznych hľadísk. Závisí to od konkrétneho uhla pohľadu, z ktorého pozeráme na jednotlivé inštitúty trestného práva. Z hľadiska spravodlivosti je možné napríklad uvažovať o úprave a aplikácii niektorého konkrétneho inštitútu trestného práva alebo o úprave trestného práva ako celku.

V trestnom konaní sa podobne ako v konaní občiansko-súdnom najčastejšie o spravodlivosti hovorí z hľadiska spravodlivého súdneho procesu. V porovnaní s civilným procesom však požiadavky a záruky spravodlivého súdneho procesu vykazujú v trestnom konaní určité špecifiká. Trestný poriadok ako zákon upravujúci trestné konanie pojem spravodlivosť používa už vo svojich úvodných ustanoveniach. Predovšetkým § 1 Trestného poriadku v rámci vymedzenia predmetu zákona a implicitne aj jeho účelu ustanovuje, že „Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia boli podľa zákona **spravodlivo** potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických a právnických osôb. Účelom trestného konania však nie je len spravodlivé potrestanie páchatel'a“, ale účelom trestného konania je aj uskutočnenie riadneho zákonného procesu (tzv. „fair proces“).¹⁾ Táto skutočnosť je niekedy vyjadrovaná i tým, že strany majú právo na spravodlivý proces. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva „Spravodlivosť konania v sebe

1) ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. Trestní řád – komentář. 2. vydání, C. H. Beck, Praha, 1997, s. 3.

zahrnuje predovšetkým zásadu rovnosti zbrání, t. j. zásadu, že každá strana v súdnom procese musí mať rovnakú možnosť hájiť svoje záujmy a že každá z nich nesmie mať podstatnú výhodu voči protistrane. Zásadou rovnosti zbrání však nie je požiadavka spravodlivého súdneho procesu vyčerpaná a táto zásada predstavuje iba jeden z čiastkových aspektov širšieho pojmu spravodlivého procesu.

Na to, aby v konkrétnom prípade bolo vôbec možné uvažovať o spravodlivom uložení trestu, prípadne ochranného opatrenia za spáchaný trestný čin v rámci rozdeľujúcej spravodlivosti v kombinácii so spravodlivosťou vyrovnávajúcou, je nevyhnutné, aby boli zákonom stanovené záruky spravodlivého procesu. O aké záruky ide?

Právo na spravodlivý proces je v zmysle rozhodnutia Ústavného súdu SR²⁾ „naplnené tým, že všeobecné súdy zistia skutkový stav a po výklade a použití relevantných právnych noriem rozhodnú tak, že ich skutkové a právne závery nie sú svojvoľné, neudržateľné alebo že boli prijaté v zrejmom omyle konajúcich súdov, ktorý by poprel zmysel a podstatu práva na spravodlivý proces.“ Pre súdnu ochranu je uvedené právo zaručené v podobe základných ústavných zásad vymedzených v čl. 47 a 48 Ústavy SR, ktoré sú potom v Trestnom poriadku v rámci úpravy trestného konania konkretizované a doplnené základnými zásadami trestného konania.

Spravodlivý súdny proces predpokladá, že obžalovaný bude zoznámený so skutkom, ktorý sa mu kladie za vinu, bude mu umožnené, aby sa k celej veci vyjadril, aby sa jeho vec prejedнала v primeranej lehote a aby mu nebolo odopreté právo na obhajobu.

Právo odoprieť výpoveď je vyjadrením zákazu inkriminácie vlastnej osoby, ktorý vyplýva zo súdnych precedensov Európskeho súdu pre ľudské práva k čl. 6 Dohovoru na ochranu ľudských práv a základných slobôd. Z hľadiska obsahu tohto práva ide o právo nepodieľať sa na vlastnom obvinení, napríklad tým, že by sa niekto nútil, aby poskytoval informácie alebo dôkazy proti vlastnej osobe.

Právo na právnu pomoc

Právo na právnu pomoc sa v zmysle rozhodnutia Ústavného súdu „priznáva každému, fyzickej osobe aj právnickej osobe, štátnemu orgánu, ak vystupuje v spore ako žalovaná strana. Hlavný význam práva na právnu pomoc spočíva v tom, že orgány uvedené v čl. 47 ods. 2 Ústavy SR (súdy, iné štátne orgány, orgány verejnej správy) majú zodpovedajúcu povinnosť nebrániť účastníkom, aby v konaní pred nimi využívali právnu pomoc. Právo na právnu pomoc trvá až do skončenia konania, t. j. do právoplatného rozhodnutia. Súčasťou základného práva na právnu pomoc je aj právo na úhradu účelne vynaložených trov konania.“

Princíp rovnosti účastníkov v súdnom konaní sa vzťahuje nielen na civilný proces, ale aj na trestný proces, kde najmä v minulosti nebola pri niektorých procesných inštitútoch zaručená rovnosť procesných práv, pretože prokurátor mal niektoré práva, ktorými nedisponoval obžalovaný, napríklad právo účasti prokurátora na tzv. predbežnom prerokovaní obžaloby, na ktoré naopak nemal prístup obžalovaný.

Účelom zásady rovnosti je zabezpečiť obvinenému rovnakú možnosť uplatnenia jeho procesných práv a povinností. Trestný poriadok upravuje zásadu rovnosti strán v konaní pred súdom. To však neznamená, že vo fáze prípravného konania je uplatnenie

2) IV. ÚS 252/04.

uvedených zásad vylúčené. V tomto štádiu trestného konania majú nezanedbateľný význam práve pri rozhodovaní o väzbe.

Právo na tlmočníka

V prípade väzobných vecí platí právo na materinský jazyk, avšak z logiky veci je zrejmé, že ak sa uplatňuje, pôjde o prípady osôb, ktoré sú vzaté do väzby v inom štáte, než v tom, ktorého jazyk ovládajú. Treba v tejto súvislosti spomenúť i inštitút Európskeho zatýkacieho rozkazu.³⁾ Jedným z mnohých protiargumentov, ktorý tento inštitút kritizujú, je i fakt, že svojou podstatou potláča právo na materinský jazyk.⁴⁾ Tým, že štát obvinenému určil obhajcu, ktorý bol schopný komunikovať tak v jazyku súdu, ako aj v jazyku sťažovateľa, splnil podmienky článku 6 ods. 3 písm. a).⁵⁾

Ďalším právom je právo na zákonného sudcu.

Právo na zákonného sudcu neznamena, že účastník súdneho konania (toto právo sa vzťahuje len na súdne konanie) má právo si vybrať sudcu na rozhodovanie svojej veci. Ústavný súd SR tiež upozornil na to, že „právo osoby nebyť odňatý svojmu zákonnému sudcovi“ nemožno interpretovať až tak extenzívne, aby sa spájalo s osobou jedného sudcu. Účel základného práva priznaného podľa čl. 48 ods. 1 ústavy SR sa plní, keď o práve občana rozhodne sudca pridelený na výkon funkcie na súd toho stupňa súdnej moci, ktorý je vecne a miestne príslušný rozhodnúť, za predpokladu, že podľa rozvrhu práce ide o sudcu, ktorý je oprávnený konať a rozhodovať určitý druh súdnej agendy (v tomto prípade rozhodovať o odvolaniach v dedičských veciach).⁶⁾

Právo na zákonného sudcu je právom občana, a nie právom sudcu, ktorý si tiež nemôže vyberať veci na rozhodovanie, a v prípade, že tak urobí, mohol by sa vystaviť hrozbe disciplinárneho stíhania.

Ústavný súd tiež poukázal na to, že zákonným sudcom je sudca, ktorý spĺňa zákonom určené predpoklady pre funkciu sudcu. Na určenie totožnosti zákonného sudcu je právne významná podmienka ust. § 11 zákona č. 335/1991 Zb., podľa ktorej za zákonného sudcu treba považovať sudcu určeného v súlade s rozvrhom práce.⁷⁾

Zaujímavou otázkou je určenie zákonného sudcu v prípade senátneho rozhodovania, pretože zo súdnej praxe vyplýva, že významné postavenie v senáte má tzv. referujúci sudca, ktorý môže ovplyvniť aj rozhodovanie ostatných členov senátov. Pridelením veci v senáte na prípravu tomu alebo onomu referujúcemu členovi senátu nemôže totiž dôjsť k odňatiu jeho zákonného sudcu účastníkovi konania.⁸⁾ Iná situácia by nastala v prípade, keby veci prideloval konkrétnym sudcom mimo zákonných pravidiel predseda súdu. Predseda súdu nemôže na základe vlastnej úvahy, vychádzajúc v ústrety niektorému

3) Zákon č. 403/2004 Z. z., ktorým sa transponovalo do Právneho poriadku SR Rámcové rozhodnutie Rady EÚ č. 2002/584/SW z 18. mája 2002.

4) K tomu: Odlišné stanovisko JUDr. Stanislava Balíka k nálezu českého Ústavního soudu Pl ÚS 66/04, ktorým Ústavní soud České republiky zamietol návrh na vyslovenie nesúladu právnej úpravy Európskeho zatýkacieho rozkazu s Ústavou ČR.

5) GOMIEN, D. Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach. Nórsky inštitút pre ľudské práva. Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Európy, Bratislava, 1999, s. 39–40.

6) II. ÚS 15/96.

7) II. ÚS 47/99.

8) III. ÚS 31/01.

účastníkovi konania, odňať vec zákonnému sudcovi v rozpore so zákonom a prideliť ju inému bez uvedenia presného dôvodu.

Princíp verejnosti súdneho konania má slúžiť ku kontrole výkonu súdnictva verejnosťou. Zásadne ho treba odlišiť od práva na informácie, ktoré je zaručené ako politické právo, a tiež od práva na prerokovanie veci v prítomnosti účastníka konania, ktoré musí byť zachované aj vtedy, ak je súdne konanie vyhlásené za neverejné. Neverejným sa súdne konanie môže stať len v prípadoch, keď to zákon výslovne určí.

Dôležité je aj odstránenie stavu právnej neistoty podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov. Ústavnému právu na prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov zodpovedá povinnosť súdov, iných štátnych orgánov a orgánov verejnej správy konať spôsobom vylučujúcim zbytočné prieťahy.⁹⁾ Avšak len prerokovaním veci na súdnom alebo inom právnom orgáne ochrany práva sa právna neistota neodstráni. Právnu istotu vytvára až jeho právoplatné rozhodnutie. Preto na realizáciu ústavného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy SR nestačí iba konanie a prejednávanie veci pred súdom bez meritórneho rozhodnutia.¹⁰⁾

Pre splnenie účelu práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov je právne významné akékoľvek správanie štátneho orgánu. To znamená, že aj nesprávna činnosť štátneho orgánu môže zapríčiniť porušenie Ústavou SR zaručeného práva podľa čl. 48 ods. 2, ak činnosť štátneho orgánu nesmeruje k odstráneniu právnej neistoty ohľadne tých práv, kvôli ktorým sa osoba obrátila na štátny orgán, aby o jej veci rozhodol.¹¹⁾ Kritériami na posúdenie, či v konkrétnom prípade došlo alebo nedošlo k porušeniu práva na bezprieťahové konanie, sú:

- a) samotná dĺžka konania, osobitne vzhľadom na významnosť prejednávanej veci,
- b) zložitosť prejednávanej veci,
- c) správanie účastníkov konania,
- d) činnosť, resp. nečinnosť orgánov verejnej moci, osobitne orgánu konajúceho vo veci.

Z hľadiska právnej úpravy relevantnej pre rozhodnutie veci v právnej teórii a filozofii práva sa za zložité považujú tie veci, ktoré samostatne alebo kumulatívne:

- a) vyžadujú, aby na ten istý súbor faktov sa aplikovalo viac právnych noriem,
- b) umožňujú, aby tá istá právna norma nadobudla v interpretácii viac ako jeden význam,
- c) predpokladajú viazané uváženie,
- d) predpokladajú a umožňujú voľné uváženie.¹²⁾

Správanie sa účastníka konania môže súd zbaviť zodpovednosti za prieťahy v konaní, len ak dôsledkom správania účastníka je spomalenie postupu konania. Prieťahy v konaní, ktoré sú dôsledkom uplatnenia procesných práv účastníkov konania, nemajú povahu zbytočných prieťahov. Relevantné správanie účastníka môže byť aktívne alebo pasívne. Také správanie však predstavuje objektívnu skutočnosť, s ktorou nemožno spojiť

9) II. ÚS 61/98.

10) I ÚS 47/96.

11) II ÚS 33/99.

12) I ÚS 26/95. In SVÁK, J., CIBULKA, L. Ústavné právo Slovenskej republiky. Poradca podnikateľa, spol. s r. o., Žilina, 2006, s. 556.

zodpovednosť súdu, na ktorý sa účastník konania obrátil so žiadosťou o odstránenie svojej právnej neistoty, ak príčinou jej trvania je iba uplatňovanie oprávnení účastníka konania. Správanie sa účastníka možno hodnotiť aj cez úkony jeho právneho zástupcu.

Rovnako súd musí konať ústavne konformným spôsobom. Za konanie súdu, ktoré smeruje k odstráneniu právnej neistoty účastníka konania, nemožno považovať zisťovanie takých skutočností a zadovážovanie takých dôkazov, ktoré napokon nie sú použité ako základ pre rozhodnutie všeobecného súdu v spornej veci. Po právnej kvalifikácii prípadu a stanovení potreby dôkazov vo veci musí tieto zabezpečovať v súčinnosti s inými orgánmi.

Nie každé súdne konanie automaticky zakladá právo na prítomnosť účastníka v tomto konaní. Prerokovanie vecí neobsahuje aj konanie a rozhodovanie všeobecných súdov o procesných úkonoch a návrhoch, ktoré nie sú podaniami vo veci samej. Pre konanie a rozhodovanie všeobecných súdov o takýchto podaniach sa preto ani zákonom nevyžaduje prítomnosť účastníkov súdneho konania. Postup, ktorým súd odníme účastníkovi konania možnosť vyjadriť sa k dôkazu, ktorý súd vykonal, a ktorý obsahoval zistenie významné pre jeho rozhodnutie a vytvorí tak dotknutému účastníkovi konania podstatne nevýhodnejšie podmienky na preukázanie svojich tvrdení, než akými disponuje druhý účastník konania, je porušením nielen práva vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ale aj porušením princípu kontradiktórnosti a princípu rovnosti zbraní ako základných definičných prvkov na spravodlivé súdne konanie.¹³⁾

■ **Spravodlivý súdny proces**

Zásada nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege znamená, že za trestný čin (zločin alebo prečin) je možné považovať len také konanie, ktoré je ako trestný čin vymedzené v zákone, a že páchateľovi trestného činu možno uložiť len taký trest, ktorý mu je možné uložiť na základe zákona. S touto zásadou je úzko spätá zásada stíhania len zo zákonných dôvodov a zákonným spôsobom.

Z ústavnej zásady prezumpcie nevinu vyplýva, že obvinenému je potrebné vinu dokázať a v prípade pochybností o skutkovej otázke významnej pre rozhodnutie sa musí rozhodnúť v prospech obvineného (in dubio pro reo), orgány činné v trestnom konaní musia postupovať nestranne a nezaujato a na obvineného sa hľadí ako na nevinného dovtedy, kým odsudzujúci rozsudok nenadobudol právoplatnosť.

Prezumpcia nevinu predstavuje základnú záruku právnej istoty v demokratickom spoločenskom zriadení.

Právo na obhajobu napĺňa požiadavku spravodlivého procesu. Bez možnosti obhajovať sa v trestnom konaní nie je možné súdny proces považovať za spravodlivý.

Legislatívne vyjadrenie a reálne zabezpečenie tohto práva v trestnom konaní svedčí o stupni demokracie v trestnom procese toho-ktorého štátu. Zabezpečuje sa nielen v záujme osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie, ale v záujme celej spoločnosti.

Právo na spravodlivý súdny proces tvorí aj jadro a podstatu Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.¹⁴⁾ Môžeme konštatovať, že uplatnenie práva v súdnom konaní, resp. vymožitelnosť tohto práva, tvorí samotnú podstatu

13) PL ÚS 15/03.

14) Uverejnený pod č. 209/1992 Zb.

existencie právneho štátu. Bez práva na súdnu ochranu by vymedzenie základných práv nemalo vôbec zmysel. To sa týka tak práv upravených v Dohovore, ako aj celého vnútroštátneho poriadku. Bez uplatniteľnosti je právo len mŕtvou literou.

Právo na spravodlivý proces je upravené v čl. 6 Dohovoru, ktorého cieľom nie je vymedzenie ľudských práv, ale zabezpečenie ich ochrany prostredníctvom súdu ako základného ochrancu všetkých práv. Predmetný článok nezaručuje právo na súd¹⁵⁾ a taktiež nepokrýva ochranu ľudských práv v jej hmotnoprávnom chápaní. Ľudské práva sú chránené tak Európskym súdom pre ľudské práva,¹⁶⁾ ako aj vnútroštátnymi prostriedkami nápravy podľa čl. 13 Dohovoru. Obsah práva na súdnu ochranu tvorí právo na vnútroštátny súd, ktorý je primárne kompetentný napraviť porušené právo vychádzajúce z právneho poriadku, pričom vnútroštátny súd chráni všetky práva podľa domáceho právneho poriadku a tiež aj podľa Dohovoru.¹⁷⁾ Zdôrazňujeme, že predmetný článok 6 sa vzťahuje na všetky ľudské práva a slobody vyjadrené v Dohovore.

Je zaujímavé, že v čl. 6 Dohovoru nie je právo na prístup k súdu explicitne formulované. Ak by sa týkal garancií už len začatého procesu, mohlo by sa stať, že by štát po začatí konania odňal súdom právomoc a spory by riešili napr. orgány exekutívy. Tým by sa celý systém dostal do obrovského rizika svojvôle. Podľa názoru Súdu by bolo nepochopiteľné, keby čl. 6 upravoval procesné práva priznané účastníkom konania a nezaručoval by samotnú podstatu, to čo umožňuje výkon týchto práv – prístup na súd. Spravodlivosť, verejnosť a rýchlosť procesu nemajú význam, ak sa proces nekoná.

Právo na spravodlivý proces obsahuje v sebe dve vzájomne späté a podmienené časti:

- a) právo na prístup k súdu,
- b) právo na spravodlivé súdne konanie.

Právo na prístup k Súdu znamená povinnosť štátu:

- a) vytvoriť sústavu súdnych orgánov spĺňajúcu požiadavky čl. 6 Dohovoru,
- b) umožniť každému, koho práva boli porušené, aby ich mohol uplatniť na týchto súdoch.

Samotný článok 6 kladie na členské štáty dve požiadavky **dostupnosti súdov**. Dostupnosť vyžaduje od štátu činnosť dvojakého druhu – štát má zákaz vytvárať prekážky, ktoré by marili účel práva na spravodlivý súdny proces, resp. má povinnosť vytvárať podmienky pre sprístupnenie súdu.

Zákaz vytvárať prekážky v prístupe na súd – vyžaduje od štátu, aby:

a) neodnímal sudcom právomoc ochraňovať právo

Právomoc môže byť porušená napríklad vylúčením vecí spod príslušnosti súdov, odňatím právnych účinkov rozhodnutia, prenos rozhodovania sporov na mimosúdne orgány bez adekvátnych záruk vyplývajúcich podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru, ktorý sa aplikuje na tie prípady, ktorých predmetom je spor o práva a záväzky občianskoprávneho charakteru

15) Toto právo je inkorporované do inštitucionálnej a procesnoprávnej časti Dohovoru po prijatí Dodatkového protokolu čl. 11.

16) Pri zachovaní princípu subsidiarity.

17) Je zaujímavé, že Dohovor poskytuje len minimálny štandard ochrany ľudských práv tak, ako to viackrát vyjadril Súd vo svojej bohatej judikatúre.

alebo o trestnom obvinení voči osobe.¹⁸⁾ Termín „občianske práva a záväzky“, resp. „trestné obvinenie“ majú z hľadiska Dohovoru autonómnu povahu;

b) nevytváral procesnoprávne podmienky sťažujúce prístup na súd

Táto oblasť je zvlášť citlivá a variabilná, najmä keď si uvedomíme skutočnosť, že sám Súd nepokladá právo na prístup k súdu za absolútne.¹⁹⁾ Uvedené právo môže byť obmedzované alebo regulované pri konkrétnych podmienkach stavu a vývoja spoločnosti, pričom Súd ponecháva štátom voľnú úvahu. Toto právo je napríklad obmedzované súdnymi poplatkami. No na druhej strane prostriedky, ktoré štát pri svojej diškrécii používa, nikdy nemôžu narušiť účel čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Ako bolo naznačené, štát sa pohybuje medzi týmito dvomi hranicami, ktoré posudzuje Súd od prípadu k prípadu, najmä pri začatí konania. Typickým príkladom je tiež premlčanie, ktoré jednak posilňuje princíp právnej istoty ako imanentnej súčasť právneho štátu, no na druhej strane oslabuje právo na prístup k súdu. Požiadavky, ktoré z tohto rozporu vyplývajú, sú nasledovné – lehoty musia byť jednoznačne časovo určené a taktiež musia byť primerane časovo ohraňované. Rovnako je dôležitá vedomosť oprávnenej osoby o začatí plynutia premlčacej lehoty.

Ako sme už uviedli, k chráneným základným právam a slobodám nepochybne patrí právo na obhajobu, vrátane práva byť vypočutý a práva na spravodlivé súdne konanie. Iba garancia týchto práv môže zaručiť, že sa jednotlivec voči verejným orgánom v konečnom dôsledku dovoľá spravodlivosti a spravodlivého riešenia svojej veci.

Summary

Law very connected with value of justice and because is considered as formal expression of justice. The aim of the article is to show the problematic of justice in law especially, the question of the law of justice court's process and the problems connected with this.

Respect to basic human rights is very important for realization of justice in human action.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. Teória práva. Praha 2001.
- [2] REBRO, K. Latinská právnické výrazy a výroky. Bratislava, 1986.
- [3] ŠAMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. Trestní řád – kmenář. II. Vydanie. Praha, 1997.
- [4] SVÁK, J., CIBULKA, L. Ústavné právo SR. Žilina, 2006.

Doc. Dr. Jarmila Chovancová, CSc.

Sklenárova 32

821 09 Bratislava

e-mail: jchovancova@flaw.uniba.sk

18) Pozri rozhodnutie Masson a Van Zon c. Holandsko zo dňa 28. 9. 1995, § 44.

19) Decisions et rapports, č. 78, rozhodnutie z roku 1994.

Súčasnosc' a budúcnosť Eurojustu (1. časť)

The European Union's Judicial Cooperation Unit (Eurojust), Present time and Future (I. part)

▼ Ladislav Majerník

Kľúčové slová:

Eurojust, súčasnosť a budúcnosť, fungovanie Eurojustu, posilnený Eurojust, právna pomoc v trestných veciach

Key words:

Eurojust, Present time and Future, Operation of Eurojust, Strengthening Eurojust, Legal assistance in Criminal Matters

1. Úvod

Európska jednotka justičnej spolupráce (ďalej len Eurojust) oficiálne vznikla na základe Rozhodnutia Rady Európskej únie z 28. februára 2002 o zriadení Eurojustu¹⁾ (ďalej len Rozhodnutie o zriadení Eurojustu). Od decembra 2002 Eurojust oficiálne sídli v Haagu.

O Eurojuste ešte teda stále môžeme hovoriť ako o európskej inštitúcii s pomerne krátkou históriou. Rovnako ako v prípade Slovenska, aj v ostatných štátoch Európskej únie nie je ešte jeho existencia vnímaná bezvýhradne a širokospektrálne. Úroveň poznania a dôvery praktikov zaoberajúcich sa procesnoprávnymi implikáciami cezhraničnej trestnej činnosti je priamo úmerná schopnosti Eurojustu preukázať svoje možnosti v konkrétnych, živých prípadoch trestného konania.

Eurojust ako špecializovaný orgán Európskej únie bol od svojho počiatku chápaný ako **štrukturálne opatrenie**²⁾ prijaté v rámci zintenzívneného úsilia členských štátov Európskej únie na úseku zdokonaľovania úrovne justičnej spolupráce v oblasti boja proti formám závažnej cezhraničnej trestnej činnosti. Eurojust je teda predurčený na bezprostredné, reálne pôsobenie v rámci fungovania reálnych inštitútov medzinárodnej justičnej spolupráce. Z tohto hľadiska je pochopiteľné, že v konečnom dôsledku sa jeho doterajšia činnosť musela prejavíť nielen v kvantitatívnych ukazovateľoch zachytených štatistikami v predmetnej oblasti, ale najmä v kvalitatívnych zmenách. Vonkajším prejavom kvalitatívnej zmeny v procese medzinárodnej justičnej spolupráce v rámci boja s trestnou činnosťou je zvýšenie efektívnosti používaných nástrojov. Posúdenie reálneho prínosu Eurojustu pre komunitu praktikov – vyšetrovateľov, prokurátorov a sudcov v štátoch Európskej únie sa bude teda objektívne posudzovať prostredníctvom poukázania na jeho

1) Rozhodnutie rady Európskej únie z 28. februára 2002, ktorým sa zriaďuje Eurojust s cieľom posilniť boj proti závažným trestným činom, Akty prijaté podľa Hlavy VI Zmluvy o Európskej únii, 2002/187/SW, http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=32003D0659&lg, v anglickom texte viď Council Decision of 28 February 2002 setting up Eurojust with a view to reinforcing the fight against serious crime (2002/187/JHA), 6.3.2002 Official Journal of the European Communities L 63/1.

pôsobenie pri praktických dopadoch urýchlenia a zvýšenia kvality vykonávania žiadosti o právnu pomoc, v schopnosti koordinácie úsilia justičných orgánov a v zlepšenom používaní konkrétnych nástrojov medzinárodnej spolupráce v rámci Európskej únie. Za účelom objektívneho skúmania možností naplnenia stanovených cieľov tejto európskej inštitúcie je v prvom rade potrebné uvedomiť si priestor právneho rámca a reálne kontúry jeho organizačného pôsobenia.

2. Všeobecná časť

2.1 Eurojust, základné informácie, pôsobnosť a zloženie

Pri stanovovaní cieľa Eurojustu v podobe vylepšenia akcieschopnosti príslušných orgánov činných v boji proti cezhraničnej trestnej činnosti bolo nevyhnutné zobrať do úvahy, že v Európskom spoločenstve v rámci vytvárania priestoru voľného pohybu osôb, tovaru a služieb sa prirodzene vytvárajú podmienky aj na uľahčenie cezhraničnej trestnej činnosti. V tomto smere je dôležité uvedomiť si dopad aj takých skutočností, ako napr. odstránenie prekážok v podobe fyzickej kontroly na vnútorných hraniciach medzi štátmi, existenciu 29 rôznych právnych systémov,³⁾ používanie 23 rôznych jazykov, existenciu najmenej jednej centrálnej justičnej autority v každom členskom štáte, veľké množstvo justičných orgánov, ktoré v rámci svojej činnosti jednak produkujú množstvo žiadostí o právnu pomoc a jednak sú v rámci justičnej spolupráce oprávnené na výkon požadovaných úkonov a celková pomalosť a neefektívnosť využívania existujúcich nástrojov vzájomnej právnej pomoci. Na dokreslenie reálnych podmienok obdobia, kedy Eurojust bol vytvorený, resp. kedy začal reálne pôsobiť, je dôležité vziať do úvahy dopady teroristických útokov na Svetové obchodné centrum dňa 11. 9. 2001 na oblasť medzinárodnej právnej spolupráce, ktoré akcelerovali prijatie a zavedenie Európskeho zatýkacieho rozkazu, a tiež, že v treťom roku jeho pôsobenia do praxe vstúpil taký nástroj ako Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie (MLA 2000). V praxi to znamenalo, že Eurojust začal svoje reálne pôsobenie v čase implementácie čiastočne nového právneho rámca justičnej spolupráce v Európskej únii, keď boli vytvorené legislatívne podmienky na prehĺbenie priameho styku justičných orgánov, na realizáciu právnej pomoci v trestných veciach aj proti právnickým osobám, na používanie výsluchov pomocou videokonferencie, na vytvorenie podmienok na priame doručovanie adresátom v cudzích štátoch, na používanie cezhraničného sledovania, sledovanie zásielky, použitie agenta, na odpočúvanie aktívne vykonávané na cudzom území a na ustanovenie spoločných vyšetrovacích tímov.

Vychádzajúc s praktických dôsledkov tejto situácie bolo zrejmé, že pokiaľ má *nový hráč* na úseku medzinárodnej justičnej spolupráce v podmienkach Európskej únie uspieť, musí sa v konkrétnej činnosti bezprostredne zamerať na:

- vylepšenie **spolupráce** medzi kompetentnými autoritami v členských štátoch,
- vykonávanie reálnej **koordinácie** v rámci cezhraničného vyšetrovania a trestného stíhania,
- vytvorenie prostredia bezproblémovej operatívnej **výmeny informácií** a

2) Rozhodnutie Európskej rady v Tampere (15-16. 10. 1999) na podporu optimálnej koordinácie činností vyšetrovaní a trestných stíhaní s cieľom zlepšiť boj proti závažnej trestnej činnosti na území viacerých členských štátov a so zreteľom na základné práva a slobody.

3) 27 členských štátov, osobitný právny režim v prípade Anglicka a Walesu, Škótska a Severného Írska.

- **identifikáciu prekážok** medzinárodnej právnej spolupráce a následnú formuláciu **odporúčaní** na zmenu súčasného právneho rámca za účelom zlepšenia fungovania nástrojov vzájomnej právnej pomoci v trestných veciach a extradície.

V zmysle článku 4 Rozhodnutia o zriadení Eurojustu tento vykonáva svoju **právomoc** vo vyšetrovaní a v trestnom stíhaní týkajúcom sa dvoch alebo viacerých členských štátov Európskej únie pri formách trestnej činnosti, v ktorých je príslušný Europol (terorizmus; nedovolené obchodovanie s omamnými látkami; obchodovanie s jadrovými a rádioaktívnymi látkami; ilegálne prevádzanie migrantov; obchodovanie s ľuďmi; trestná činnosť súvisiaca s krádežami motorových vozidiel; falšovanie peňazí a platobných prostriedkov), ďalej v počítačovej trestnej činnosti, v oblasti podvodov a korupcie, v oblasti trestnej činnosti postihujúcej finančné záujmy spoločnosti, v oblasti prania špinavých peňazí, v oblasti environmentálnej kriminality, v oblasti trestnej činnosti spojenjej s účasťou v zločineckej organizácii⁴⁾ a v trestných činoch spáchaných s vyššie uvedenými druhmi kriminality. Okrem takto stanovenej kompetencie je Eurojust oprávnený pomáhať pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní aj v prípade iných druhov trestných činov, a to na základe žiadosti členského štátu.

Eurojust je vlastne kompozíciou jeho **národných členov**,⁵⁾ ktorí sú vo svojich domovských štátoch sudcami alebo prokurátormi (alebo policajtní s rovnocennou právomocou⁶⁾). Každému národnému členovi môže asistovať jedna osoba. V prípade potreby a so súhlasom kolégia môže mať národný člen aj viac asistentov; jeden z asistentov môže národného člena nahradiť.⁷⁾ V praxi priamo v sídle Eurojustu môže v prospech národného zastúpenia členského štátu pôsobiť vyslaný národný expert.⁸⁾

Eurojust je orgán Európskej únie s právnou subjektivitou.⁹⁾ Navonok je reprezentovaný jeho **prezidentom** a dvomi viceprezidentmi. Prezident je na základe písomnej kandidatúry volený národnými členmi spomedzi všetkých národných členov v tajných voľbách (dvojtretinové kvórum) na tri roky.¹⁰⁾

Na podporu činnosti Eurojustu je vytvorený **administratívny aparát** na čele s administratívnym riaditeľom.¹¹⁾ Pracovníci Eurojustu podliehajú pravidlám a poriadku uplatniteľným na úradníkov a ostatných zamestnancov Európskych spoločností.¹²⁾ Reálne schválený rozpočet na tento rok predstavuje výdavky vo výške 22 miliónov 500 tisíc

4) V zmysle Jednotnej akcie Rady 98/733/SW z 21. 12. 1998.

5) Súčasní národní členovia <http://intranet/College/default.aspx>; Národným členom Slovenskej republiky je od 07. 09. 2007 JUDr. Ladislav Hamran, prokurátor generálnej prokuratúry SR. Prvým národným členom Slovenskej republiky bol JUDr. Peter Paluda, sudca Najvyššieho súdu SR.

6) Napr. v Dánsku a vo Fínsku.

7) Pozri bližšie článok 2 Rozhodnutia o zriadení Eurojustu a tiež zákon č. 530/2004 Z. z. o zastúpení Slovenskej republiky v Eurojuste v znení neskorších predpisov.

8) Vyslanie a pobyt národných členov sú hradené z prostriedkov členských štátov, pobyt vyslaného národného experta je hradený z prostriedkov Eurojustu.

9) Článok 1 rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

10) Článok 28 rozhodnutia o zriadení Eurojustu a článok 3 Rokovacieho poriadku Eurojustu 2002/c 286/01.

11) Článok 29 rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

12) Článok 30 rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

eur.¹³⁾ Počet zamestnancov osciluje okolo čísla 131, z toho 96 zamestnancov je kontraktovaných na dobu určitú.

2.2 Eurojust, základné prvky rozhodovania a operačného pôsobenia

Eurojust vykonáva svoje právomoci buď prostredníctvom národných členov,¹⁴⁾ alebo prostredníctvom kolégia.¹⁵⁾ **Eurojust je oprávnený** požiadať príslušné orgány dotknutých členských štátov, aby zvážili:

- začatie vyšetrovania konkrétnych činov,
- akceptovali, že druhý členský štát má lepšiu pozíciu pre vyšetrovanie a trestné stíhanie,
- koordináciu medzi príslušnými orgánmi členských štátov,
- vytvorenie spoločného vyšetrovacieho tímu,
- poskytnutie informácií Eurojustu potrebných na vykonávanie jeho úloh.

Eurojust **zabezpečí** následnú vzájomnú informovanosť príslušných orgánov členských štátov, je **nápomocný** a **poskytuje** pomoc pri koordinácii jednotlivých úkonov vyšetrovania a trestného stíhania a za určitých okolností doručuje žiadosti o právnu pomoc, poskytuje logistickú podporu v podobe prekladov, tlmočenia a organizovania koordinovaných stretnutí.

Zásadný rozdiel medzi konaním Eurojustu prostredníctvom národných členov a jeho konaním ako kolégia spočíva v tom, že v druhom prípade je členský štát povinný zdôvodniť odmietnutie žiadosti Eurojustu, aby podnikli vyšetrovania alebo trestné stíhanie konkrétného činu, aby akceptovali, že jeden štát je v lepšom postavení na vedenie vyšetrovania alebo trestného stíhania alebo aby poskytli informácie v konkrétnej trestnej veci. Takúto povinnosť štát nemá, pokiaľ by informovaním poškodil základné štátne bezpečnostné záujmy alebo ohrozil úspech práve prebiehajúceho vyšetrovania alebo bezpečnosť osôb.¹⁶⁾

Všeobecným momentom **prijímania rozhodnutí** Eurojustu je konsenzuálny princíp. V zásade sú však rozhodnutia za dvojtretinovej prítomnosti národných členov prijímané nadpolovičnou väčšinou hlasov, okrem tých rozhodnutí, ktoré (podľa Rozhodnutia o zriadení Eurojustu alebo podľa Rokovacieho poriadku) nevyžadujú dvojtretinovú väčšinu.¹⁷⁾ Pracovným jazykom v Eurojuste je angličtina.

Operačné pôsobenie národných členov v Eurojuste možno rozdeliť do troch úrovní.¹⁸⁾

13) Prebiehajú negociácie o navrhnutí výdavkov o ďalších 5 miliónov eur.

14) Článok 6 rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

15) Článok 7 rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

16) Článok 8 rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

17) Článok 10 Rozhodnutia o zriadení Eurojustu a článok 9 Rokovacieho poriadku.

18) V žargóne používanom v Eurojuste sa v angličtine používa výraz stretnutie prvej, druhej a tretej úrovne (The First, the Second or the Third Level Meeting).

Pôsobenie Eurojustu (a národných členov) vo forme **kolégia**¹⁹⁾ je možné považovať za najvyššiu úroveň, kde národní členovia navrhujú prijímanie všetkých rozhodnutí vyplývajúcich z právomoci Eurojustu. V praxi to napríklad znamená, že konkrétne zdôvodňujú, prečo sa má danou vecou zaoberať Eurojust, pričom na základe takéhoto zdôvodnenia kolégium prijme svoje rozhodnutie. Rovnako sa postupuje, keď v danom prípade už nie je potrebná ingerencia Eurojustu.

Druhým stupňom sú tzv. **operačné stretnutia na úrovni národných členov**.²⁰⁾ Tieto sa vykonávajú buď v prípade, že ide o konanie Eurojustu prostredníctvom národných členov,²¹⁾ alebo ide o rozhodnutie kolégia vykonať takéto stretnutie v konkrétnej veci. V oboch prípadoch ide o rokovania v konkrétnom prípade zainteresovaných národných členov, ich asistentov, ale ak je to potrebné, aj zástupcov sekretariátu Kolégia a potrebného administratívneho aparátu. V zásade ide o neformálne stretnutia prebiehajúce na dennej báze, ktoré tvoria základ činnosti v Eurojuste. Ide o praktické konzultácie za účelom dosiahnutia dohody na postupe v konkrétnej trestnej veci, porozumenia prekážok na strane vykonávajúceho štátu, výmeny informácií, objasnenia stanovísk na podklade konkrétnych prípadov, v ktorých sú členské štáty zainteresované. Ide o imanentnú súčasť konkrétnej činnosti národných členov, ich zástupcov a vyslaných národných expertov.

Špeciálne koordinačné stretnutia²²⁾ sú z hľadiska hierarchie tretím operačným stupňom činnosti v Eurojuste, avšak svojím významom predstavujú esenciálny vklad v danej konkrétnej trestnej veci. Eurojust práve možnosťami usporiadať koordinačný míting poskytuje skutočne reálnu pomoc v rámci koordinácie konkrétneho vyšetrovania a trestného stíhania. Pod organizačným a obsahovým riadením konkrétneho národného člena dochádza k stretnutiu kompetentných vyšetrovateľov a prokurátorov z každého zainteresovaného členského štátu. Výsledkom takéhoto stretnutia je nielen výmena informácií, identifikácia a pochopenie právnych a vecných prekážok, objasnenie požiadaviek na prípustnosť dôkazov, ale najmä dohoda o spoločnom koordinovanom postupe v rámci nezávislého vyšetrovania a trestného stíhania. Eurojust za týmto účelom zabezpečuje tlmočenie a poskytuje súvisiacu logistickú podporu vrátane nákladov spojených s dopravou a ubytovaním účastníkov koordinačného stretnutia.²³⁾

Okrem konania v prípadoch otvoreného vyšetrovania a trestného konania je v Eurojuste využívaná aj forma tzv. všeobecných prípadov (**General Topic**). Ide o nástroj, pomocou ktorého dožadujúci štát na úrovni Eurojustu otvára aplikačnú problematiku ohľadom konkrétneho právneho nástroja, vytvára predpoklady na právnu analýzu, resp. zhromažďuje informácie o konkrétnej právnej úprave požadovanej národnými autoritami. General Topic sú účinným nástrojom na úseku procesu prehlbovania znalostí o cudzom práve a tým i vzájomného porozumenia medzi členskými štátmi. Na druhej strane ich právna záväznosť nie je ďalej nijako upravená.

Za účelom naplnenia účelu Eurojustu národní členovia a ich stáli zástupcovia pôsobia v tzv. **tímoch**. V postate ide o prierezové pracovné skupiny, ktoré je možné rozdeliť do

19) Článok 15 Rokovacieho poriadku.

20) Článok 16 Rokovacieho poriadku.

21) podľa článku 5 ods. 1 písmeno a rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

22) Článok 17 Rokovacieho poriadku.

23) Dvaja z každej krajiny, resp. zainteresovanej strany a to buď sídlo, alebo aj mimo sídla Eurojustu.

troch základných oblastí: administratíva a organizácia,²⁴⁾ špecifické druhy trestnej činnosti²⁵⁾ a vonkajšie vzťahy.²⁶⁾ Práca národných členov v tímoch je akýmsi „motorom činnosti“ Eurojustu. Výsledkom práce jednotlivých tímov je jednak identifikácia problémov danej oblasti a následne návrhy na riešenie, ktoré sú prerokúvané a prijímané na úrovni kolégia. Členovia tímov v súlade s jeho obsahovým zameraním reprezentujú Eurojust navonok.

Na naplnenie svojich cieľov a na prezentáciu svojej činnosti Eurojust organizuje rôzne formy podujatí. **Strategický seminár** predstavuje vrcholný nástroj, ktorý Eurojust organizuje za účelom obsiahnutia komplexnej problematiky. **Taktický seminár** je využívaný za účelom identifikácie problémov v konkrétnej oblasti trestnej činnosti v procese zobecňovania a výmeny praktických skúseností. **Marketingový seminár** v zásade slúži na propagáciu Eurojustu a je využívaný najmä na úrovni národných členov v ich domovských krajinách.

2.3 Eurojust, subjekt medzinárodných vzťahov

Je dôležité vnímať Eurojust aj ako subjekt externých vzťahov, a to jednak s tretími krajinami a jednak s inými inštitúciami, subjektmi medzinárodného práva.

Eurojust má v rámci spolupráce s tretími krajinami uzatvorené **dohody o spolupráci** s Nórskom, Islandom, USA, Chorvátskom, Švajčiarskom a Macedónskom. Uzavretie dohody o spolupráci je dôležitým nástrojom, na základe ktorého je zabezpečovaná výmena osobných údajov. V rámci dohody o spolupráci je tretím krajinám ponúknutá možnosť na vlastné náklady ustanoviť v sídle Eurojustu styčných dôstojníkov. Túto možnosť v súčasnosti využili USA a Nórsko, ktoré tým dosiahli prakticky najužšiu formu novej spolupráce. Dohody o spolupráci boli tiež podpísané s Europolom a Európskym úradom pre boj proti podvodu (OLAF).

Prostredníctvom **dohôd o vzájomnom porozumení** je zabezpečovaná spolupráca a výmena informácií neoperačného charakteru (bez poskytovania osobných údajov) s ďalšími štátmi a inštitúciami.²⁷⁾

V súčasnosti existuje celkom 31 **kontaktných bodov** Eurojustu v 23 štátoch.²⁸⁾ Ide o konkrétne osoby, väčšinou sudcov, prokurátorov alebo vysokých úradníkov ministerstiev spravodlivosti v jednotlivých štátoch, ktoré sú schopné prostredníctvom priameho styku s jednotlivými národnými členmi Eurojustu efektívne zabezpečiť výkon justičnej spolupráce v prípadoch, ktoré sú predmetom činnosti Eurojustu.

24) The Team of Presidency, Administrative Team, CASEWORK Strategy, Performance Management Team, Data protection & POC Team.

25) Counter-Terrorism Team, Financial and Economic Crime Team, Trafficking & Related Crimes Team, EAW & EEW Team.

26) Council, Commission & EP Team, OLAF Team, EUROPOL Team, EJN & Liaison Magistrates Team, External Relations Team.

27) EJTN (Európska justičná vzdelávacia sieť), ICC (Medzinárodný trestný súd), IberRed (Latinsko-americká sieť Medzinárodnej justičnej spolupráce, La Red Iberoamericana de Cooperación Judicial).

28) **Kontaktné body:** Albánsko, Argentína, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Chorvátsko, Kanada, Egypt, Macedónsko, Island, Izrael, Japonsko, Lichtenštajnsko, Moldavsko, Mongolsko, Nórsko, Rusko, Srbsko, Singapur, Švajčiarsko, Thajsko, Turecko, Ukrajina, USA, Južná Amerika – IBERED.

Exkluzívnymi partnermi Eurojustu sú najmä Europol, Európsky úrad pre vyšetrovanie podvodov (OLAF) a Európska justičná sieť (EJN). Uvedená exkluzivita vyplýva priamo zo znenia článku 26 Rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

3. Eurojust, šesť rokov naplňania poslania

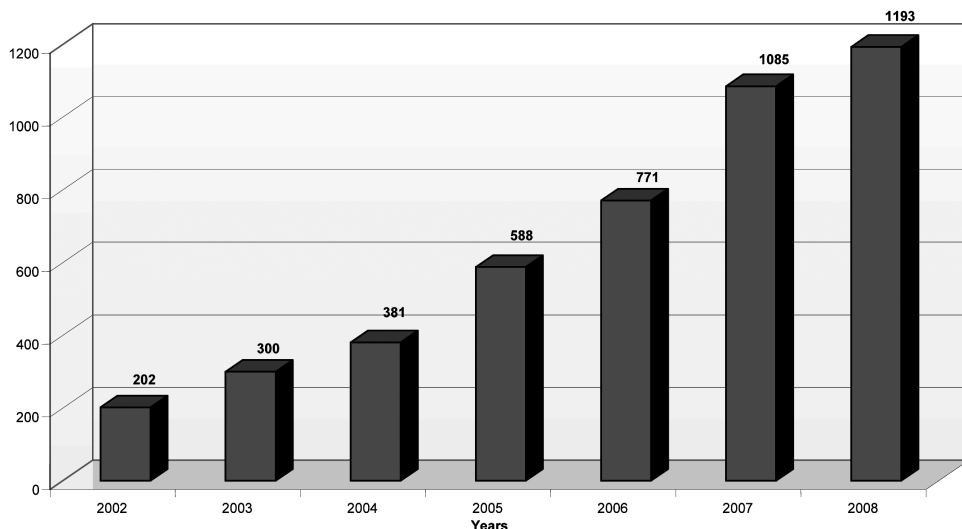
3.1 Kvantitatívne ukazovatele²⁹⁾

Štatistické ukazovatele o činnosti Eurojustu sú pravidelne zverejňované, publikované³⁰⁾ a v elektronickej podobe dostupné na internetovej stránke Eurojustu.³¹⁾ Eurojust má za povinnosť každoročne publikovať výročnú správu o činnosti.³²⁾ Národný člen Slovenskej republiky zabezpečil preklad každej výročnej správy do slovenského jazyka a jej distribúciu príslušným orgánom v Slovenskej republike. Správy by preto mali byť k dispozícii na základných stupňoch súdov i prokuratúry.

Uvedená štatistika predstavuje síce presné súčty, avšak prísne viazané na konkrétne východiská. V podmienkach Eurojustu sa operuje v tzv. Case Management System. Ide o obdobu elektronického registra spisov, pričom všetky prípady, ktoré sú na úrovni Eurojustu spracovávané, by mali byť obsiahnuté v danom programe. Program samozrejme musí spĺňať rôzne požiadavky, z ktorých najdôležitejšie sú požiadavky na ochranu osobných údajov. Ide o úplne oddelený a vnútorný informačný systém v rámci inštitúcie. Ako každý program v prvom rade závisí od systematickosti a kvality vkladáných dát.

Za prvotný ukazovateľ je spravidla považovaný celkový **nárast prípadov**.

Vývoj prípadov 2002 – 2005

29) Pokiaľ v texte nie je inak spresnené, štatistické ukazovatele o výkonnosti Eurojustu sú citované z oficiálnych údajov Eurojustu k 31. 11. 2008, resp. k 31. 12. 2008, ktoré boli prístupné v rámci informačného systému Eurojustu; *Presentation_Statistic_Eurojust_2007-November/December 2008*.

30) Výročná správa (Annual Report) Eurojustu za každý kalendárny rok.

Poznámka: Výročná správa za rok 2008 bude k dispozícii v máji 2009.

31) www.eurojust.europa.eu

32) Článok 32 rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

Z grafu je zrejmý kontinuálny nárast jednotlivých prípadov, na ktorých sa Eurojust, resp. národní členovia podieľali. Porovnanie medzi rokom 2002 – 202 prípadov a rokom 2008 – 1 193 prípadov je skutočne ukazovateľ vzbudzujúci určitý rešpekt, zvlášť, keď si je nutné uvedomiť, že čísla sa v konečnom dôsledku dotýkajú závažnej cezhraničnej trestnej činnosti. Pri podrobnejšej analýze čísiel je však treba vziať do úvahy napríklad fakt, že v roku 2002 Eurojust pracoval pre 15 členských štátov a v roku 2008 pre celkom 27 členských štátov. Aj napriek tejto skutočnosti je však objektívne konštatovať, že zainteresovanosť Eurojustu na vyšetrovaní a trestnom stíhaní cezhraničnej trestnej činnosti má nepochybne významne stúpajúcu tendenciu. Toto konštatovanie vyznieva objektívnejšie pri porovnaní posledných rokov.

Z počtu 1 193 prípadov bolo 168 prípadov charakterizovaných ako komplexné prípady, ktoré na rozdiel od štandardných prípadov predstavujú zapojenie viacerých štátov, sofistikovanejšiu trestnú činnosť a väčšie nároky na ingerenciu Eurojustu.

V roku 2008 bolo v Eurojuste otvorených celkom 956 bilaterálnych prípadov a 237 multilaterálnych prípadov. Je objektívne podotknúť, že bilaterálne prípady nemusia zákonite predstavovať „jednoduché“ prípady, pretože zapojenie Eurojustu bolo často vynútené potrebou komplexného zabezpečenia koordinácie úkonov vyšetrovateľov a prokurátorov, resp. z dôvodu vyčerpania všetkých dostupných možností na národnej úrovni na zabezpečenie výkonu potrebných úkonov vyžadovaných prostredníctvom inštitútu právnej pomoci. Z tohto ukazovateľa preto v žiadnom prípade nie je možné vyvodiť objektívny záver, ktorý by podceňoval význam vstupu Eurojustu v bilaterálnych prípadoch oproti významu jeho pôsobenia v prípadoch multilaterálnych.

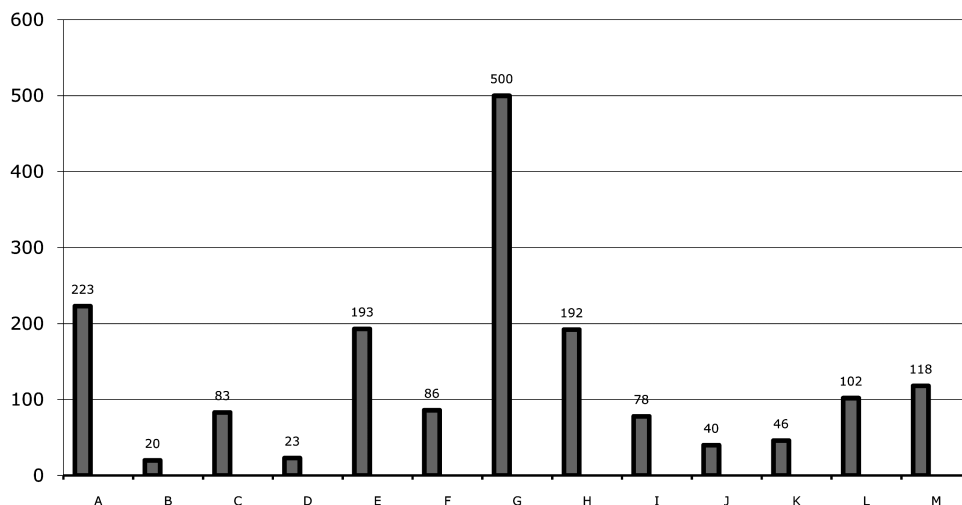
Pre pochopenie celkovej reálnej zaťaženia je vhodné uviesť údaj, podľa ktorého ku koncu roka 2008 bolo stále reálne otvorených 1002 prípadov.

Slovenská republika do konca roku 2008 registrovala 106 prípadov, v 126 prípadoch bola dožiadaným štátom. Tieto údaje radia Slovensko do druhej kategórie štátov, ktoré na jednej strane nie sú lídrom v zapájaní Eurojustu do procesu medzinárodnej právnej pomoci v trestných veciach, ale tiež jeho možnosti už postupne do svojej praktickej činnosti zapracúvajú. Aj v našich podmienkach registrujeme každoročný nárast prípadov. Začiatkom roku 2009 slovenské zastúpenie v Eurojuste registruje 67 otvorených prípadov. Pri porovnaní s nápadom okolitých štátov jednoznačným lídrom je Česká republika. Naopak, k pomeru na počet obyvateľov je Slovenská republika aktívnejšia ako napríklad Poľsko, ktoré je výrazne dožadovanou krajinou. Z hľadiska podstaty uvedeného štatistického prehľadu zapojenia Slovenskej republiky ako dožadujúceho štátu je však dôležité pripomenúť, že Slovenská republika zatiaľ nie je dodávateľom skutočne komplexných prípadov. Vo veľkej väčšine ide o prípady, v ktorých je Eurojust využívaný na urýchlenie alebo urgenciu výkonu žiadostí o právnu pomoc, resp. zistenie dôvodov, prečo dožadovaný štát vo veci nekoná. Ide o prirodzený proces a je predpoklad, že spolu s opatreniami, ktoré boli v tomto smere prijaté³³⁾ v podmienkach prokuratúry Slovenskej republiky, podiel komplexných prípadov bude mať narastajúcu tendenciu. V tejto súvislosti je nutné konštatovať, že súdnymi orgánmi Slovenskej republiky Eurojust doposiaľ nebol prakticky vôbec využívaný (do konca roku 2008 len 2 prípady).

33) Najmä Pokyn Generálneho prokurátora Slovenskej republiky z 12. júna 2008 č. 4/2008, ktorým sa upravuje postup prokurátorov pri predkladaní informácií Eurojustu o trestných veciach v jeho pôsobnosti a súvisiace usmernenie riaditeľa medzinárodného odboru generálnej prokuratúry.

Okrem uvedených údajov je objektívne uviesť, že nepredstavujú všetky žiadosti, s ktorými sa slovenské justičné orgány na Eurojust obrátili. Nie všetky žiadosti totiž spĺňali podmienky na to, aby mohla byť vec oficiálne na pôde Eurojustu registrovaná. Aj napriek tejto skutočnosti národné zastúpenie v predmetných veciach vo väčšine konalo,³⁴⁾ avšak bez oficiálnej registrácie vecí na úrovni Eurojustu na bilaterálnej úrovni s konkrétnym zastúpením v Eurojuste alebo s príslušným kontaktným bodom Eurojustu. Výsledkom takejto aktivity národného člena Slovenskej republiky alebo vyslaných národných expertov bolo sprostredkovanie informácie, urýchlenie výkonu žiadosti o právnu pomoc, operatívne zistenie stavu konania, doplnenie žiadosti o právnu pomoc, spresnenie údajov o osobách, účtoch alebo iné naplnenie žiadosti slovenského justičného orgánu, ktoré vo svojom dôsledku prispeli k efektívnejšiemu postupu orgánov činných v konkrétnom trestnom stíhaní.

Zaujímavý ukazovateľ je počet prípadov podľa jednotlivých (hlavných) druhov trestnej činnosti v roku 2008.

A. Obchodovanie s ľuďmi, **B.** Pašovanie ilegálnych prisťahovalcov, **C.** Obchodovanie s ľuďmi, **D.** Terorizmus a trestné činy spáchané alebo pravdepodobne spáchané pri teroristických činnostiach, **E.** Trestné činy proti životu a zdraviu alebo osobnej slobode (vrátane vražd), **F.** Vraždy, **G.** Trestné činy proti súkromnému a verejnému majetku a podvody, **H.** Sprenevera a podvody, **I.** Daňové podvody, **J.** Podvody s DPH, **K.** Falšovanie a obchodovanie s administratívnymi dokladmi, **L.** Pranie špinavých peňazí a iné súvisiace trestné činy, **M.** Účast v kriminálnej organizácii.

Z grafu možno vyvodiť jednoznačný záver, že oblasťou trestnej činnosti, ktorá je v najväčšej miere predmetom činnosti Eurojustu, sú trestné činy proti majetku nasledované drogovou trestnou činnosťou. Objektívnou skutočnosťou je však fakt, že všetky vyššie formy trestnej činnosti a obzvlášť obe spomenuté súvisia s ďalšími formami najmä násilnej trestnej činnosti. Z vlastnej praxe v Eurojuste môžeme poukázať na prípady trestných činov proti majetku, ktoré boli spáchané vo viacčinnom súbahu s (najmä) trestnými činmi proti životu a zdraviu a s trestnými činmi proti poriadku vo verejných veciach.

V roku 2008 sa národné zastúpenia zaoberali celkovo 40-timi registrovanými prípadmi **General Topic**.³⁵⁾ V roku 2007 to bolo v dvadsiatich prípadoch. Medzi témami boli

34) V roku 2008 48 prípadov, z toho ku koncu roku bolo 24 vybavených.

35) Rozumej všeobecné prípady, resp. rámcové témy.

napr. aplikačné problémy pri uplatňovaní formuláru Európskeho zatykača na podklade reálneho odvolacieho konania prebiehajúceho pred Najvyšším súdom Veľkej Británie, otázky cezhraničného sledovania vykonávaného prostriedkami GPS, chápanie a lehoty zadržania v prípade teroristických trestných činov, podmienky zadržania pri drogových trestných činoch, vplyv kategorizácie drog na skutkovú podstatu trestného činu, otázky premĺčania, možnosti národnej autority v prípade vykonávania úkonov právnej pomoci, trestnoprávna úprava na úseku dopravy, legislatívna úprava registra trestov, právomoci nadriadeného prokurátora v rámci trestného konania vo vzťahu k úkonom dozorujúceho prokurátora a podobne. V prebiehajúcom konaní pred škótskym súdom bolo slovenské zastúpenie prostredníctvom britského zastúpenia v rámci General Topic požiadané o vysvetlenie podstaty trestnoprávnej úpravy detencie, ale tiež o úpravu možnosti vykonať osobnú prehliadku u zadržanej osoby. Národný člen Slovenskej republiky túto možnosť využíva a okrem iných otvoril napríklad prípad na tému súdnej praxe v prípadoch vraždy, pri ktorých absentuje telo zavraždenej osoby, otázku trestnoprávnej zodpovednosti novinára alebo otázku legislatívnej úpravy environmentálnej polície v jednotlivých členských štátoch.

3.2 Kvalitatívne ukazovatele

Z pohľadu praktikov by za najobjektívnejší kvalitatívny ukazovateľ bolo vhodné považovať úspešnosť ingerencie Eurojustu postihujúcu synergiu rýchlosti, kvality a komplexnosti vykonania požadovaných úkonov právnej pomoci. Je objektívnou skutočnosťou, že ukazovatele sa v takto vymedzenej štruktúre a ani v takto chápanej kategórii v podmienkach Eurojustu v súčasnosti nesledujú.

3.2.1 Koordinačné stretnutia

V priebehu roku 2008 bolo vykonaných 131 koordinačných stretnutí, z toho v 105 prípadoch v sídle Eurojustu a v 19 prípadoch na území niektorého z členských štátov. Uvedený fakt predstavuje nárast zhruba o 40 % oproti predchádzajúcemu roku. Hoci aj v tomto prípade je možné namietť, že ide o kvantitatívny ukazovateľ, výsledky každého koordinačného stretnutia mali bezprostredný vplyv na kvalitu a výsledky konkrétneho trestného stíhania. Tento fakt vystupuje do popredia, ak si uvedomíme, že väčšina koordinačných stretnutí bola multilaterálna so zapojením minimálne troch (ale aj tridsiatich) strán.

Obsahovo a organizačne pripravené koordinačné stretnutia predstavujú skutočnú pridanú hodnotu Eurojustu vo vyšetrovaní a trestnom stíhaní konkrétnej trestnej veci.

Z podrobného pohľadu na súvisiace štatistiky z roku 2008 možno konštatovať, že predmetný nástroj je v najväčšej miere využívaný Francúzskom (iniciovaných 37 koordinačných stretnutí) nasledovaným Veľkou Britániou a Talianskom (iniciovaných po 17 koordinačných stretnutí). V prípade Francúzska a Veľkej Británie ide len o potvrdenie trendu z predchádzajúcich rokov. Z podstaty vecí vyplýva, že uvedené krajiny Eurojust skutočne využívajú na komplexné multilaterálne prípady. Na druhej strane k najviac dožadovaným štátom patrili Nemecko (38-krát), Španielsko (37-krát) a Veľká Británia (31-krát), nasledované Talianskom (29-krát), Holandskom (24-krát) a Belgickom (23-krát). Uvedené potvrdzuje, že predmetné štáty sú i naďalej miestom, ktoré svojim ekonomickým, hospodárskym, sociálnym a spoločenským potenciálom poskytujú podmienky na vyššie druhy kriminality.

Slovenská republika sa radí medzi tretiu skupinu štátov, ktoré len v minimálnej miere využívajú možnosť koordinovať prebiehajúce vyšetrovanie cezhraničnej trestnej činnosti prostredníctvom Eurojustu. Slovenská republika v roku 2008

koordináčn é stretnutie ani raz neiniciovala a v jednom prípade bola dožiadan ým štátom.³⁶⁾ Tento ukazovateľ vyznieva oveľa výraznejšie napr. v porovnaní s Českou republikou (6x organizátor a 7x dožiadan ým štátom). Z uvedeného nie je možné vykonať závery smerom k charakteru trestnej činnosti na Slovensku, ale je objektívne konštatovať, že národné zastúpenie Slovenskej republiky nie je prokurátormi žiadan é o takú ingerenciu, ktorá by si koordináciu úkonov vyšetrovania a trestného stíhania na takomto (vyššom) stupni vyžadovala. Táto skutočnosť môže byť v zásade spôsobená len dvomi skutočnosťami. Prvá, a tá je menej pravdepodobná, že orgány činné v trestnom konaní sa nezaobierajú takým trestným stíhaním, pre ktoré by nebolo vhodné využiť takýto stupeň koordinácie. Zrejme objektívnejšie však bude zaoberať sa vyvinutím a aplikovaním potrebných organizačných opatrení vrátane prepojenia tokov informácií z Europolu a OLAFu na národnej úrovni.

3.2.2 Odporúčanie členským štátom o výhodnejšej pozícii viesť trestné stíhanie a riešenie konfliktu jurisdikcií³⁷⁾

Modus operandi komplikovanej cezhraničnej trestnej činnosti má spoločného menovateľa aj v tom, že jednotlivé útoky sú páchané na územiach viacerých štátov. Pri nekoordinovanom prístupe orgánov činných v trestnom konaní tak uniká samotná podstata trestnej činnosti. Ako typický prípad, kde Eurojust pôsobil ako kolégium a musel rozhodovať o odporúčaní, ktorý členský štát je v najlepšej pozícii viesť trestné stíhanie, možno považovať trestnú činnosť na úseku dane z pridanej hodnoty.

V prípade VAT Carousel Fraud³⁸⁾ bola odhadovaná celková škoda na dani z pridanej hodnoty vo výške 2,1 miliardy eur. Na pôde Eurojustu sa v marci 2007 za účasti 18 členských štátov, Švajčiarska a Europolu uskutočnilo koordináčn é stretnutie. Vo veci aktívne spolupracovali aj zástupcovia Arabských emirátov. Vec bola prevzatá Eurojustom, v praxi došlo k výmene informácií o prebiehajúcich vyšetrovaniach vo vnútri EÚ a mimo EÚ a bola dosiahnutá dohoda o spoločnom postupe a o spolupráci v rámci ďalšieho vedenia konkrétnych trestných stíhaní.

Prípad Baltico³⁹⁾ súvisel s organizovanou cezhraničnou trestnou činnosťou páchatel'ov, ktorí v priebehu dvoch rokov vykonali viac ako v 200 útokov ozbrojenej lúpeže najmä v obchodoch so šperkami. V júni 2006 sa prostredníctvom Eurojustu vykonali koordináčn é stretnutia v Taliansku a v Holandsku za účasti zástupcov dotknutých členských štátov a Europolu. Účelom koordináčnych stretnutí bolo dosiahnutie vzájomného porozumenia a pochopenia rozsahu stíhaných trestných vecí v zainteresovaných členských štátoch. Na základe výsledkov stretnutí bolo rozhodnuté, že na vedenie jednotného vyšetrovania a trestného stíhania je v najlepšej pozícii Taliansko. Dňa 20. 2. 2007 taliansky sudca vydal celkom 35 Európskych zatýkacích rozkazov smerujúcich voči celkovo 6 členským štátom (Estónsko – 25 EZR, Fínsko – 4 EZR, Francúzsko a Španielsko – 2 EZR, Litva a SRN – 1 EZR). Koordináčn é stretnutia zároveň zabezpečili, že predmetné EZR boli prostredníctvom spolupráce

36) V roku 2004 – 2x, v roku 2005 – 2x, v roku 2006 – 2x organizátor a 4x dožiadan ý štát, v roku 2007 – 9x dožiadan ý štát.

37) Článok 6 odsek a) bod ii), resp. článok 7 odsek a) bod ii) v súlade s článkom 5 odsek 1), odsek b) bod i) rozhodnutia o zriadení Eurojustu.

38) Annual Report 2007, str. 38.

39) Annual Report 2007, str. 39.

Europolu vykonané simultánne. Výsledkom bolo zatknutie kľúčových páchatel'ov a organizátorov trestnej činnosti.

Pozitívny konflikt jurisdikcií môže za určitých okolností vyústiť do prekážky *ne bis in idem*, najmä keď na vyšetrovanie a trestné stíhanie trestných činov ako pašovanie alebo formy distančných podvodov je oprávnených viac jurisdikcií. V takomto prípade býva trestné stíhanie vedené paralelne vo viacerých štátoch. Členský štát aplikujúci princíp legality nemôže jednoducho nevykonať trestné stíhanie trestného činu, ktorý spadá do jeho jurisdikcie. V takomto prípade v záujme vyriešenia konfliktu jurisdikcií je potrebné nájsť dôvod na odovzdanie trestného stíhania do druhého štátu a čakať na právoplatné výsledky takéhoto konania. Problém však nastáva v prípade, keď členský štát kombinuje princíp teritoriality s princípom aktívnej personality, napr. keď členský štát trestne stíha vlastných občanov za trestný čin spáchaný na území iného štátu.

K dňu 4. decembra 2008 Eurojust celkom v 52 prípadoch oficiálne participoval na riešení pozitívneho alebo negatívneho konfliktu jurisdikcie (34 bilaterálnych a 18 multilaterálnych konfliktov). Zatiaľ čo v roku 2003 Eurojust riešil konflikt jurisdikcií len v jednom prípade, v roku 2005 to bolo už v siedmich prípadoch a v roku 2008 to bolo doposiaľ v dvadsiatich prípadoch. Vzostupná tendencia v tomto prípade nie je len kvantitatívnym vyjadrením, ale predstavuje najmä odraz zvýšenej dôvery k Eurojustu zo strany členských štátov. V tomto smere najväčšiu dôveru prejavili štáty ako Francúzsko (9 prípadov) a Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska (8 prípadov). V jednom prípade bol konflikt jurisdikcií riešený na podnet Kolégia.

V oblasti konfliktu jurisdikcií Eurojust prezentoval svoju schopnosť v prípade nazývaný Serial Killer.⁴⁰⁾ 48-ročný vodič kamióna, občan SRN, ktorý pravidelne vykonával svoju prácu na trase medzi SRN, Francúzskom a Španielskom, bol zatknutý pre podozrenie z najmenej 19 vražd spáchaných v období 1974 – 2006. Vraždy boli spáchané na území vyššie uvedených členských štátov, avšak aj ďalšie krajiny boli do prípadu objektívne zapojené. V prípade vznikla časová tieseň (podozrivá osoba bola v predbežnej väzbe). Na koordináčnom stretnutí 14. marca 2007 za prítomnosti národných členov, sudcov, prokurátorov a vyšetrovateľov zo štátov, v ktorých bolo vedené vyšetrovanie a trestné konanie bol analyzovaný stav konania a existujúce konflikty. V tejto súvislosti boli vzaté do úvahy aj záujmy poškodených a svedkov. Konaním Eurojustu prostredníctvom Kolégia bolo rozhodnuté, že Spolková republika Nemecko je v najlepšej pozícii vec ďalej trestne stíhať a ostatné justičné orgány boli požiadané o akceptovanie tohto stanoviska a vykonanie súvisiacich procesných úkonov.

Slovenská republika, rovnako ako napr. Poľsko a ďalších 12 štátov, doposiaľ nepožiadala o riešenie takéhoto konfliktu. Naši susedia z Českej republiky a z Maďarskej republiky tak urobili v jednom prípade, Rakúsko v štyroch prípadoch.

Aj pri tomto ukazovateli považujem za korektné uviesť, že Eurojust sa zaoberal aj v ďalších prípadoch riešením konfliktu jurisdikcií, ktoré vznikli v priebehu jeho zapojenia, pričom táto skutočnosť nebola takto deklarovaná pri zadávaní prípadu do informačného systému. Takéto prípady sa v praxi vyskytujú najmä **v súvislosti s vykonávaním Európskeho zatýkacieho rozkazu (EZR)**, kde je podľa článku 16 Rámcového rozhodnutia o Európskom zatýkacom rozkaze z 13. 6. 2002 Eurojust oprávnený konať v prípade jeho

40) Annual Report 2007, str. 39, 40.

vydania na podklade totožných skutkových okolností voči tej istej osobe rôznymi justičnými orgánmi v rôznych členských štátoch.⁴¹⁾ Celkovo bolo doposiaľ takýchto prípadov 15. Najaktívnejším štátom bolo Belgicko, ktoré požiadalo o vyriešenie konfliktu celkovo v 6 prípadoch. Z našich susedov opäť Česká republika v jednom prípade požiadala Eurojust o ingerenciu.

Z obsahu predmetných prípadov vyplýva, že Eurojust najčastejšie pôsobil vo veciach, keď skutkové okolnosti, na základe ktorých boli paralelne vedené jednotlivé trestné stíhanie, boli prakticky totožné, pričom jedna osoba (alebo viac osôb) bola trestne stíhaná v niekoľkých členských štátoch na podklade tých istých skutkových okolností. Je treba tiež poznamenať, že Eurojust nemá informácie o prípadoch, ktoré mu neboli poskytnuté. V praxi Eurojustu to znamená, že pokiaľ je prípad na tejto úrovni riešený, Eurojust vyvíja úsilie za účelom vyhľadania všetkých prebiehajúcich vyšetrovaní a trestných stíhaní v štátoch, kde existujú určité indikácie. Tieto indikácie samozrejme vyplývajú z postúpených informácií obsiahnutých v konkrétnych spisoch, z databázy vedenej v rámci informačného systému Eurojustu CMS, ale tiež z informácií od externých partnerov Eurojustu, ako napr. Europol alebo OLAF, inak má Eurojust v tomto smere právomoci obmedzené.

Z 28 doteraz⁴²⁾ uzatvorených prípadov riešenia konfliktu jurisdikcií možno odvodiť, že priemerný čas od registrácie prípadu v Eurojuste do jeho uzatvorenia je okolo 10 mesiacov.

V prípade ID 2946 justičné orgány Českej republiky požiadali o vydanie občana Českej republiky, ktorý bol väzobne trestne stíhaný v Spolkovej republike Nemecko za účelom zabezpečenia jeho prítomnosti v procesnom postavení obžalovaného na konaní pred súdom, v ktorom vystupovalo ešte ďalších 6 spoluobžalovaných osôb. Tento český občan bol však v Českej republike iným justičným orgánom trestne stíhaný aj pre ďalší trestný čin a bolo nutné vydať EZR aj pre tento trestný čin, pričom jeho prítomnosť na území Českej republiky bola dôležitá aj v ďalších trestných veciach, v ktorých vystupoval v procesnom postavení svedka. Na vykonanie procesných úkonov českých orgánov bolo teda nevyhnutné získať informácie aj o obsahu a stave trestného stíhania tohto českého občana súčasne vedeného aj nemeckými orgánmi činnými v trestnom konaní. Eurojust vo veci konal za účelom koordinácie postupu českých a nemeckých orgánov v súvislosti s rozhodovaním nemeckej strany o vykonaní EZR, o dočasnom predaní obžalovaného, resp. o trvalom odovzdaní obžalovaného a odovzdaní celého trestného stíhania do Českej republiky. Vec bola v Eurojuste zaregistrovaná dňa 29. 6. 2007 a ukončená dňa 26. 7. 2007. Prostredníctvom Eurojustu bolo zistené, že trestné stíhanie proti obžalovanému v Nemecku bolo medzi časom zastavené, a to v časti a čiastočne aj pre skutky, ktoré boli identické so skutkami, pre ktoré bol obžalovaný stíhaný v Českej republike. V tejto súvislosti bolo tiež nevyhnutné vyriešiť uplatnenie princípu špeciality v prípade ďalšieho trestného stíhania obžalovaného a tiež, či rozhodnutie nemeckých orgánov nezakladá prekážku rozhodnutej veci. Aby bolo možné osobu predať do Českej republiky, bolo na základe dohody dosiahnutej za ingerencie Eurojustu aj toto trestné stíhanie nemeckými orgánmi zastavené. Vec bola koordinovaná prostredníctvom osobného kontaktu národných členov, resp. zástupcov národných členov v Eurojuste, ktorí v súčinnosti s kompetentnými národnými orgánmi vykonali právnu analýzu situácie, odporučili

41) Odpovede Eurojustu na dotazník budúceho českého predsedníctva o konflikte jurisdikcií zo dňa 05. 12. 2008.

42) Do konca roku 2008.

možné riešenia a následne operatívne prenášali informácie a zasielali nevyhnutné dokumenty na kompetentné justičné orgány na jednotlivé strane. Takým spôsobom bolo vyriešené, že obžalovaný bol do Českej republiky predaný na základe EZR a súčasne bolo odovzdané aj trestné stíhanie do Českej republiky.

3.2.3 Terorizmus

Európska rada vo svojej činnosti po útokoch na Svetové obchodné centrum vyvíja sústredené úsilie na úseku boja proti terorizmu. Za skutočne efektívny spoločný prístup vo vzťahu k pôsobnosti Eurojustu je možné považovať rámcové rozhodnutie Rady o boji proti terorizmu z 13. júna 2002 a najmä Rozhodnutie Rady o výmene informácií a spolupráci v oblasti teroristických trestných činov zo dňa 20. septembra 2005. V zmysle tohto rozhodnutia Eurojust je informovaný o všetkých rozhodnutiach justičných orgánov v predmetnej oblasti. Od roku 2005 Eurojust organizoval 6 taktických stretnutí (za účasti štátov zaoberajúcimi sa teroristickými prípadmi), 6 strategických stretnutí a množstvo operačných stretnutí.⁴³⁾

V roku 2007 bolo v Európskej únii evidovaných 583 prípadov spadajúcich do kategórie teroristických útokov, čo bol 24 % nárast oproti roku 2006. Celkovo 1 044 osôb bolo uväznených v súvislosti s podozrením zo spáchania teroristického trestného činu⁴⁴⁾ a začatých bolo 143 trestných konaní pred súdom. Z kontextu týchto príkladov uvedených faktov je zrejmé, že Eurojust ponúka priestor na zabezpečenie koordinácie úkonov vyplývajúcich z predmetných trestných stíhaní, ktoré sa z povahy vecí dotýkajú viac ako jedného členského štátu. Eurojust aktívne v predmetnej oblasti participoval na vyšetrovaní a trestnom stíhaní prakticky všetkých teroristických trestných činov v členských štátoch EÚ, vrátane bombových útokov v Madride (11. 3. 2004). Ako príklad poukázania na efektívnosť zapojenia Eurojustu môže poslúžiť prípad z novembra 2007, kde bolo nevyhnutné zabezpečiť simultánne vykonanie viacerých Európskych zatýkacích rozkazov.

Organizovaná zločinecká skupina osôb rôznej štátnej príslušnosti, najmä z Tuniska, Alžírsko a Maroka s ústredím v Miláne vyvíjala trestnú činnosť s cieľom vykonať teroristické útoky na území Talianska, Afganistanu, Iraku a v ďalších arabských krajinách. Skupina bola vysoko organizovaná s preukázanými spojeniami na organizáciu Al-Káida. Organizovaná skupina páchala trestnú činnosť aj na úseku falšovania prísťahovaleckých a identifikačných dokumentov, pašovania osôb a cigariet. Eurojust bol požiadaný o súčinnosť, keď bolo nevyhnutné vykonať EZR vydané postupne justičnými orgánmi vo Francúzsku, Portugalsku, Rumunsku a vo Veľkej Británii v dňoch 30. 10. 2007, 2. 11. 2007 a 5. 11. 2007. Na základe výsledkov koordinačného stretnutia Eurojustu vykonanie EZR bolo určené na 6. 11. 2007, počas ktorého bolo zatknutých celkovo 20 osôb. Eurojust v rámci koordinačnej úlohy v období od štvrtka do utorka nepretržite zabezpečoval permanentný styk medzi konajúcimi sudcami, prokurátormi a vyšetrovateľmi, koordinoval a urýchlil zasielanie originálov EZR a tiež i súvisiacich žiadostí o právnu pomoc na vykonanie domových prehliadok a taktiež sa podieľal na právnej analýze potrebnej pre vydanie ďalších EZR s ohľadom na zachovanie princípu špeciality (niektoré osoby boli za trestné činy v Taliansku odsúdené).⁴⁵⁾

43) Michèle Conninx, Vice-President of Eurojust, NM for Belgium, Prezentácia: The Role of Eurojust in Fighting Organized Crime and Terrorism, Tactical Meeting EJ-MEDA Countries, 24. – 25. 11. 2008, The Hague.

44) 2004 – 33 prípadov; 2005 – 25 prípadov; 2006 – 44 prípadov; 2007 – 34 prípadov. Údaje sú čerpané zo správy TE-SAT 2008 http://www.europol.europa.eu/publications/EU_Terrorism_Situation_and_Trend_Report_TE-SAT/TESAT2008.pdf

45) Annual Report 2007, str. 34.

Eurojust v oblasti teroristických trestných činov si ako cieľ stanovil vylepšiť tok informácií a vytvoriť centrum expertíz v predmetnej oblasti. Jeho základným poslaním je organizácia operačných a taktických stretnutí za účelom zabezpečenia dostatočných dôkazov použiteľných v trestnom konaní. Súčasne sa snaží zohrávať úlohu v rámci koordinácie prístupov a výsledkov ďalších subjektov s pôsobnosťou na úseku terorizmu, najmä národných korešpondentov pre terorizmus a činnosti v rámci Te-SAT.⁴⁶⁾

3.2.4 Počítačová kriminalita

S rozvojom elektronických médií nastupuje nový fenomén. Počítačová kriminalita sa vyznačuje anonymitou, nie je obmedzená na konkrétne teritórium. Páchatelia využívajú virtuálny priestor na zločiny počínajúc obťažovaním a nechceným vnucovaním sexuálnych materiálov, často s pedofilným obsahom, cez krádeže identity až po rôzne druhy podvodov. V prevažnej miere obeťami počítačovej kriminality sú fyzické osoby, pričom neexistujú objektívne nástroje na jej meranie. Na jej potieranie sa vyžaduje používanie špeciálnych operačných a vyšetrovacích techník. Svojou podstatou je kvalita súvisiaceho trestného stíhania závislá od efektívnosti kooperácie a koordinácie postupov justičných orgánov zainteresovaných členských štátov. Je zrejmé, že nejde o okrajový fenomén, a preto sa spolupráca na jeho potieraní zákonite dostáva aj do popredia záujmu Eurojustu. Na úrovni Eurojustu boli zorganizované koordinačné stretnutia, počas ktorých sa zástupcovia členských štátov snažili definovať primerané nástroje na boj s touto trestnou činnosťou. Najlepším príkladom efektívnosti zapojenia Eurojustu sú konkrétne prípady, kde Eurojust urýchlil výmenu informácií alebo sa priamo podieľal na koordinácii postupov justičných orgánov.

V roku 2007 francúzske orgány činné v trestnom konaní viedli trestné stíhanie okruhu osôb zapojených do nadnárodnej organizovanej trestnej činnosti, v rámci ktorej sa pašovali falšované farmaceutické produkty vyrábané v nehygienických podmienkach a následne predávané bez akéhokolvek zdravotníckeho dozoru. Falšovanie liekov spôsobilo nielen podvod veľkého rozsahu, ale aj možnosť ohrozenie zdravia osôb, ktoré si produkty kupovali prostredníctvom internetu. Vo veci bolo vydaných niekoľko žiadostí o právnu pomoc, ktorých výkon požadovaných úkonov bolo nevyhnutné koordinovať. Na úrovni Eurojustu bolo vykonané koordinačné stretnutie, ktorého výsledkom bola séria domových prehliadok vo Švédsku, Veľkej Británii, v Holandsku a v Dánsku, dva vykonané Európske zatýkacie rozkazy vo Švédsku, čo vyústilo do praktického rozrušenia internetovej siete a zaistenia falšovaných liekov.⁴⁷⁾

V júli 2007 v Miláne bolo vykonaných 26 väzobných príkazov voči talianskym a rumunským štátnym občanom obvineným z podvodu proti stovkám používateľov internetbankingu. Tým, že Eurojust, často v reálnom čase, zabezpečil urýchlenie toku nevyhnutných informácií, zohral kľúčovú úlohu vo fáze koordinácie spoločnej akcie zainteresovaných orgánov členských štátov. Výsledkom koordinácie paralelného vykonania domových prehliadok a odpočúvania telekomunikačnej prevádzky a analýzy komunikácie bolo určenie miesta pobytu a zdržanie tzv. „phisherov“, ktorí operovali z územia Rumunska. 24 osôb bolo obžalovaných zo zločinov falšovania obsahu telekomunikačných údajov, neoprávneného prístupu do počítačových systémov, podvodu veľkého rozsahu a neoprávneného vyrobenia a používania elektronického platobného prostriedku a inej platobnej karty. Išlo o prvý prípad v európskom rozsahu, kedy

46) The EU Situation and Trend Report vypracovávaný Europolom.

47) Annual Report 2007, str. 37.

orgány činné v trestnom konaní na nadnárodnej úrovni úspešne koordinovali úkony vyšetrovania organizovanej zločineckej skupiny zapojenej do používania falošných internetových web stránok za účelom zbierania údajov platobných kariet a hesiel od klientov internetbankingu a ich ďalšie zneužitie (phishing).⁴⁸⁾

Príkladom komplexného zapojenia Eurojustu je prípad *Koala*, ktorý sa zaoberal trestnou činnosťou spojenou s detskou pornografiou šírenou na internete a ktorého dôsledky sa prejavili aj v konkrétnych trestných stíhaniach na Slovensku. Tento prípad bol v odbornej literatúre viackrát široko publikovaný. Keďže však svojou podstatou predstavuje zrozumiteľný nástroj na prezentáciu rozsahu schopností a efektivity zapojenia Eurojustu do koordinácie trestného stíhania, jeho základné zhnutie je súčasťou aj tohto textu.

Prostredníctvom internetovej siete *eDonkey 2000* bola distribuovaná detská pornografia. Výber obrázkov bol rozdelený do dvoch kritérií: absolútne otvorený sex a deti pod 10 rokov. Sudca v Seville otvoril trestné stíhanie a vydal príkaz na sledovanie serveru „eDonkey“. Za použitia nástroja, ktorý vyvinula španielska polícia, bolo možné identifikovať IT adresy, kódy konkrétnych osôb, ktoré detskú pornografiu ponúkali. IP adresy a spojené údaje boli spôsobilé na identifikáciu miesta pobytu. V tejto etape trestného stíhania bol Eurojust požiadaný o koordinačnú pomoc. Postupne sa vykonali dve koordinačné stretnutia aj za účasti organizácie IberRed,⁴⁹⁾ jeden aj v Madride. Postupne boli identifikované podozrivé osoby (SRN – 97, Taliansko – 18, Španielsko – 38, Poľsko – 15, Holandsko – 10, Belgicko – 2, Veľká Británia – 6, Dánsko – 2, ČR, Litva, Grécko – 1). Informácie boli postúpené zainteresovaným krajinám na ďalšom koordinačnom stretnutí a boli vykonané opatrenia za účelom identifikácie podozrivých. Súčasne bola riešená otázka, ktoré členské štáty a v akom rozsahu budú viesť trestné stíhanie, pretože napr. Španielsko nemohlo viesť trestne stíhať cudzích štátnych príslušníkov žijúcich mimo územia Španielska. Taktiež sa rozoberali možnosti nástrojov právnej pomoci pričom bolo konštatované, že prostriedky podľa článku 21 Dohovoru z roku 1959 sú nedostačujúce. Ďalšie koordinačné stretnutie bolo vykonané v Madride za účasti Španielska, Argentíny, Brazílie, Venezuely, Mexika, Peru, Dominikánskej republiky, Chile, sekretariátu IberRedu a Eurojustu. Výsledkom procesu bolo trestné stíhanie v nasledovnom rozsahu: Francúzsko – 26, Španielsko – 34, Poľsko – 15, Belgicko – 2, Dánsko – 2, Veľká Británia – 6, Litva – 4, Fínsko – 2, Estónsko – 2, Portugalsko – 2. Prípad jednoznačne preukázal pozitíva koordinácie prostredníctvom Eurojustu, pričom kľúčovú úlohu zohrala výmena informácií s Europolom a IberRed.

3.2.5 Spoločné vyšetrovacie tímy (Joint Investigation Teams, JITs)

„Príslušné orgány dvoch alebo viacerých členských štátov môžu na základe vzájomnej dohody zostaviť spoločný vyšetrovací tím na špecifický účel a na obmedzené obdobie, ktoré je možné na základe vzájomného súhlasu predĺžiť, aby uskutočňoval vyšetrovania trestných činov v jednom alebo niekoľkých členských štátoch zostavujúcich tento tím. Zloženie tímu sa stanoví v dohode.“⁵⁰⁾

48) Annual Report, 2007, str. 38.

49) Latinskoamerickú sieť Medzinárodnej justičnej spolupráce, La Red Iberoamericana de Cooperación Judicial.

50) Článok 1 Rámcového rozhodnutia Rady zo dňa 13. júna 2002 o spoločných vyšetrovacích tímoch, 2002/465/SW, Úradný vestník Európskych spoločenstiev, L 126/1 zo dňa 20. 6. 2002.

Za najväčšiu výhodu JITs je nutné považovať odstránenie prekážok spojených s ťažkopádny procesom súvisiacim s opakovanými žiadosťami o právnu pomoc, odstránenie problému prípustnosti dôkazov, operatívnosť, okamžitú a permanentnú výmenu informácií, možnosť pochopiť právne prekážky/režim na strane konkrétneho štátu a osobný styk orgánov činných v trestnom konaní. Pri vyšetrovaní a trestnom stíhaní konkrétnej trestnej činnosti má JIT potenciál byť vnímaný aj ako nástroj vhodný na prekonanie prekážok medzi kontinentálnym právom a Common Law.⁵¹⁾ JITs sú nástrojom umožňujúcim multinárodné zapojenie, hoci úspešné príklady v európskych podmienkach s účasťou viac než dvoch štátov sú zatiaľ zriedkavé.

V súlade s článkom 12 Rozhodnutia o zriadení Eurojustu a v súlade s ustanoveniami Dohovoru MLA 2000 Eurojust môže participovať na JITs. Podľa dohovoru o spolupráci medzi Eurojustom a Europolom obe organizácie môžu participovať súčasne na založení JIT a podpore národných orgánov činných v trestnom konaní pri založení a počas konania v rámci JIT. Niet právnych prekážok, aby Eurojust nemohol zohrávať primeranú úlohu pri zaistení efektívnosti a operačnej kapacity JITs a celkovom úspechu v predmetnom vyšetrovaní cezhraničnej trestnej činnosti. Eurojust (a aj Europol) majú vytvorené podmienky na poskytnutie štandardnej pomoci pri logistickej podpore JITs. Problémom je však vôľa, schopnosť a skúsenosti jednotlivých členských štátov Eurojust do JIT skutočne efektívne zapojiť.

Krajinou s absolútne najväčšími skúsenosťami spomedzi členských štátov EÚ v tejto oblasti je Francúzsko nasledované Španielskom. Belgicko má najviac skúseností v teroristických trestných činoch, kde boli zriadené JITs, vrátane participácie orgánov činných v trestnom konaní s USA. Podľa zástupcu národného člena Francúzska v Eurojuste Alaina Grelleta Francúzsko má skúsenosti s 18 prípadmi JITs, z toho však ani v jednom prípade vec neevidovalo na úrovni Eurojustu a v zásade vždy išlo o bilaterálne JITs. Eurojust bol využitý len podpore, logisticky. Príklad Francúzska je mimoriadne zaujímavý, pretože sa ukazuje, že praktické využívanie JITs je ešte len na počiatku a možnosti Eurojustu v tejto oblasti sa pravdepodobne prejavajú až v rámci reálneho multilaterálneho JIT.

V trestnej činnosti páchanej čínskymi organizovanými skupinami v oblasti nelegálneho dovozu textilu do viacerých európskych štátov národná členka Rakúska zorganizovala koordinačné stretnutia za účelom ustanovenia JIT. Rokovania sa okrem zúčastnili zástupcovia viacerých členských štátov a aj zástupcovia Europolu, ktorí predstavili kriminálnu analýzu páchanej trestnej činnosti vyplývajúcu z analytického pracovného súboru (Analytic Work File) vedeného v tejto inštitúcii. Praktickým výsledkom stretnutia bola identifikácia prípadu a rozsahu trestného stíhania v každom zainteresovanom členskom štáte a následné koordinovanie postupu. Na základe týchto skutočností bolo rozhodnuté, že JITs sa javí byť efektívnym nástrojom len na úrovni Rakúska a Maďarska, resp. osobitne medzi Českou republikou a Slovenskou republikou.⁵²⁾ Ostatné krajiny budú participovať v rámci prípadu otvoreného na úrovni Eurojustu rakúskou stranou, avšak nie v rámci JIT.

Do konca roku 2007 Eurojust participoval celkovo na 12 prípadoch JITs. Ide však o údaj, pri ktorom musí byť zdôraznené, že išlo najmä o ingerenciu pri ich zriaďovaní. Z hľadiska typológie trestných činov išlo najmä o pašovanie drog, podvody, legalizáciu

51) Bližšie vid' vystúpenie Alaina Grelleta, zástupcu národného člena Francúzska v Eurojuste, na seminári v Yorku, The UK, 28. 11. 2008, Eurojust Weekly No. 214, str. 3.

52) Dohoda o JIT bola podpísaná medzi SR a ČR dňa 22. 12. 2008.

výnosov z trestnej činnosti, obchodovanie s ľuďmi, falšovanie a organizované lúpeže. Pri hodnotení tohto údaju je správne upozorniť, že vo veľkej miere ide o bilaterálne záležitosti, kde Eurojust plnil úlohu koordinátora, poskytol platformu na prediskutovanie podstatných otázok a znášal náklady logistického zabezpečenia koordinačných stretnutí. Reálne pôsobenie Eurojustu ako aktívneho prvku samotného výkonu JIT nie je možné ešte konštatovať; je zrejmé, že ide o proces postupného získavania skúseností a prehľbovania vzájomnej dôvery.

Je zaujímavé, že v rámci predmetnej štatistiky je vedený aj JIT založený za aktívnej účasti Slovenskej republiky. JIT bol podpísaný Prezidentom Eurojustu dňa 21. 8. 2006, pričom v tíme bol zapojený aj Europol. JIT svoju činnosť v súčasnosti už ukončil. V priebehu pôsobenia spoločného vyšetrovacieho tímu boli vykonávané trestnoprávne úkony, dokonca na území Slovenskej republiky pôsobili na dlhšie obdobie vyslaní členovia tímu zo Spolkovej republiky Nemecko. Eurojust poskytol pomoc len v prvotnej etape zriadenia tímu. Ďalej na praktickej činnosti spoločného tímu už nebol v podstate zainteresovaný. Vzhľadom na skutočnosť, že na Slovensku ešte stále ide o neukončené trestné konanie, obmedzím sa len na konštatovanie, že aj tento prípad dokumentuje, že využívanie JIT ako nástroja medzinárodnej právnej spolupráce v trestných veciach musí prejsť praktickým vývojom, počas ktorého sa dostatočne identifikujú reálne možnosti jeho skutočne aktívneho a efektívneho pôsobenia, vrátane miesta, možnosti a vhodnosti pôsobenia Eurojustu.

3.2.6 Spolupráca s tretími krajinami a s tretími stranami

Aktivita na úseku externých vzťahov Eurojustu je venovaná vytvoreniu efektívneho legislatívneho rámca umožňujúceho jeho komplexné pôsobenie a priori **na európskom kontinente**. Pod gesciou tímu pre externé záležitosti sú v súčasnosti vykonávané **intenzívne negociácie o dohode o spolupráci** so zástupcami Ruskej federácie a Ukrajiny. Rozhovory za účelom začatia negociácií boli vykonané so zástupcami Moldavska, Lichtenštajnska, Čiernej Hory a Kapverd. Vyšší stupeň záujmu o začatie procesu rozhovorov preukázal Izrael. Je prezentovaný záujem na začatie rozhovorov so zástupcami Srbska a Bosny a Hercegoviny.

Dňa 25. júna 2003 boli v Bruseli podpísané **dohody medzi EU a USA** o právnej pomoci a o extradícii.⁵³⁾ Väčšina členských štátov, rovnako ako Slovenská republika⁵⁴⁾ má v súčasnosti pripravené bilaterálne legislatívne nástroje na uplatňovanie dohôd. Aj keď platnosti dohôd medzi EÚ a USA zatiaľ bráni skutočnosť, že Belgicko, Grécko a Taliansko doposiaľ tieto neratifikovali, je zrejmé, že na úseku medzinárodnej spolupráce v trestných veciach s USA budeme v rámci Európskej únie používať úplne nové nástroje.

Eurojust v tejto oblasti asi najlepšie prejavil svoju schopnosť ponúknuť pridanú hodnotu a participovať na úseku kontaktov s tretími krajinami. Platforma Eurojustu aktívne prispieva k vytváraniu podmienok na zvyšovanie vzájomnej dôvery prostredníctvom rozširovania vzájomných znalostí o rozdieloch v jednotlivých právnych systémoch. Eurojust naposledy v novembri 2008 organizoval spoločný strategický seminár, počas ktorého si

53) Predpis č. 719/2003 ES.

54) Právny nástroj medzi Spojenými štátmi americkými a Slovenskou republikou podľa článku 3 odsek 3 Dohody medzi Spojenými štátmi americkými a Európskou úniou o vzájomnej právnej pomoci podpísanej 25. júna 2003 a Právny nástroj medzi Spojenými štátmi americkými a Slovenskou republikou podľa článku 3 odsek 3 Dohody medzi Spojenými štátmi americkými a Európskou úniou o extradícii podpísanej 25. júna 2003.

experti z členských štátov EÚ spoločne s expertmi z USA vymenili informácie na budúce pôsobenie nového právneho rámca, identifikovali a formulovali východiská z aplikačných problémov. Pri práci v pracovných skupinách na podklade simulovaných prípadov hľadali riešenia v oblasti extradície a v oblasti právnej pomoci pri zisťovaní bankových informácií, pri používaní videokonferencie v trestnom konaní, pri ustanovovaní spoločných vyšetrovacích tímov.

Efektívna spolupráca Eurojustu s USA aj napriek existencii styčného dôstojníka však i naďalej ostáva výzvou pre obe strany.⁵⁵⁾

Eurojust prejavuje snahu o prehĺbenie **spolupráce s krajinami Stredomoria** (ďalej len MEDA).⁵⁶⁾ Praktici v rámci medzinárodnej právnej pomoci v trestných veciach registrujú rozdielny stupeň rozvoja príslušných legislatívnych, organizačných opatrení a praktických skúseností na úseku medzinárodnej právnej pomoci v trestných veciach a na úseku extradície. Úroveň spolupráce štátov EÚ (a Eurojustu) v prípade Izraela je oveľa rozvinutejšia než v prípade ostatných krajín. Štáty ako Maroko a Tunisko majú efektívne rozvinuté bilaterálne vzťahy s Francúzskom, vrátane existencie pozícií styčných úradníkov. Vyšší stupeň kooperácie vo vzťahu ku krajinám Severnej Afriky ma rozvinuté Španielsko. Celkovo však právny styk v trestných veciach s týmito krajinami nie je rozvinutý na požadovanej úrovni a pozitívne výsledky (oblasť terorizmu) v oblasti právnej pomoci a extradície sú výsledkom špecifickosti daného prípadu a osobitných ad hoc prístupov. Počas taktického semináru v dňoch 24. – 25. novembra 2008 sa na praktických príkladoch z prípadov vedených v Eurojuste podarilo priblížiť chápanie základných možností a limitov vzájomnej spolupráce. V závere semináru všetky delegácie potvrdili, že majú záujem na ustanovení kontaktných bodov s Eurojustom. V prípade Izraela pôjde o prehĺbenie súčasného procesu so zameraním na prípravu vzájomnej dohody o vyššej forme spolupráce.

V rámci **rozvoja kontaktov s tretími stranami** Eurojust začal rokovania na báze memoranda o porozumení s úradom OSN pre drogy a kriminalitu (UNDOC) a tiež má záujem o upravenie vzťahov s misiou EULEX v Kosove.

Úsilie na úseku rozšírenia spolupráce s tretími štátmi a s tretími stranami je vedené s jediným cieľom: – zabezpečiť čo najefektívnejšiu spoluprácu v konkrétnych vyšetrovaniach a trestných konaniach. Na dokumentáciu prelinania spolupráce Eurojustu, Europolu a kontaktných bodov v tretích štátoch je možné použiť prípad, ktorý v roku 2006 otvoril švédsky národný člen.

V máji 2006 bol národný člen Švédska v Eurojuste kontaktovaný švédskym prokurátorom so žiadosťou o pomoc pri koordinácii a zaistení vykonania procesných úkonov v rámci právnej pomoci v trestných veciach v prípade, keď švédska polícia prostredníctvom Europolu obdržala operatívnu informáciu, že sledovaný automobil naplnený heroínom bude odchádzať z teritória južného Balkánu. Za týmto účelom

55) I naďalej ostáva problém zabezpečenia výkonu žiadostí o právnu pomoc; aj na úrovni Eurojustu sa postupuje ad hoc v závislosti od závažnosti prípadu. Styčný úradník USA nemá dostatok účinných nástrojov na urýchlenie výkonu regulárnych žiadostí o právnu pomoc, pretože ten závisí výhradne od prefažených justičných orgánov v USA.

56) Seminára sa zúčastnili zástupcovia z druhého stupňa riadenia národných justičných autorít (prevažne v postavení riaditeľov súčastí zodpovedných za medzinárodnú právnu pomoc v trestných veciach a extradíciu) z nasledovných krajín: Alžírsko, Egypt, Izrael, Libanon, Jordánsko, Palestínska autorita, Sýria, Tunisko a Maroko.

bola nevyhnutná kooperácia so srbskými justičnými orgánmi za súčasnej koordinácie úkonov vykonávajúcich prostredníctvom justičných orgánov a zložiek polície Čiernej Hory, Chorvátska, Maďarska, Spolkovej republiky Nemecko a Dánska. V tejto etape vyšetrovania nebolo jasné, kadiaľ povedie trasa vozidla, preto boli o pomoc požiadaní aj národní členovia Slovinska, Slovenskej republiky a Českej republiky. Švédsky národný člen na úrovni Eurojustu operatívne zvolal mimoriadne koordináčne stretnutie národných členov zainteresovaných krajín. Na základe bezpečného online spojenia boli zabezpečované všetky potrebné žiadosti o právnu pomoc, spresnené podľa aktuálnych požiadaviek konkrétnych justičných orgánov jednotlivých krajín. Celá koordinácia s tretími krajinami bola vedená prostredníctvom kontaktných bodov Eurojustu. Toto všetko sa udialo v priebehu dvoch hodín, pričom vo veci na základe prepojenia s národnými členmi aktívne pôsobili aj národní členovia zainteresovaných krajín v Europole, ktorý zo svojej úrovne paralelne koordinoval priebeh akcie spolu s colnými orgánmi konkrétnych krajín. Sledovaný automobil bol zadržaný na juhu Švédska v nedeľu ráno, pričom bolo zadržaných celkom 6 osôb a dvanásť kíl heroínu. Osoby boli obžalované a súdne pojednávanie bolo vedené v roku 2007 vo Švédsku.

Summary

The ambition of the article is to point out the decisive aspects of the current functioning of the Eurojust, to think about the question how it succeeds to fulfill its mission and to design vision of further development of the organization in the time to come. The article is not aiming to compare the contents of Annual Reports on its activities and to replace so the published statistical figures about its operation nor to provide exhaustive information in the form of special legal analysis. Through the nature of the language selected, the text of it is balancing on the boundaries of generality which is acceptable for wider range of readers but, on the other hand, the extent and structure of it is seeking to attract the attention of prosecutors, judges, investigators and any other practitioners involved in the area of legal assistance in criminal matters in order to provide sufficient basis to them and to gain their own active approach towards the existence of the Eurojust which subsequently is expected to manifest in their own practical activity.

The majority of practitioners have had already the opportunity to become familiar with the basic information about Eurojust. Given that fact, the general part of the article is limited to most necessary factual and relevant data in order to provide the basic orientation and well rounded image about the performance of the institution; this information is consequently developed in the second part of the article which offers the image of effectiveness of real functioning of this institution in the time being. In the part devoted to future perspective of the Eurojust, there are designed the fundamental points of origin resulting from the decision on strengthening the powers of the Eurojust as well as projection of the operation of Eurojust in case of adoption of the Lisbon Treaty and also the perspective of the position of Eurojust within the framework of the construction of European Prosecutor – issues that shall deserve to become subjects of a separate study.

The author is Prosecutor. He was Seconded National Expert for the Slovak Republic in the Eurojust. Nowadays, he has been assigned tasks within the EC/EU Law Unit of the International Department of the General Prosecutor's Office of the Slovak Republic.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Rozhodnutie rady Európskej únie z 28. februára 2002, ktorým sa zriaďuje Eurojust s cieľom posilniť boj proti závažným trestným činom, Akty prijaté podľa Hlavy VI Zmluvy o Európskej únii, 2002/187/SVV.
- [2] Council Decision of 28 February 2002 setting up Eurojust with a view to reinforcing the fight against serious crime (2002/187/JHA), 6. 3. 2002 Official Journal of the European Communities L 63/1.
- [3] Zákon č. 530/2004 Z. z. o zastúpení Slovenskej republiky v Eurojuste v znení neskorších predpisov.
- [4] Jednotná akcia Rady 98/733SVV z 21. 12. 1998.
- [5] Rokovací poriadok Eurojustu 2002/c286/01.
- [6] Pokyn Generálneho prokurátora Slovenskej republiky z 12. júna 2008 č. 4/2008, ktorým sa upravuje postup prokurátorov pri predkladaní informácií Eurojustu o trestných veciach v jeho pôsobnosti.
- [7] Eurojust Annual Report 2007.
- [8] Odpovede Eurojustu na dotazník budúceho českého predsedníctva o konflikte jurisdikcií zo dňa 5. 12. 2008.
- [9] Michèle Conninx, Vice-President of Eurojust, NM for Belgium, Vystúpenie: The Role of Eurojust in Fighting Organized Crime and Terrorism, Tactical Meeting EJ-MEDA Countries, 24. – 25. 11. 2008, The Hague.
- [10] Rámcové rozhodnutie Rady zo dňa 13. 06. 2002 o spoločných vyšetrovacích tímoch, 2002/465/SVV, Úradný vestník Európskych spoločenstiev, L 126/1 zo dňa 20. 06. 2002.
- [11] Vystúpenie Alaina Grelleta, zástupcu národného člena Francúzska v Eurojuste na seminári v Yorku, The UK, 28. 11. 2008, Eurojust Weekly No. 214, str. 3.
- [12] Rozhodnutie Rady o posilnení Eurojustu a o zmene a doplnení rozhodnutia Rady 2002/187/SVV z 28. februára 2002, ktorým sa zriaďuje Eurojust s cieľom posilniť boj proti závažným trestným činom, zmeneného a doplneného rozhodnutím Rady 2003/659/SVV. Použitý text v odkazoch Copen 162, Euroust 76, EJN 55 zo dňa 22. 09. 2008.
- [13] Konsolidované znenie zmluvy o fungovaní Európskej únie, Úradný vestník Európskej únie c 115/47 z 9. 5. 2008.
- [14] Prof. Hans. G. Nilsen, Head of Division of Judicial Co-operations of the Council of the EU, The Manschot Seminar, 26. September 2007.

Elektronické dokumenty alebo informácie z www:

- [1] <http://eurojust.europa.eu>
- [2] <http://genpro.gov.sk>
- [3] http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=32003D0659&lg
- [4] <http://intranet/College/default.aspx>
- [5] http://www.eurojust.europa.eu/press_releases/annual_reports/2007/Annual_Report_2007_EN.pdf
- [6] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:SK:PDF>

JUDr. Ing. Ladislav Majerník

prokurátor

Medzinárodný odbor, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky

Štúrova 2, 812 85 Bratislava

Tel: +421 2 50216 264, Fax: +421 2 55423 196

ladislav.majernik@genpro.gov.sk

Zamestnávanie cudzincov podľa slovenského a komunitárneho práva

Employing of foreigners in Slovak and Community law

▼ Katarína Svitanová

Kľúčové slová:

štátny príslušník tretej krajiny, cudzinec, zamestnanec, zamestnávateľ, povolenie na zamestnanie, povolenie na pobyt, sankcie voči zamestnávateľom

Key words:

third-country national, foreigner, employee, employer, work permit, residence permit, sanctions against employers

Vymedzenie pojmu cudzinec

Postavenie cudzinca – fyzickej osoby, v procese zamestnávania upravujú viaceré právne dokumenty slovenského i komunitárneho práva. Spôsob vzniku, zmeny i zániku pracovnoprávneho vzťahu cudzinca má svoje špecifiká a obmedzenia. Samotný pojem osoby s takýmto osobitným statusom zahrnujúcim celý komplex práv a povinností vyplývajúcich nielen pre túto osobu, ale aj pre jej zamestnávateľa, je vymedzený rôzne. Komunitárne právo používa pojem štátny príslušník tretej krajiny, slovenské právne predpisy poznajú pojem cudzinec. Podľa komunitárneho práva štátnym príslušníkom tretej krajiny je osoba, ktorá nie je občanom Únie a ktorá nepožíva právo Spoločenstva na voľný pohyb.¹⁾

Zákonník práce ako slovenský primárny prameň pre individuálne pracovnoprávne vzťahy vôbec nedefinuje pojmy cudzinec či cudzina, i keď sa tieto výrazy v Zákonníku práce viackrát objavujú. Pojmy cudzinec a cudzina sú však definované v zákone o službách zamestnanosti a v zákone o pobyte cudzincov, pričom definície v týchto zákonoch sa rozchádzajú.

Podľa zákona o pobyte cudzincov „za cudzinca sa považuje každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky“. ²⁾ Zákonodarca však súčasne vymedzil osobitné ustanovenia pre občanov Európskeho hospodárskeho priestoru a ich rodinných príslušníkov, týkajúce sa ich pobytu na území SR. Ak je pobyt takejto osoby v Slovenskej republike dlhší ako tri mesiace a počas neho je napríklad zamestnaný alebo je u neho predpoklad, že sa zamestná alebo podniká, považuje sa toto za pobyt na základe prvého povolenia. Od občanov Európskeho hospodárskeho priestoru si svoje práva odvodzujú aj ich rodinní príslušníci, ktorých zákon o pobyte cudzincov nazýva zvýhodnenými cudzincami. ³⁾ Zaujímavé je, že tento zákon vyžaduje pri predkladaní žiadosti o registráciu prvého povolenia na pobyt dlhší ako tri mesiace, aby občan Európskeho hospodárskeho priestoru predložil

1) článok 2 bod 6 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 z 15. marca 2006, ktorým sa ustanovuje kódex Spoločenstva o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc).

2) § 1 ods. 2 zákona č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov.

3) § 45a, 45b zákona č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov.

cestovný doklad. To nie je v súlade s článkom 5 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov ani so schengenskými predpismi, podľa ktorých stačí pri pohybe vnútri schengenského priestoru preukaz totožnosti, nevyžaduje sa teda cestovný doklad.

Podľa zákona o službách zamestnanosti je za cudzinca považovaný „štátny príslušník krajiny, ktorá nie je členským štátom Európskej únie, štátom, ktorý je zmluvnou stranou Dohody o Európskom hospodárskom priestore, a Švajčiarskou konfederáciou“. ⁴⁾ Keďže pre pracovné právo predstavuje zákon o službách zamestnanosti „lex specialis“, treba sa opierať o jeho definície. Občania členských štátov Európskej únie, občania štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dohody o Európskom hospodárskom priestore, občania Švajčiarskej konfederácie, ako aj ich rodinní príslušníci majú podľa zákona o službách zamestnanosti rovnaké právne postavenie ako občania Slovenskej republiky. ⁵⁾

Podmienky zamestnávania cudzincov v SR

Cudzinec má právo realizovať zmluvnú slobodu na území SR v rámci pracovnoprávneho vzťahu ako zamestnanec pri uzatvorení pracovného pomeru prostredníctvom pracovnej zmluvy, taktiež má možnosť uzavrieť dohody mimo pracovný pomer (dohodu o vykonaní práce, dohodu o pracovnej činnosti a dohodu o brigádnickej práci študentov).

Zamestnávateľ, ktorý má sídlo na území Slovenskej republiky, môže prijať do zamestnania cudzinca vtedy, ak mu bol na území Slovenskej republiky povolený prechodný pobyt na účel zamestnania a bolo mu udelené povolenie na zamestnanie. Povolenie na prechodný pobyt na účel zamestnania môže policajný útvar udeliť cudzincovi na základe povolenia na zamestnanie. To však neplatí, ak sa povolenie na zamestnanie nevyžaduje alebo ak tak ustanoví medzinárodná zmluva. Povolenie na prechodný pobyt na účel sezónneho zamestnania môže policajný útvar udeliť cudzincovi najviac na 180 dní v kalendárnom roku. Cudzinec, ktorému bolo udelené povolenie na prechodný pobyt na účel zamestnania, nemôže podnikáť.

Zákon o pobyte cudzincov rozlišuje niekoľko typov povolenia na prechodný pobyt v závislosti od jeho účelu. Jedným z nich je aj povolenie na prechodný pobyt na účel osobitnej činnosti. Policajný útvar ho môže udeliť cudzincovi, ktorý nie je podnikateľom alebo nie je v pracovnoprávnom vzťahu alebo obdobnom pracovnom vzťahu, najmä na lektorskú činnosť, umeleckú činnosť či športovú činnosť. Povolenie na prechodný pobyt na účel osobitnej činnosti udeľuje policajný útvar aj cudzincovi, ktorý vykonáva výskum alebo vývoj, na čas potrebný na dosiahnutie jeho účelu, najviac však na dva roky. Cudzinec, ktorému policajný útvar udelí povolenie na prechodný pobyt, môže vstupovať do pracovnoprávneho vzťahu alebo obdobného pracovného vzťahu aj bez povolenia na zamestnanie. Predmetom tohto vzťahu však musí byť pedagogická činnosť, ktorá nepresiahne 50 kalendárnych dní v kalendárnom roku.

Povolenie na zamestnanie

Cudzinec má rovnaké právne postavenie ako občan Slovenskej republiky, ak mu bolo udelené povolenie na zamestnanie a povolenie na prechodný pobyt na účel zamestnania alebo ak ide o žiadateľa o azyl, ktorému vstup na trh práce umožňuje osobitný predpis. Cudzinec, ktorý sa chce zamestnať na území Slovenskej republiky, pred príchodom na

4) § 2 ods. 1 písm. n) zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov.

5) § 2 ods. 2 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov.

územie Slovenskej republiky požiada písomne príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad“) o povolenie na zamestnanie sám, prostredníctvom budúceho zamestnávateľa alebo prostredníctvom právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ku ktorej bude vyslaný vykonávať prácu. Príslušný na udelenie povolenia na zamestnanie je úrad, v ktorého územnom obvode bude cudzinec vykonávať zamestnanie. Súčasťou žiadosti o udelenie povolenia na zamestnanie je prísľub zamestnávateľa na prijatie cudzinca do zamestnania.

Na udelenie povolenia na zamestnanie nie je právny nárok. Pri vydávaní povolenia na zamestnanie úrad prihliada na situáciu na trhu práce. Povolenie na zamestnanie môže príslušný úrad udeliť cudzincovi, ak voľné pracovné miesto nie je možné obsadiť uchádzačom o zamestnanie vedeným v evidencii uchádzačov o zamestnanie. Zákon o službách zamestnanosti pozná však aj prípady, kedy môže úrad udeliť cudzincovi povolenie na zamestnanie bez prihladenia na situáciu na trhu práce. Napríklad vtedy, ak to ustanovuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná a ktorá je uverejnená v Zbierke zákonov, alebo ak ide o cudzinca, ktorý bude zamestnaný na určené obdobie na účel zvýšenia kvalifikácie vo vykonávanom zamestnaní (stáž), najviac na obdobie jedného roka. Na situáciu na trhu sa neprihliada ani pri cudzincovi, ktorý vykonáva v Slovenskej republike sústavnú vzdelávaciu činnosť alebo vedeckú činnosť ako pedagogický zamestnanec alebo ako akademický zamestnanec vysokej školy, alebo ako vedecký zamestnanec, výskumný zamestnanec, alebo ako vývojový zamestnanec vo výskumnej činnosti, či cudzincovi, ktorému bolo predĺžené povolenie na tolerovaný pobyt z dôvodu, že je obeťou trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s ľuďmi.

Povolenie na zamestnanie sa vyžaduje aj vtedy, ak cudzinec je v pracovnom pomere so zamestnávateľom, ktorý má sídlo alebo sídlo organizačnej zložky s pracovnoprávnou subjektivitou mimo územia Slovenskej republiky a ktorý ho vysiela na základe zmluvy uzatvorenej s právnickou osobou alebo fyzickou osobou vykonávať prácu na území Slovenskej republiky. Povolenie na zamestnanie sa vyžaduje tiež vtedy, ak cudzinec bude zamestnaný v prihraničnej oblasti Slovenskej republiky a najmenej raz za týždeň sa bude vracáť do štátu susediaceho so Slovenskou republikou, kde má svoj trvalý pobyt. Prihraničnou oblasťou Slovenskej republiky sa rozumie územie okresu, ktoré prilieha ku štátnym hraniciam.

Zákon o službách zamestnanosti vymedzuje prípady, kedy sa nevyžaduje u cudzinca povolenie na zamestnanie. Ide napríklad o situácie týkajúce sa povolenia na trvalý pobyt na území Slovenskej republiky alebo povolenia na prechodný pobyt na účel zamestnania, ďalej týkajúce sa účelu zlúčenia rodiny, účelu štúdia, taktiež ak ide o zahraničného Slováka alebo žiadateľa o azyl a iné.⁶⁾

Platnosť povolenia na zamestnanie cudzinca

Povolenie na zamestnanie môže udeliť príslušný úrad na obdobie trvania pracovnoprávného vzťahu, no najviac na obdobie dvoch rokov. V prípade sezónneho zamestnávania ide o obdobie najviac šesť mesiacov v kalendárnom roku, a to tak, aby medzi jednotlivými zamestnaniami na území Slovenskej republiky uplynulo obdobie najmenej šesť mesiacov. Úrad má možnosť na žiadosť cudzinca povolenie na zamestnanie predĺžiť, a to i opakovane, najviac na obdobie dvoch rokov. Prihliada však pritom na situáciu na trhu práce. Podmienkou predĺženia povolenia na zamestnanie je, že zamestnanie sa bude vykonávať u toho istého zamestnávateľa. Písomnú žiadosť o predĺženie povolenia na

6) Podrobne pozri § 22 ods. 7 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov.

zamestnanie podáva cudzinec príslušnému úradu najneskôr do 30 dní pred skončením platnosti udeleného povolenia na zamestnanie. Súčasťou žiadosti je vyjadrenie zamestnávateľa, že cudzinca bude i naďalej zamestnávať.

Zamestnávateľ je povinný písomne informovať úrad o nástupe do zamestnania a o skončení zamestnania občana členského štátu Európskej únie a jeho rodinných príslušníkov a o nástupe do zamestnania a skončení zamestnania cudzinca, u ktorého sa povolenie na zamestnanie nevyžaduje, najneskôr do siedmich pracovných dní od nástupu do zamestnania a najneskôr do siedmich pracovných dní od skončenia zamestnania. Zamestnávateľ je taktiež povinný najneskôr do siedmich pracovných dní písomne informovať úrad, ak cudzinec, ktorému bolo udelené povolenie na zamestnanie, nenastúpil do zamestnania alebo jeho zamestnanie sa skončilo pred uplynutím obdobia určeného v povolení na zamestnanie.

Platnosť povolenia na zamestnanie zaniká uplynutím obdobia, na ktoré bolo udelené, ďalej skončením zamestnania pred uplynutím obdobia, na ktoré bolo povolenie na zamestnanie udelené, uplynutím obdobia, na ktoré bol cudzincovi povolený pobyt, alebo zánikom povolenia na pobyt z iného dôvodu. Úrad, ktorý povolenie na zamestnanie udelil, môže povolenie na zamestnanie odňať, ak cudzinec porušuje všeobecne záväzné právne predpisy.

Spôsoby skončenia pracovného pomeru cudzinca upravuje Zákonník práce. Úradné rozhodnutie príslušného orgánu je jeden zo spôsobov skončenia pracovného pomeru cudzincov a osôb bez štátnej príslušnosti. V tomto prípade pracovný pomer skončí bez potreby právneho úkonu zo strany zamestnávateľa a bez výpovednej doby dňom, ktorým sa má skončiť pobyt týchto osôb na území Slovenskej republiky podľa vykonateľného rozhodnutia o odňatí povolenia na pobyt, alebo dňom, ktorým nadobudol právoplatnosť rozsudok ukladajúci týmto osobám trest vyhostenia z územia Slovenskej republiky.

Sankcie voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín bez povolenia na pobyt

Komunitárne právo sa snaží zabrániť rozmáhajúcemu sa nelegálnemu prisťahovalectvu a neoprávnenému pobytu v členských štátoch EÚ. Rozhodujúcim stimulačným faktorom nelegálneho prisťahovalectva do Európskej únie je pritom možnosť nájsť si prácu v Európskej únii. Cudzinci bez požadovaného právneho statusu sú pritom často zamestnávateľmi zneužívaní a vykonávajú prácu za podmienok, ktoré je možné označiť ako vykorisťujúce. Preto je v súčasnosti v legislatívnom procese smernica Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovujú minimálne normy pre sankcie voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov. Ústredným prvkom opatrení na potlačanie ilegálnej imigrácie je všeobecný zákaz zamestnávania štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí nemajú právo pobytu v Európskej únii, spolu so sankciami voči zamestnávateľom, ktorí takýto zákaz porušujú.

Snahou európskych legislatívcoov je podporiť zamestnávateľov, ktorí zachovávajú právne predpisy, čo ich však môže znevýhodniť v konkurenčnom prostredí voči zamestnávateľom, ktorí využívajú pracovnú silu nelegálnym spôsobom, čím si znižujú svoje náklady. Spomínaná smernica ustanovuje minimálne pravidlá, takže členské štáty môžu prijať alebo zachovať prísnejšie sankcie, opatrenia a povinnosti pre zamestnávateľov. Rozhodujúcim faktorom teda zostáva postih zamestnávateľov vo všetkých členských štátoch ES, ktorí zamestnávajú príslušníkov tretích krajín nelegálnym spôsobom. Smernica definuje jednotlivé pojmy, ktoré vníma vo svojich zámeroch ako kľúčové. Jedným z nich je

aj pojem štátny príslušník tretej krajiny, ktorý vymedzuje obdobne ako v Kódexe schengenských hraníc. Ako nelegálne zamestnanie je vnímané zamestnanie štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa neoprávnene zdržiava na území členského štátu.

Smernica obsahuje aj vymedzenie osôb, na ktoré sa nevzťahuje. Ide o štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa zdržiavajú na území členských štátov oprávnene, či už je im umožnené tu pracovať, alebo nie. Vyňaté sú osoby, na ktoré sa vzťahuje právo Spoločenstva na voľný pohyb v zmysle schengenských noriem. Smernica sa neuplatňuje ani voči štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorých situácia je upravená právom Spoločenstva, napríklad osobám, ktoré sú zamestnané v inom členskom štáte v súlade s právnymi predpismi tohto štátu a ktoré zamestnávateľ vysiela do iného členského štátu v súvislosti s poskytovaním služieb. Táto smernica by sa mala uplatňovať bez toho, aby bolo dotknuté vnútroštátne právo zakazujúce zamestnávanie štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa na území členských štátov zdržiavajú oprávnene, ale ktorí pracujú v rozpore s podmienkami svojho povolenia na pobyt.

S cieľom predchádzať zamestnávaniu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov, musia zamestnávateľia predtým, než zamestnajú štátneho príslušníka tretej krajiny, skontrolovať, či má takýto uchádzač o zamestnanie platné povolenie na trvalý alebo prechodný pobyt, ktoré preukazuje, že sa oprávnene zdržiava na území členského štátu. To sa týka aj prípadov, ak sa štátny príslušník tretej krajiny zamestná na účely jeho vyslania do iného členského štátu v súvislosti s poskytovaním služieb. Aby sa členským štátom umožnilo odhaliť falošné doklady, majú zamestnávateľia povinnosť informovať príslušné orgány o zamestnaní štátneho príslušníka tretieho štátu. V záujme zníženia administratívneho zaťaženia zamestnávateľov môžu členské štáty ustanoviť, že tieto oznámenia sa predkladajú prostredníctvom iných oznamovacích systémov. Okrem toho majú členské štáty možnosť rozhodnúť, že zamestnávateľia, ktorí sú fyzickými osobami a zamestnávajú cudzincov len na svoje súkromné účely, môžu oznamovať takéto zamestnávanie cudzincov zjednodušeným spôsobom. Zamestnávateľia, ktorí splnili povinnosti stanovené v tejto smernici, nie sú zodpovední za zamestnanie štátnych príslušníkov tretej krajiny, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov, a to najmä v prípadoch, ak príslušné orgány dodatočne zistia, že doklady, ktoré predložil takýto zamestnanec, boli v skutočnosti sfaľované alebo zneužitú, pokiaľ zamestnávateľ nevedel, že doklady boli sfaľované.

Na presadenie všeobecného zákazu a na odradenie od jeho porušovania smernica ukladá členským štátom prijať primerané sankcie. Tieto by mali zahŕňať peňažné sankcie a príspevky na náklady súvisiace s návratom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov.

Zamestnávateľia musia v každom prípade zaplatiť štátnym príslušníkom tretích krajín nevyplatenú odmenu za vykonanú prácu, ako aj daňové nedoplatky a dlžné príspevky na sociálne zabezpečenie. Za odmenu štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý sa neoprávnene zdržiava na území členského štátu, sa považuje mzda a akákoľvek iná protihodnota, či už v peniazoch, alebo vecnou formou, ktorú vzhľadom na zamestnanie pracovníkovi priamo alebo nepriamo vypláca jeho zamestnávateľ a ktorá je rovnocenná výške odmeny, ktorú poberajú porovnateľní pracovníci v legálnom zamestnaneckom vzťahu. Ak nie je možné určiť výšku odmeny, vychádza sa z minimálnej výšky ustanovenej podľa právnych predpisov o minimálnej mzdě, kolektívnych zmlúv alebo praxe v príslušných odvetviach. V prípade potreby musí zamestnávateľ zaplatiť aj náklady na prevod nevyplatené odmeny do krajiny, do ktorej sa nelegálne zamestnaný príslušník tretej krajiny vrátil alebo bol vrátený. Smernica stanovuje právnu domnienku, že zamestnanecký pomer trval najmenej tri mesiace, ak

zamestnávateľ alebo zamestnanec nepreukázu inú dobu trvania. Nelegálne zamestnaný štátny príslušník tretej krajiny si však nemôže z nelegálneho zamestnaneckého vzťahu alebo z platby, alebo dodatočnej platby odmeny, príspevkov na sociálne zabezpečenie alebo daní zo strany zamestnávateľa odvodzovať právo na vstup, pobyt a prístup na pracovný trh.

Trestnoprávne sankcie

Vo všetkých prípadoch, ktoré smernica klasifikuje ako závažné, sa porušenie právnych predpisov spáchané úmyselne považuje v rámci celého Spoločenstva za trestný čin. Závažnými prípadmi sú napríklad opakované porušovania, nelegálne zamestnávanie veľkého počtu štátnych príslušníkov tretích krajín, prípady, keď je zamestnávateľ oboznámený so skutočnosťou, že pracovník je obeťou obchodovania s ľuďmi, prípady nelegálneho zamestnávania maloletých, ako aj zamestnávanie za osobitne vykorisťujúcich pracovných podmienok. Ako osobitne vykorisťujúce pracovné podmienky smernica definuje pracovné podmienky vrátane podmienok vyplývajúcich z diskriminácie na základe pohlavia alebo inej formy diskriminácie, keď existuje nápadný nepomer oproti pracovným podmienkam legálne zamestnaných pracovníkov, ktorý má napríklad vplyv na zdravie a bezpečnosť pracovníkov a je v rozpore s ľudskou dôstojnosťou. Za takéto trestné činy sa musia ukladať účinné, primerané a odradzujúce trestné sankcie. Tým však nie je dotknuté uplatňovanie rámcového rozhodnutia Rady 2002/629/SV o boji proti obchodovaniu s ľuďmi.

Pretože mnohí zamestnávatelia sú právnickými osobami, aj vo vzťahu k nim ukladá smernica povinnosť zaviesť sankcie, aby niesli zodpovednosť za porušenia uvedené v smernici. Na druhej strane to však neznamená povinnosť zaviesť v členských štátoch trestnú zodpovednosť právnických osôb. V krajinách, ktoré nezaviedli trestnú zodpovednosť právnických osôb, by mala byť právnická osoba postihovaná dostatočne účinnými a odrádzajúcimi správnymi sankciami, pričom trestnoprávny postih by mal byť aj v takom prípade uplatniteľný voči fyzickým osobám, ktoré sú zodpovedné za protizákonné konanie danej právnickej osoby (najmä jej štatutárnym orgánom a vedúcim zamestnancom). Vzhľadom na veľmi časté uzatváranie subdodávateľských zmlúv v niektorých dotknutých oblastiach smernica ukladá členským štátom povinnosť zabezpečiť, aby aspoň dodávateľ, ktorého je zamestnávateľ priamym subdodávateľom, zodpovedal za zaplatenie peňažnej sankcie spoločne so zamestnávateľom alebo namiesto neho.

Procesné ustanovenia a uplatňovanie smernice o sankciách

Smernica vo svojich ustanoveniach predpokladá vytvorenie efektívneho mechanizmu na odhaľovanie nelegálneho zamestnávania cudzincov a na uplatňovanie sankcií. Štátni príslušníci tretích krajín môžu podávať sťažnosti priamo alebo prostredníctvom určenej tretej strany, ktorou je napríklad odborová organizácia alebo iné združenie. Ak určená tretia strana poskytne pomoc pri podávaní sťažností, toto jej konanie nemôže byť sankcionované podľa právnych predpisov zakazujúcich napomáhanie neoprávnenému pobytu. V prípade, ak štátny príslušník tretej krajiny, ktorý bol vystavený osobitne vykorisťujúcim pracovným podmienkam alebo bol nelegálne zamestnanou maloletou osobou, spolupracuje v rámci trestného stíhania vedeného proti zamestnávateľovi, musí mu členský štát udeliť povolenie na prechodný pobyt v dĺžke zodpovedajúcej danému vnútroštátnemu konaniu. Takéto povolenie sa udelí spôsobom porovnateľným s udeľovaním povolení štátnym príslušníkom tretích krajín, na ktorých sa vzťahujú ustanovenia smernice Rady 2004/81/ES o povoleniach na trvalý pobyt, vydávaných štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťami

nezákonného obchodovania s ľuďmi alebo ktorí boli predmetom konania umožňujúceho nelegálne prisťahovalectvo a ktorí spolupracovali s príslušnými orgánmi.

Pri uplatňovaní tejto smernice musia členské štáty zabezpečiť, aby vnútroštátne právne predpisy poskytovali príslušným orgánom náležité právomoci na vykonávanie kontrol. To si vyžaduje zaistiť kvalifikované personálne obsadenie, aby sa informácie o nelegálnom zamestnaní vrátane výsledkov predchádzajúcich kontrol zbierali a spracúvali pre účinnejšie vykonávanie smernice.

Proces prijatia ustanovení zamedzujúcich nelegálne prisťahovalectvo a nelegálne zamestnávanie, respektíve prísnejšie sankcionovanie, si vyžiadala aplikačná prax. V čase, keď je hodnota ľudskej práce konfrontovaná s ekonomickými ťažkosťami v spoločnosti, je naozaj nevyhnutné nielen vymedziť právny rámec jej aplikovania, ale predovšetkým si uvedomiť, že základom definície hodnoty ľudskej práce nie je v prvom rade druh vykonávanej činnosti, ale skutočnosť, že ten, kto ju vykonáva, je osobou. Dodržiavanie komplexu práv a povinností tak zo strany zamestnávateľa, ako aj zamestnanca vytvorí podmienky na dôstojné postavenie zamestnancov, vrátane cudzincov, v pracovnoprávných vzťahoch.

Summary

The foreigner can be a party to labour relations only if he/she meets the conditions set by law. If a natural person – foreigner applies for a job as an employee, she/he has to acquire the residence and work permit. The Community Law generally prohibits the employment of third-country nationals who do not have the right to be resident in the EU. To guarantee the full effectiveness of this general prohibition, a directive is about to be adopted which provides for dissuasive sanctions, including criminal sanctions in serious cases, such as: repeated infringements, illegal employment of a significant number of third-country nationals, particularly exploitative working conditions, or where the employer knows that the worker is a victim of trafficking in human beings, and the illegal employment of a minor.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 562/2006, ktorým sa ustanovuje kódex Spoločenstva o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc).
- [2] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov.
- [3] Smernica Rady 2004/81/ES o povoleniach na trvalý pobyt, vydávaných štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťmi nezákonného obchodovania s ľuďmi alebo ktorí boli predmetom konania umožňujúceho nelegálne prisťahovalectvo a ktorí spolupracovali s príslušnými orgánmi.
- [4] Rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV o boji proti obchodovaniu s ľuďmi.
- [5] Smernica Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovujú minimálne normy pre sankcie voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov (v legislatívnom procese).
- [6] Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.
- [7] Zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov.
- [8] Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov.

Vybrané inštitucionálne a právne aspekty administratívnej spravodlivosti v Anglicku

Selected Institutional and Legal Aspects of Administrative Justice in England

▼ Peter Potášch

Kľúčové slová:

administratívna spravodlivosť, správne súdy, súd, kvázisúdny orgán, preskúmavanie rozhodnutí, žaloba, tribunál, rozhodnutie

Key words:

administrative justice, administrative courts, courts, quasi-judicial bodies, judicial review, claim, tribunal, decision

A) Inštitucionálne aspekty

A) Súdy

Analýza správneho súdnictva v Anglicku si okrem rozboru samotných pozitívoprávných nástrojov vyžaduje aj krátky opis štruktúry súdov, resp. ďalších kvázisúdnych orgánov, ktoré v oblasti preskúmavania rozhodnutí a postupov orgánov verejnej správy plnia relevantnú funkciu.¹⁾ Akýkoľvek výklad k fungovaniu správnych súdov a kvázisúdnych orgánov by totiž nemohol nastoliť príslušný efekt v prípade, ak nie je jasné postavenie daného orgánu v justičnom systéme.

Na úvod považujeme za dôležité uviesť, že súdna sústava každého štátu sa primárne odvíja, resp. viaže sa na niekoľko konkrétnych faktorov. Je to najmä právny poriadok ako celok, jeho členenie na právne odvetvia, právne dejiny a iné. Všetky uvedené skutočnosti determinovali do podstatnej miery aj anglickú sústavu súdov, ktorá však z hľadiska kontinentálneho práva môže byť niekedy nepochopiteľná, dokonca až nelogická, možno až nesystematická.

Na najnižšom stupni súdnej sústavy sa nachádzajú tzv. **magistrátne súdy (Magistrates' Courts)**, ktoré sa vyznačujú obmedzenou jurisdikciou, a to v občianskoprávných aj trestnoprávných veciach. V kontexte trestného práva riešia tieto súdy najmenej závažné trestné činy a plnia ďalšie funkcie v systéme predbežného vyšetrovania, resp. prejednávania závažnejších trestných činov.

Korunný súd (The Crown Court), ktorý sa v hierarchii súdov nachádza na vyššom stupni, koná a rozhoduje práve vo veciach závažnejších trestných činov, pričom konanie spravidla prebieha pred sudcom a porotou. Skúmajúc organizačnú štruktúru anglických súdov je možné skonštatovať, že v krajine existuje formálne len jeden Korunný súd (so sídlom v Londýne). Nakoľko by však uvedený model jedného súdu (z hľadiska organizačno-technického) bol nepraktický a dokonca by mohol javiť známkou čiastočnej

1) Grafické znázornenie súdnej sústavy je obsiahnuté v schéme č. 1.

justičnej centralizácie, pôsobí v súčasnosti v rámci Anglicka a Walesu 78 stredísk (pracovísk) Korunného súdu.

Klasickým súdom prvého stupňa v občianskoprávných veciach sú sudy v anglickej terminológii označované ako „**County Courts**“ (ich názov sa často prekladá ako „okresné sudy“, „krajské sudy“, príp. „sudy grófstva“, čo však nie je celkom správne). V súčasnosti pôsobí na území Anglicka a Walesu 218 takýchto súdov.

Jedným z najdôležitejších súdov z pohľadu administratívnej spravodlivosti, resp. správneho súdnictva je **Vrchný súd**²⁾ (The High Court of Justice), ktorý má svoje formálne sídlo v Londýne, avšak koná a rozhoduje aj v iných častiach Anglicka, resp. Walesu. Vnútorne sa tento súd člení na tri zložky, pričom každá z uvedených zložiek má objektovo vymedzenú pôsobnosť:

- a) **Kráľovský súd – Súd panovníka (Queen’s Bench Division)** – primárne rieši najmä spory z oblasti záväzkového a obchodného práva, tiež občianskoprávne spory, avšak práve **v rámci tejto zložky Vrchného súdu funguje aj Správny súd (Administrative Court)**.

V kontexte právnych dejín Spojeného kráľovstva je potrebné dodať, že za prameň všetkej spravodlivosti v krajine sa považuje panovník (kráľ/kráľovná), čo je implicitne potvrdené aj v súčasnosti (napr. tým, že vyhlasovanie rozsudkov súdu sa uskutočňuje v mene kráľovnej). Kráľovský súd preto z poverenia hlavy štátu realizuje dohľad nad dodržiavaním spravodlivosti v štáte, a to **nielen vo vzťahu k rozhodnutiam nižších súdov, ale aj vo vzťahu k rozhodnutiam a postupov orgánov verejnej moci, a teda aj orgánov verejnej správy („judicial review“)**.

V súčasnosti prejednáva a v správnoprávnych veciach rozhoduje 37 sudcov, ktorí sú do tejto funkcie menovaní predsedom Kráľovského súdu (Lord Chief Justice). Zaujímavá je tiež skutočnosť, že nie všetci menovaní sudcovia pôsobia v rámci Kráľovského súdu. Niektorí z nich sú služobne zaradení do iných zložiek/útvarov Vrchného súdu.

Vrchný súd spolu s Korunným súdom (viď nižšie) a Odvolacím súdom (viď nižšie) tvoria v zmysle zákona o ústavnej reforme z roku 2005 súčasť Najvyššieho súdu Anglicka a Walesu (Supreme Court of Judicature of England and Wales).

- b) **Súd Lorda Kancelára (Chancery Division)** – súčasť Vrchného súdu, ktorá rieši najmä otázky súkromnoprávneho charakteru, napr. pozemkové právo, práva a povinnosti týkajúce sa správy majetku a pod.
- c) **Rodinný súd – súd rodinného práva (Family Division)** – aj keď názov súdu (ako súčasť Vrchného súdu) by mohol indikovať, že ide o zložku majúcu čisto rodinnoprávny charakter, musíme skonštatovať, že tomu tak nie je. Tento súd síce rieši napr. niektoré rozvodové veci, spory týkajúce sa starostlivosti o deti, avšak do jeho pôsobnosti patria aj otázky zdravotnej, príp. sociálnej starostlivosti a pod. Pre zaujímavosť dodávame, že uvedený súd je v niektorých odborných (ale aj laických) kruhoch vnímaný kontroverzne. Práve táto divízia totiž rozhodovala napr. o tom, že rozdelenie siam-

2) Uvedený súd sa v niektorých odborných publikáciách označuje aj pojmom Najvyšší súd. Takéto označenie však môže byť zavádzajúce, pretože v aktuálnej súdnej sústave sa v hierarchii inštitúcií nad Vrchným súdom nachádzajú ešte ďalšie súdne inštitúcie.

ských dvojčiat je možné, a to aj bez súhlasu rodičov, príp. v rôznych prípadoch eutanázie a pod.

Z hľadiska úplnosti štruktúry anglických súdov je potrebné spomenúť ešte **Odvolací súd³⁾ (Court of Appeal)**, ktorý sa vnútorne člení na **Trestnoprávnu divíziu a Občianskoprávnu divíziu**. Trestnoprávna divízia Odvolacieho súdu môže konať aj ako odvolací súd proti rozhodnutiam Korunného súdu, z čoho vyplýva, že za určitých okolností právny systém umožňuje vynechanie Vrchného súdu ako súdu druhého stupňa. Naopak, Občianskoprávna divízia Odvolacieho súdu je odvolacím súdom proti rozhodnutiam Vrchného súdu, proti niektorým rozhodnutiam súdov s označením „County Court“ a čo je významné z hľadiska správneho práva, je to tiež **orgán príslušný na riešenie odvolaní proti rozhodnutiam tribunálov ako kvázisúdnych orgánov vo veciach administratívnej spravodlivosti**.

V národnej hierarchii súdov má najvyššie postavenie **Snemovňa lordov⁴⁾ (Horná snemovňa), resp. Odvolací výbor Snemovne Lordov (v rámci Britského parlamentu ako zákonodarného zboru)**, ktorý je fakticky posledným národným odvolacím orgánom majúcim právo preskúmať rozhodnutie z hľadiska práva. Zo samotnej pozície súdu a majúcn na vedomí systém precedensov ako prameňov práva v Anglicku je asi pochopiteľné, že uvedený orgán sa zaoberá primárne takými prípadmi, ktorých riešenie ide nad rámec subjektívnych záujmov a s veľkou pravdepodobnosťou bude mať, resp. rozhodnutie vo veci môže mať celospoločenský význam.

B) Kvázisúdne orgány

Ako sme už naznačili vyššie, v systéme anglického správneho súdnictva (v širšom zmysle) zohrávajú dôležitú úlohu aj tzv. (správne) **tribunály**. Z hľadiska ich povahy je ťažké vytvoriť jednotnú definíciu a je takmer nemožné uskutočniť ich kompletnú kvantitatívnu, prípadne kvalitatívnu analýzu. Je to podmienené najmä tým, že:

1. pôsobia **v rôznych oblastiach správy**,
2. konajú na základe **rôznych právnych predpisov**,
3. ich rozhodnutia **majú rôznu právnu relevanciu, resp. právnu záväznosť** (najmä z hľadiska možnosti súdneho preskúmavania),
4. sa vyznačujú **relatívne veľkou dynamikou** (z hľadiska vzniku a zániku),
5. majú **rôzne režimy v oblasti personálneho zloženia a tiež v otázkach procesných** (t. j. konania pred nimi),
6. niektoré z nich **konajú v prvom stupni** proti rozhodnutiam orgánov verejnej správy, kým iné **sú odvolacími orgánmi proti rozhodnutiam, ktoré v prvom stupni vydal iný tribunál kvázisúdneho charakteru**,
7. niektoré tribunály môžu **plniť funkciu prvostupňového aj odvolacieho orgánu** a i.

I napriek tejto skutočnosti by sme pri určitom stupni zovšeobecnenia mohli uviesť, že ide o **orgány kvázisúdnej povahy, ktoré väčšinou riešia spory medzi fyzickými a právnickými osobami (na jednej strane) a orgánmi verejnej správy (na strane**

3) Toto označenie sa vzťahuje na konkrétny súd a nejedná sa o druhové pomenovanie.

4) Snemovňa Lordov (Horná snemovňa) a tiež tribunály konajúce vo veciach preskúmavania rozhodnutí a postupov orgánov verejnej správy sú vyňaté spod pôsobnosti orgánu správy súdov (Správa súdov Jej Veličenstva).

druhej). V žiadnom prípade sa nemôžeme stotožniť s prípadným názorom, že ide o špecializované súdne orgány (v užšom zmysle) riešiace spory na konkrétnom úseku správy. Tieto tribunály totiž v zásade **nesplňajú základné atribúty, ktoré sú z hľadiska kreovania a fungovania kladené na nezávislé súdy.**

Niektoré z uvedených orgánov by v kontexte právneho poriadku Slovenskej republiky mohli **mať dokonca bližšie ku charakteru tzv. osobitných (rozkladových) komisií,** ktoré, samozrejme, tiež nie je možné stotožňovať so súdmi. V každom prípade je však možné uviesť, že charakter uvedených orgánov nie je jednoznačne pomenovateľný. Niektoré z nich totiž fungujú v režime správneho práva – správneho konania, kým iné (s rovnakým typovým označením) budú z procesného hľadiska pripomínať konanie pred súdom, a preto niektoré tribunály britská právna teória označuje aj pojmom „špeciálne súdy“ („special courts“).

Právny režim tribunálov v Anglicku

Ak budeme pri definícii súdov vychádzať zo základnej premisy, že sú treťou – samostatnou zložkou moci v štáte, ktoré sú relatívne nezávislé od ostatných zložiek, potom musíme veľmi jasne dodať, že tribunály nebudeme za žiadnych okolností chápať ako súdne orgány. I napriek tejto skutočnosti je však opätovne potrebné uviesť, že tribunály sú niekedy v anglickom právno-teoretickom chápaní považované za tzv. osobitné súdy a niektoré sú dokonca neraz zaradované aj do súdnej sústavy, čo však vyvoláva rôzne odborné diskusie. Predponu „kvázi“ je relevantné používať najmä z dôvodu, že tribunály sa od štandardných súdov líšia viacerými parametrami, ktoré by sme mohli zhrnúť do nasledovných oblastí:

1. **právna úprava – pramene právne úpravy** – súdna sústava väčšiny právnych štátov je upravená v jednom, príp. v menšom počte právnych predpisov, kým správne tribunály v Anglicku sú, naopak, obsiahnuté vo veľkom množstve prameňov práva, ktoré takto reagujú primárne na ich vecnú špecializáciu;
2. **personálna stránka** – aj keď sa systém anglického súdnictva vyznačuje možnosťou laickej osoby participovať na pojednávaní a rozhodovať na súde, ide o prvok, ktorý je aplikovaný len na nižších zložkách súdnej sústavy. Personálne obsadenie správnych tribunálov je však oveľa menej striktné napr. z hľadiska podmienky právneho vzdelania. Je teda možné aj to, že v jednom senáte (v rámci tribunálu) bude viac osôb bez právneho vzdelania. Nie je žiadnou výnimočnosťou ani to, že sa tribunál obsadzuje osobami podľa ich odbornosti (nie však z hľadiska práva, ale iných oblastí v závislosti od typu tribunálu – napr. zdravotníctvo a pod.);
3. **nezávislosť a nestrannosť tribunálu** – ak porovnávame tribunály so súdnou sústavou, je evidentné aj to, že z hľadiska ich postavenia v justičnom systéme môžu, resp. majú iné postavenie. Je dôležité uviesť, že neexistuje kompletný a komplexný právny predpis v oblasti právnej úpravy tribunálov, a preto aj ich obsadzovanie môže podliehať rôznym právnym podmienkam. (Určitou výnimkou je len tzv. „Tribunals and Inquiries Act 1992“.) Súčasne je nutné opätovne dodať, že kým niektoré súdy budú na pomyslenej krivke bližšie k súdnym orgánom, iné orgány budú z hľadiska svojho fungovania viac inklinovať k režimu správnych orgánov. Toto je zrejme aj z toho, že niektoré kvázisúdne tribunály pôsobia priamo pri ústredných orgánoch štátnej správy a v konečnom dôsledku preskúmajú ich rozhodnutia;
4. **správa tribunálov** – ide o ďalšiu špecifickú črtu, ktorá je pre tribunály v Anglicku typická. Aj keď existuje orgán, ktorý zodpovedá za správu niektorých tribunálov (Rada

pre tribunály), v súčasnosti jej podlieha len približne 80 takýchto inštitúcií. Neexistuje teda jednotný a jediný orgán, ktorý by zabezpečoval správu všetkých tribunálov na území Anglicka. Vo vzťahu k súdom (okrem Snemovne Lordov – Hornej snemovne) však takýto orgán existuje. Za správu anglických súdov je zodpovedný Úrad Jej Veličerstva pre súdne služby – súdnictvo (Her Majesty's Courts Service) – fungujúci v rámci ministerstva spravodlivosti;

5. **konanie pred tribunálmi** – na rozdiel od súdnych konaní, ktoré sa uskutočňujú na základe príslušných všeobecne záväzných právnych predpisov a majú jednotný charakter na území celého Anglicka, v prípade tribunálov takéto jednotné pravidlá neexistujú. Procesnú stránku konania si väčšinou upravujú samotné kvázisúdne orgány, čo vedie aj k podstatným rozdielom v rámci konaní pred nimi.

■ Zhrnutie/Záver

Výkon administratívnej spravodlivosti, resp. správneho súdnictva v Anglicku má hybridný charakter. Vykonávajú ju tak sudy, ako aj kvázisúdne orgány. Neplatí však, že každý (všeobecný) súd je súčasne aj správnym súdom, resp. koná a rozhoduje v administratívno-právnych veciach. Na úrovni nižších súdov, t. j. County Courts – bude existovať len obmedzená správno-právna rozhodovacia činnosť, ktorá sa bude prejavovať spravidla v podobe klasických súkromnoprávných žalôb, kde spravovaný subjekt (objekt správy) bude napríklad žiadať od orgánu správy náhradu škody za spôsobenú ujmu. **Je teda jasné, že označenie tohto súdu pojmom správny súd by nebolo vôbec vhodné, nakoľko uvedené typy konania budú primárne spadať pod kategóriu štandardných občianskoprávných konaní.**

Správnymi súdmi v širšom zmysle slova budeme chápať sudy patriace do skupiny tzv. vyšších súdov, medzi ktoré zaradíme Vrchný súd (High Court), Odvolací súd a Snemovňu Lordov (ako jednu z komôr Britského parlamentu), ktorá ešte aj v súčasnosti plní justičné funkcie.⁵⁾ Uvedené vymedzenie súdov, ktoré riešia administratívno-právne veci, však ešte nezakladá ich existenciu a fungovanie ako osobitných administratívnych súdov. Podľa nášho chápania ide len o také vymedzenie, ktoré má za cieľ vyšpecifikovať a jasne deklarovať vzťahy medzi súdmi, a to najmä z hľadiska ich vzájomného postavenia a hierarchie. Vzhľadom na umiestnenie súdov (z teritoriálneho hľadiska) by sme dokonca mohli uviesť, že tento systém sa viac podobá na koncentráciu správneho súdnictva ako na vytvorenie osobitného paralelného systému správnych súdov k ostatným súdom so všeobecnou jurisdikciou.

■ B) Právne aspekty

Pred krátkou analýzou správneho súdnictva akéhokoľvek štátu je potrebné uviesť, že ide o inštitút, ktorého existencia do podstatnej miery ovplyvňuje riadne fungovanie orgánov verejnej správy a tým dáva správemu právu reálny rozmer umožňujúci napĺňanie jeho funkcií, čím môže súčasne napomôcť k zefektívneniu výkonu verejnej správy. S príslušnou dávkou vedeckej nepresnosti a pri určitom stupni generalizácie by sme mohli deklarovať, že správne súdnictvo ako pojem neznamená nič iné ako **vymedzenie vecnej (objektovej) typizácie, konanie súdu a fungovanie justičných inštitúcií vo veciach týkajúcich sa riadneho fungovania verejnej správy.**

5) Britské právo však označenie „Správny súd“ používa len vo vzťahu k súdu pôsobiacemu v rámci Kráľovského súdu v štruktúre Vrchného súdu.

Pri uskutočnení o niečo detailnejšieho rozboru právnych nástrojov správneho súdnictva v Anglicku považujeme za potrebné konštatovať, že ich kategorizácia by mohla byť vykonaná na základe **rôznych určovacích kritérií**.

Z hľadiska významu je najpodstatnejšie členenie **druhové**, v zmysle ktorého anglické právo rozoznáva tri základné právne prostriedky:

1. **klasická žaloba** (bez správnoprávneho elementu), ktorej aplikácia jasne podčiarkuje model jednotnej jurisdikcie v Anglicku,
2. **odvolanie, ktoré je založené na osobitných právnych predpisoch, pričom však o nich primárne a spravidla rozhodujú orgány kvázisúdneho charakteru, tzv. tribunály**; sudy tu fungujú až v nasledujúcom stupni, t. j. preskúvanie rozhodnutí tribunálov ako kvázisúdnych orgánov,
3. **súdne preskúvanie postupu a rozhodnutia orgánu verejnej moci/verejnej správy („judicial review“)**, ktoré sa typovo najviac podobá inštitútu správnej žaloby v kontinentálnom chápaní. Aplikácia súdneho preskúvania podľa britského modelu sa v zásade viaže na tie prípady, pri ktorých nie je možné podať odvolanie, resp. kde už došlo k vyčerpaniu všetkých riadnych – štandardných opravných prostriedkov. Z uvedeného vyplýva, že súdne preskúvanie má vysoko hybridný charakter. Určitými svojimi črtami sa podobá na opravný prostriedok v správnom súdnictve Slovenskej republiky, avšak svojou podstatou inklinuje aj k správnym žalobám podľa právneho poriadku Slovenskej republiky.

V zmysle iného kategorizačného kritéria – **orgánu príslušného konať** – by sme právne prostriedky v systéme administratívnej spravodlivosti (správneho súdnictva v širšom zmysle) mohli rozdeliť do dvoch skupín, a to podľa toho, či sa konanie a rozhodovanie uskutočňuje **na nezávislom súde (justičnej inštitúcii)** alebo na **inom orgáne, ktorý však nemá charakter súdu (v užšom zmysle)**. Do tejto skupiny orgánov budeme zaraďovať tie inštitúcie, ktoré sice vykonávajú rozhodovaciu činnosť v administratívno-právnych veciach, avšak nebudú považované za sudy (ale za tzv. kvázisúdne orgány).

Tretím kategorizačným kritériom je fakt, či ide o prostriedok **priamej alebo nepriamej kontroly** nad orgánmi verejnej správy. Uvedená kategorizácia nástrojov vychádza z toho, či je účelom konania vydanie rozhodnutia, **ktorým sa explicitne deklaruje porušenia práva zo strany orgánu verejnej správy, resp. či sa konaním sleduje iný cieľ, ktorý však môže mať za následok implicitné stanovenie porušenie zákona zo strany orgánu verejnej správy**. Za typický model nepriamej súdnej kontroly – správneho súdnictva v Anglicku je možné označiť napr. žalobu smerujúcu k náhrade škody, ktorá bola osobe spôsobená orgánom verejnej správy. V tomto prípade by sme totiž mohli skonštatovať, že priznaním náhrady škody súd súčasne deklaruje pochybenie orgánu verejnej správy, môže vyžadovať nápravu a tým prispieť k zlepšeniu činnosti tohto orgánu pro futuro.⁶⁾

■ Zhrnutie/Záver

Anglické správne súdnictvo má niekoľko špecifických znakov tak z inštitucionálneho, ako aj z hľadiska právnych nástrojov, ktoré majú fyzické a právnické osoby k dispozícii pri ochrane svojich práv a právom chránených záujmov. Na riadnom zabezpečení administratívnej spravodlivosti v krajine participujú okrem súdov aj kvázisúdne orgány – tribunály. V Anglicku síce neexistuje oddelený model správnych súdov (od všeobecných súdov), ale uplatňuje sa model sui generis, ktorý je založený na tom, že niektoré sudy majú

správnoprávnu agendu odčlenenú od iných vecí a prípadov (ale formálnoprávne ide len o útvary konkrétnych súdov, nie o samostatné súdy), kým ďalšie justičné inštitúcie veci správnoprávneho charakteru prejednávajú vo forme občianskoprávných konaní (čo je do určitej miery determinované aj anglickými právnymi dejinami).

Tak, ako v súdnej sústave, aj v súbore právnych nástrojov správneho súdnictva v Anglicku existuje veľká diverzita a rôznorodosť. Kým účelom niektorých právnych inštrumentov je výlučne zabezpečiť, resp. umožniť súdny dohľad nad činnosťou a postupom orgánov verejnej moci/verejnej správy, iné vychádzajú z koncepcie jednotnej jurisdikcie, a preto majú viac znaky súkromnoprávne, t. j. navrhovateľ sa klasickou občianskoprávnou žalobou domáha nápravy za pochybenie, ktorého sa dopustil orgán verejnej správy.

Summary

The presented article describes the fundamental aspects of administrative justice in England. It briefly analyses the structure of public authorities/bodies acting in this subject-matter area and introduces the essential legal instruments that one can apply in order to achieve administrative justice. In addition, some space is devoted to the description of various quasi-judicial institutions (tribunals) that participate in the protection of rights and freedoms of persons but may also supervise the proper execution of duties imposed on a person by public authorities.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Barnett, H. Constitutional and Administrative Law. 6th Edition. Abingdon – Oxon : Routledge – Cavendish, 2006.
- [2] Elliot, C. – Quinn, F. English Legal System. 7th Edition. Harlow – Essex : Pearson Education Limited, 2006.
- [3] Fordham, M. Judicial Review Handbook. 4th Edition. Oxford : Hart Publishing, 2004.
- [4] Martin, J. The English Legal System. 4th Edition. London : Hodder Arnold, 2005.
- [5] Turner, Ch. – Martin, J. Key Facts: The English Legal System. 2nd Edition. London : Hodder Arnold, 2005.

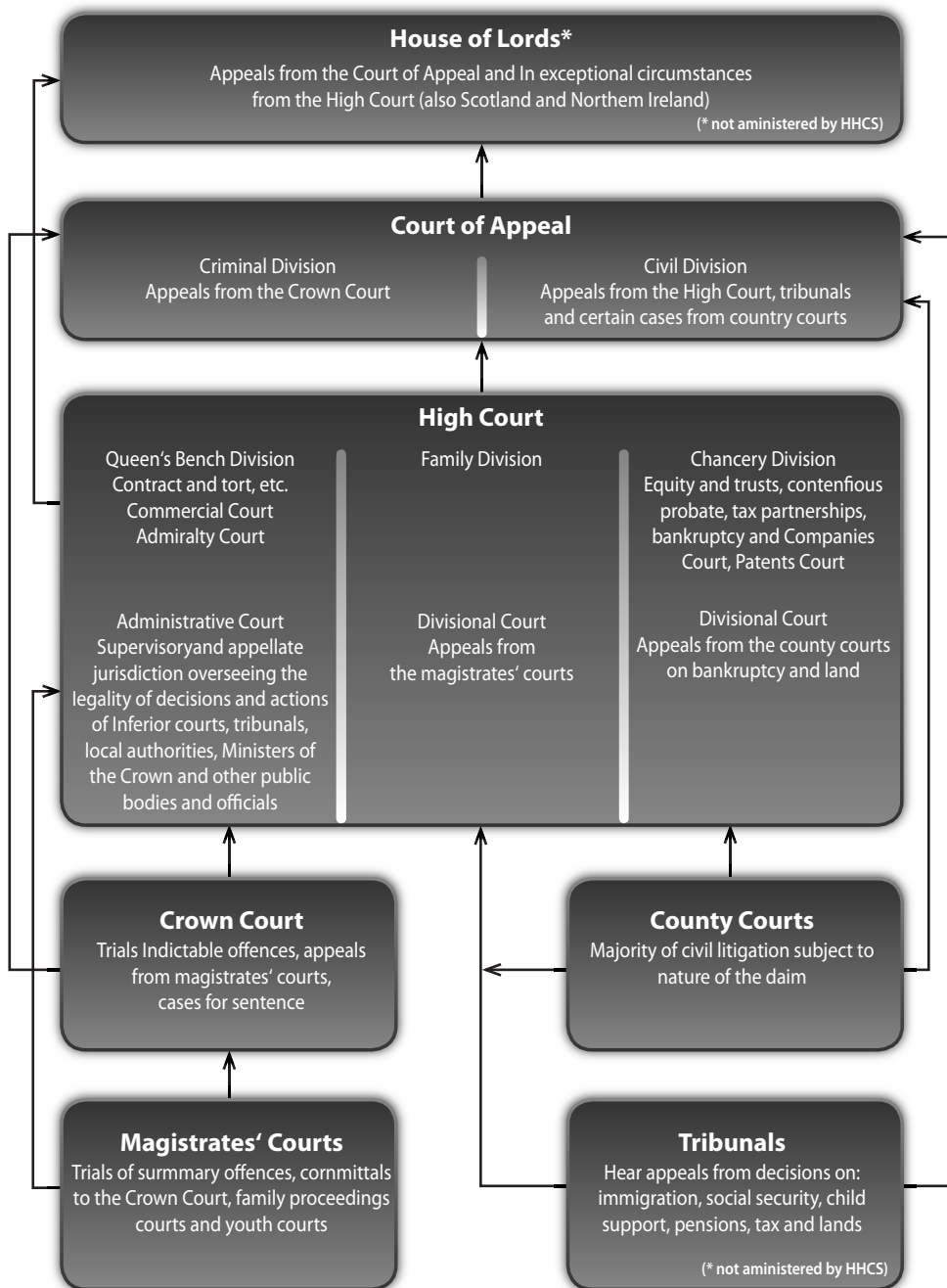
JUDr. Peter Potášch, PhD.

Bratislavská vysoká škola práva Fakulta práva
Ústav verejného práva
Ústav spoločenskovedných disciplín
Tomášikova 20
821 02 Bratislava
tel.: 02/4820-8831
peter.potasch@uninova.sk

JUDr. Peter Potášch, PhD.

Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnej správy a verejných financií
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava
09610-57238, peter.potasch@minv.sk

Schéma č. 1

Zdroj: www.hmcourts-service.gov.uk

Alternatívne tresty

Alternative punishments

✓ Martina Uhláriková

Kľúčové slová:

alternatívne tresty, trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest, trest odňatia slobody, trestná politika

Key words:

alternative punishments, House Arrest, Community Service, Financial punishment, infamous punishment, punishable policy

Už koncom 18. a začiatkom 19. storočia sa v Európe začínali objavovať humánnejšie názory niektorých reformistov, ako sú francúzsky právnik a filozof Filangieri alebo A. Bernave, na účel trestu. Už v týchto názoroch je potrebné hľadať počiatky chápania trestu nielen z pohľadu princípu jeho exemplárnosti, ale aj z pohľadu jeho nadmernosti, či inak povedané: ekonomiky a miery jeho správnych proporcií. S tým súvisí aj často diskutovaná problematika alternatívnych trestov.¹⁾

Pre druhú polovicu 20. storočia je charakteristické, že sa začali hľadať nové formy spravodlivosti, ktoré by nahradili niektoré tradičné, ale už nie celkom efektívne trestno-právne inštitúty. V rámci celosvetového vývoja sa presadzuje úsilie o využívanie trestov, ktoré nie sú spojené s odňatím slobody. Výkon týchto trestov je určitou alternatívou k trestu odňatia slobody, a preto sa označujú ako alternatívne tresty.²⁾

Alternatívnymi trestami teda rozumieme tresty, ktoré bez toho, aby boli spojené s odňatím slobody, zaručujú splnenie účelu trestu rovnako, ako keby bol na odsúdenom vykonaný nepodmienečný trest odňatia slobody. Ich zmyslom je, že sa s nimi nespájajú negatívne stránky trestu odňatia slobody, neizolujú páchatel'a od rodiny, pracovného prostredia. Ich výkon je spojený s oveľa nižšími nákladmi ako trest odňatia slobody.

Zavádzanie alternatívnych trestov súvisí s rozvojom novej koncepcie trestnej politiky, ktorá sa označuje ako *restoratívna* – z anglického výrazu „restore“ – obnoviť, navrátiť do pôvodného stavu, na rozdiel od *retributívnej koncepcie trestania* – z latinského výrazu „retributio“ – odplata, potrestanie.

Záujem o problematiku alternatívnych trestov prejavuje aj Organizácia spojených národov. Čo sa týka zavádzania alternatívnych trestov z aktivít OSN a Rady Európy, možno spomenúť rezolúciu č. 16 zo 7. kongresu OSN z roku 1985 v Miláne „k redukcii väzenskej populácie, alternatívne uväznenia a sociálnej integrácie páchatel'ov“, kde zaznela hlavná myšlienka – ukladanie trestu odňatia slobody ako sankcia poslednej inštancie.

Na 8. kongrese OSN v Havane v roku 1990 bol schválený návrh, že žiadny alternatívny trest nesmie byť spojený s trestom odňatia slobody, odsúdený musí byť schopný splniť

1) ČEČOT, V.: Alternatívne tresty – jeden z moderných prostriedkov trestnej politiky demokratického štátu. In : *Justičná revue*. Roč. 52, 2000, č. 12, str. 1280.

2) IVOR, J.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Bratislava IURA EDITION 2001, str. 355.

podmienky alternatívneho trestu, ktorého dĺžka musí byť úmerná trestu odňatia slobody, ktorý by inak mohol byť uložený.

V roku 1976 prijal Výbor ministrov Rady Európy rezolúciu č. 76 „Niektoré alternatívne tresty k väzeniu“, ktorá bola podkladom pre rokovanie 7. kongresu OSN v roku 1986 o prevencii kriminality a zaobchádzaní s páchatel'mi. V nadväznosti na to v roku 1992 odporučili vládám členských štátov stanoviť k Európskym pravidlám určitý štandard umožňujúci vytvárať alternatívne sankcie a opatrenia, ktoré budú spojené so zárukami ľudských práv a slobôd odsúdených a navrhnúť jasné pravidlá pre ukladanie a výkon alternatívnych trestov. Výbor odborníkov na implementáciu Európskych pravidiel o alternatívnych trestoch a opatreniach prijal v roku 2000 odporúčanie č. 22, v ktorom sa zdôrazňuje pokračovať vo vytváraní, zavádzaní a ukladaní týchto trestov a opatrení a zabezpečenie kontroly nad ich výkonom.³⁾

Alternatívne tresty (rôzneho druhu a rozsahu) sú zavedené v trestných zákonoch už vo viac ako 20 štátoch, ktoré sú členskými štátmi Rady Európy. Napr. rakúsky trestný zákon umožňuje verejnoprospešné práce, finančné sankcie. V maďarskom trestnom zákone sú zavedené alternatívne tresty od r. 1993. Umožňujú nahradiť trest odňatia slobody odsúdením k verejným prácam, peňažnou pokutou, zákazom vykonávať určitú činnosť, zákazom pobytu na určitom mieste, prepadnutím majetku.

Alternatívne tresty používa aj švédské trestné zákonodarstvo, a to podmienené odsúdenie, ochranný dohľad, spoločensko-prospešná práca, odovzdanie do osobitnej starostlivosti.

Holandsko zaviedlo alternatívne tresty do svojho trestného zákonodarstva v roku 1980. Ide o verejnoprospešné práce, intenzívny dohľad, vzdelávacie tresty – rôzne kurzy.⁴⁾

V rámci Európy sa používajú niektoré ďalšie alternatívne tresty, ako je napríklad elektronické monitorovanie (Veľká Británia, Holandsko), kontrolovaná sloboda (Francúzsko, Taliansko).⁵⁾

Sankčný systém slovenského Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. v platnom znení obohatil škálu trestov o nové u nás zatiaľ nepoužívané druhy trestov, a to trest domáceho väzenia a trest povinnej práce. Spomedzi trestov uvedených v našom trestnom zákone za alternatívne možno považovať trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest, podmienený odklad výkonu trestu, podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom.

Trest domáceho väzenia bol zakotvený už v Trestnom zákone č. 117/1852 r. z. v rámci ustanovení pojednávajúcich o trestaní prečinov a priestupkov. Domáce väzenie predstavovalo alternatívu väzenia prvého stupňa a bolo možné ho uložiť v prípade, ak išlo o trestanca bezúhonnej povesti. Ten sa musel zaviazat', že sa nevzdialí z domu pod žiadnou zámenkou, v opačnom prípade z dôvodu porušenia záväzku musel zvyšok trestu vykonať vo väzení. Niekedy postačoval len sľub odsúdeného, inokedy bola postavená stráž.⁶⁾

3) BALÁŽ, P.: K alternatívnym trestom a opatreniam. In: *Justičná revue*. Roč. 56, 2004, č. 4, s. 1282.

4) ČEČOT, V.: c. d., s. 1283.

5) IVOR, J.: c. d., s. 354 – 356.

6) KALVODOVÁ, V.: Alternatívni sankcie a nová kodifikácia trestného práva hmotného. In: *Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 04. 2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze. Masarykova univerzita, Brno*, s. 136.

Trest domáceho väzenia sa vo svojej modernej podobe začal používať od začiatku 80-tych rokov minulého storočia v USA. V popredí nestála snaha o nápravu páchatel'a, ale snaha o jeho potrestanie. Európsky trest domáceho väzenia sa od amerického odlišuje tým, že väčší dôraz kladie na nápravnú funkciu trestu, spája s ním rôzne resocializačné programy zamerané na nápravu páchatel'a.

V súčasnosti je u nás trest domáceho väzenia upravený ako samostatný trest v § 32 Trestného zákona. Z jeho hierarchického postavenia hneď za trestom odňatia slobody možno usudzovať, že by sa mal stať významnou alternatívou k nepodmienečnému trestu odňatia slobody.⁷⁾

Trest domáceho väzenia môže súd uložiť až na jeden rok páchatel'ovi prečinu. Podstata tohto trestu spočíva v tom, že odsúdený sa počas výkonu trestu domáceho väzenia, v čase, ktorý určí súd, musí zdržiavať vo svojom obydľí vrátane k nemu prináležiacich vonkajších priestorov a viesť riadny život. Výkon trestu je spravidla určovaný na čas mimo pracovného pomeru odsúdeného. Tiež je povinný podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami, v prípade, že je takáto kontrola nariadená.

Kontrola takto odsúdených sa osvedčila v škandinávskych štátoch, USA, niektorých západo-európskych krajinách – (napr. Veľká Británia, Francúzsko, Belgicko). Hlavnou motiváciou pre odsúdeného, aby súhlasil s elektronickým monitorovaním, je, že sa tým vyhne výkonu trestu odňatia slobody.

Výkon trestu domáceho väzenia nariadi súd po tom, čo sa rozsudok, ktorým bol uložený, stal vykonateľným. Súd súčasne upozorní odsúdeného na obmedzenia a povinnosti, ktoré z uloženého trestu vyplývajú, ako aj na hrozbu premeny tohto trestu na trest odňatia slobody. Kontrolou výkonu trestu predsedá senátu poverí orgán spravujúci technické prostriedky kontroly odsúdeného alebo probačného a mediačného úradníka.

Z naliehavého dôvodu na nevyhnutný čas môže odsúdený výnimočne opustiť svoje obydlie len po predchádzajúcom súhlase probačného a mediačného úradníka alebo orgánu, ktorý vykonáva technickú kontrolu nad výkonom tohto trestu. Naliehavým prípadom môže byť napríklad pohreb blízkej osoby. Tento čas sa zarátava do výkonu trestu.

Ak si odsúdený tieto povinnosti neplní, súd trest premení na nepodmienečný trest odňatia slobody, tak že dva dni nevykonaného trestu sa rovnajú jednému dňu nepodmienečného trestu odňatia slobody a zároveň rozhodne a spôsobuje výkonu tohto trestu.

Trest povinnej práce – je ďalším novým druhom trestu, ktorý zaviedol nový Trestný zákon. V súlade so zásadou depenalizácie umožňuje vykonať trest najmä odsúdeným, u ktorých by uloženie iného trestu predstavovalo neprimeraný zásah do práv v porovnaní so závažnosťou spáchaného trestného činu.

Tento trest možno uložiť len so súhlasom páchatel'a vo výmere od 40 do 300 hodín, ak ho súd odsudzuje za spáchanie prečinu, ktorého horná hranica trestnej sadzby nepresahuje 5 rokov. Nie je možné ho uložiť popri treste odňatia slobody.

Obsahom trestu povinnej práce je, že odsúdený osobne odpracuje určitý počet hodín vo svojom voľnom čase a bez nároku na odmenu. Tento trest súd neuloží páchatel'ovi, ktorý je dlhodobo invalidný alebo práceneschopný.

7) TOBIÁŠOVÁ, L.: Domáce väzenie – nový trest v rekodifikovanom Trestnom zákone. In: *Justičná revue*. Roč. 28, 2006, č. 10, str. 1373

Podmienky výkonu trestu povinnej práce upravuje samostatný zákon č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce. Vykonávanie práce je významným výchovným prvkom a má prispievať k sociálnej a pracovnej adaptácii páchateľa.

V rámci trestu povinnej práce je odsúdený povinný v rozsahu určenom súdom vykonať práce v prospech štátu, vyššieho územného celku, obce alebo inej právnickej osoby, ktorá sa zaoberá vzdelávaním, kultúrou, školstvom, ochranou ľudských práv, rozvojom vedy, telesnej kultúry, ochranou pred požiarmi, ochranou zvierat, sociálnou pomocou, sociálnymi službami, zdravotnou starostlivosťou, ekologickou činnosťou, náboženskou činnosťou, humanitárnou činnosťou, charitatívnou činnosťou alebo inou verejnoprospešnou činnosťou, ktorá sa nevykonáva na účely dosiahnutia zisku.

Súd môže odsúdenému uložiť primerané povinnosti a obmedzenia smerujúce k tomu, aby viedol riadny život. Súd mu spravidla uloží, aby podľa svojich síl a schopností nahradil škodu, ktorú trestným činom spôsobil.

Ak odsúdený nevykoná určené práce v určenom rozsahu, nevedol riadny život a nesplnil uložené povinnosti alebo obmedzenia, súd premení trest povinnej práce na trest odňatia slobody tak, že za každé dve hodiny konanej práce nariadi jeden deň nepodmienečného trestu odňatia slobody.

Kontrolu nad výkonom tohto trestu vykonáva súd a probačný a mediačný úradník podľa osobitného predpisu.

Opodstatnenosť zavedenia alternatívnych trestov do nášho právneho poriadku vyplýva predovšetkým:

- z prirodzenej potreby zefektívniť účel trestu odňatia slobody a znížiť väzenskú populáciu,
- zo snahy o dosiahnutie lepšej sociálnej integrácie páchateľa,
- z celoeurópskeho trendu nahrádzať trest odňatia slobody efektívnejšími alternatívami, napr. trestom finančnej povahy, verejne prospešnou prácou, opatreniami výchovného donútenia...,
- z nevyhnutnosti uznať aj v našom trestnom zákone celosvetový trend depenalizácie,
- zo záväzkov, ktoré pre našu republiku vyplývajú z rezolúcie Výboru ministrov Rady Európy č. (76) 10 z roku 1976 – *Niektoré alternatívne tresty k väzeniu*, ktorá bola podkladom pre rokovanie 7. kongresu OSN v roku 1986 o prevencii kriminality a zaobchádzaní s páchateľmi a Doporučenia č. R (92) Rady Európy.⁸⁾

To sú stručne naznačené argumenty, ktoré svedčia v prospech toho, že aj do nášho právneho poriadku boli zavedené niektoré druhy alternatívnych trestov.

Summary

The second half of the 20th century is characterised by starting to find some new forms of justice, which would replace some of the traditional ones which are not quite effective penal-legal institutes now. The effort of using punishments which are not connected with revocation of freedom is forced through within the framework of worldwide development. Prosecution of these punishments is an alternative toward the punishments of revocation of freedom and that is why they are termed as alternative punishments.

8) ČEČOT, V.: c. d., s. 1281.

Alternative punishments without connection with revocation of freedom guarantee accomplishment of means of punishment by the same way as punishment without suspension of revocation of freedom would be executed on an convict. The value of these punishments is that they are not connected with negative points of punishment of revocation of freedom a perpetrator is not isolated from the family, working place. Their prosecution is connected with much lower expenses than the punishment of revocation of freedom.

House Arrest, Community Service, Financial punishment, a probation of prosecution of the punishment, a probation of prosecution of the punishment with superintendence are considered as alternative punishments among punishments quoted in our penal code.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] BALÁŽ, P.: *Trestné právo hmotné všeobecná a osobitná časť*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV 2005, 441 s.
- [2] ČENTÉŠ, J.: *Trestný zákon s komentárom*. Žilina : Eurokódex Poradca podnikateľa, spol s. r. o. 2006, 624 s.
- [3] IVOR, J. + kol.: *Trestné právo hmotné všeobecná časť*. Bratislava : IURA EDITION 2006, 530 s.
- [4] SAMAŠ, O. + kol.: *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION 2006, 886 s.
- [5] BALÁŽ, P.: K alternatívnym trestom a opatreniam. In: *Justičná revue*. Roč. 56, 2004, č. 4, s. 401 – 406.
- [6] ČEČOT, V.: Alternatívne tresty – jeden z moderných prostriedkov trestnej politiky demokratického štátu. In: *Justičná revue*. Roč. 52, 2000, č. 12, s. 1280 – 1285.
- [7] KALVODOVÁ, V.: Alternativní sankce a nová kodifikace trestního práva hmotného. In: *Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17. 04. 2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze. Masarykova univerzita, Brno*, s. 136.
- [8] TOBIÁŠOVÁ, L.: Domáce väzenie – nový trest v rekodifikovanom Trestnom zákone. In: *Justičná revue*. Roč. 58, 2006, č. 10, s. 1373 – 1385.
- [9] Zákon č. 300/2005 Z. z. – Trestný zákon v platnom znení.
- [10] Zákon č. 528/2005 z. z. o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Hodnotenie európskeho zatýkacieho rozkazu

Evaluation of the European Arrest Warrant

Libor Klímek

Kľúčové slová:

pokrok v oblasti vydávania, urýchlenie vydávania požadovaných osôb, prínos zásady vzájomného uznávania rozhodnutí, kvantitatívne ukazovatele vydávania, extenzia európskeho zatýkacieho rozkazu, nedostatky európskeho zatýkacieho rozkazu

Key words:

progress in the field of surrender, speed up of surrender of persons, assets of the mutual recognition, quantitative indicators of surrender, extension of the European Arrest Warrant, defects of the European Arrest Warrant

Úvod

Pokrok či prirodzený vývoj nemožno zastaviť. Napredovanie je imanentnou črtou každej doby, ba dokonca ani Rímske impérium sa mu chtiac či nechtiac neubránilo. V dnešných dňoch sa pokrok ale uberá iným smerom a nabera nadnárodný rozmer. Keď sa do právnej praxe v minulom storočí zaviedol mechanizmus extradície, len málokto by už v tých časoch uvažoval o jeho okamžitom precizovaní. Po dekádach jeho aplikácie, prirodzene, sa objavili trhliny v tomto na svoju dobu veľmi pokrokovom systéme vydávania osôb. Ani tento systém sa neubránil inováciám a aj keď k jeho vylepšeniu došlo čo i len v rámci medzivládnej spolupráce tretieho piliera Európskej únie (ďalej len „EÚ“), predsa možno hovoriť o (po)kroku správnym smerom. Členské štáty v rámci tejto spolupráce začlenili do svojich právnych poriadkov svojou povahou novátorský inštitút pomenovaný európsky zatýkací rozkaz (ang. *European Arrest Warrant*; ďalej len „EZR“), ktorý v tomto roku oslavuje v podmienkach Slovenskej republiky piate výročie. Preto je tu dôvod k hodnoteniu resp. bilancovaniu EZR.

Prínos zásady vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí

Zásada vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí je primárnym determinantom úspechu EZR, s ktorým sa stretol. Je vhodné sa vrátiť zopár rokov dozadu, presnejšie do roku 1999, kedy na zasadnutí Európskej rady vo fínskom Tampere¹⁾ bola nastolená požiadavka **vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí** (*principle of mutual recognition*). Hodnotenie EZR sa nezaobíde bez prieniku do úzko súvisiacich a jeho determinujúcich oblastí, preto sa budeme v nevyhnutnom rozsahu zaoberať týmto princípom. Práve táto požiadavka sa stala najesenciálnejšou zásadou EZR, bez ktorej by sa nestal tak úspešným nástrojom v porovnaní so zastaraným systémom extradície. „Táto zásada zahŕňa zavedenie voľného pohybu súdnych rozhodnutí, ktoré majú plný a priamy účinok cez

1) Plné znenie záverov zasadania: *Tampere European Council, 15 and 16 October 1999* [online]. A special meeting on 15 and 16 October 1999 in Tampere on the creation of an area of freedom, security and justice in the European Union. Dostupné na internete [2008-12-23] http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm.

celú Európsku úniu.²⁾ **Zásada vzájomného uznávania vo vzájomnej súvislosti s os-
tanými základnými zásadami EZR predznamenal „raketový“ nástup a prekonanie
zdĺhavého mechanizmu klasického konania.** V týchto časoch bolo len ťažko predsta-
viteľné, aby štáty vydávali svojich občanov do iných členských štátov s takou jednodu-
chosťou, a to za účelom trestného stihania, výkonu uloženého trestu alebo ochranného
opatrenia či vôbec k inému účelu v takom relatívne krátkom čase, ako je tomu v dnešných
dňoch. O rok neskôr Rada prijala *Program opatrení pre implementáciu zásady vzájom-
ného uznávania rozhodnutí v trestných veciach*.³⁾ Pre úplnosť je vhodné poznamenať,
že táto zásada sa neobmedzuje len na EZR, ale je účinná aj v rámci iných právnych inštitú-
toch – napr. pri príkaze na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii.⁴⁾

Prvotné zavedenie európskeho zatýkacieho rozkazu a prekonané počiatočné ťažkosti

V roku 2004, kedy sa EZR už používal po úspešnom implementovaní v niektorých
členských štátoch, postupne nahradil extradičné konanie medzi jednotlivými štát-
mi. Len zopár členských štátov uplatnilo právo obmedziť jeho časový alebo materiálny
rozsah pôsobnosti. Pokiaľ ide o časové obmedzenie jeho pôsobnosti, niektoré štáty tak
urobili v súlade s *rámčovým rozhodnutím Rady z 13. júna 2002 o európskom zatykači
a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi*⁵⁾ (ďalej len „rámcové rozhod-
nutie“) po tom, ako bolo toto rozhodnutie prijaté, najmä vylúčením jeho uplatnenia na
činy, ku ktorým došlo pred stanoveným dátumom (napr. Francúzsko).

„Európsky zatykač teda nielenže takmer nahradil postup vydávania v rámci Európskej
únie, ale jeho používanie je v súčasnosti vďaka jeho prednostiam oveľa viac rozšírené.“⁶⁾
Ak nastali ojedinelé závažnejšie prípady neuplatňovania EZR, tie boli zapríčinené hlavne
v súvislosti s odovzdávaním vlastných občanov.⁷⁾ Vzhľadom na rýchlosť, akou sa rozvinulo
používanie EZR, tieto okolnosti dnes môžu byť považované za minulosť a sú už úspešne
prekonané.

**Členské štáty úspešne transponovali ustanovenia rámcového rozhodnutia tý-
kajúce sa práv požadovanej osoby.** Hodnotenie zatýkacieho rozkazu s ohľadom na zá-
ruku základných práv v podstate vedie k porovnaniu aktuálnej situácie s predchádzajúcou

2) GAY, C.: *The European Arrest Warrant and its application by the Member States*. In: *European Issues* No. 16, January 2006.

3) Úradný vestník EÚ, C 12, 15. 1. 2001, s. 10-22. Zatiaľ nedostupné v slovenskom jazyku. Pozri
napr. znenie *Programme of measures to implement the principle of mutual recognition of
decisions in criminal matters*.

4) Úradný vestník EÚ, L 196, 2. 8. 2003.

5) Úradný vestník EÚ, L 190, 18. 7. 2002, s. 1-20.

6) *Správa Komisie o implementácii rámcového rozhodnutia Rady z 13. júna 2002 o európskom
zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi od roku 2005 v konečnom
znení z dňa 11. júla 2007* [online]. Dostupné na internete [2008-12-23] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0407:FIN:SK:HTML> Na účely vypracovania
tejto správy sa Komisia opiera okrem iného o nové vnútroštátne ustanovenia zavádzajúce do plat-
nosti európsky zatykač, o vysvetlenia členských štátov v predošlej správe Komisie a o odpovede
členských štátov uvedené v dotazníkoch.

7) Bližšie pozri napr. nález Ústavného súdu Českej republiky z dňa 3. mája 2006, 434/2006 Sb.

situáciou.⁸⁾ Rámcové rozhodnutie je presnejšie, pokiaľ ide o *ne bis in idem* a posilnili sa nasledujúce práva požadovanej osoby:

- právo na právnu pomoc,
- právo na preskúmanie držania vo vyšetrovacej väzbe,
- právo na započítanie výkonu väzby do výkonu uloženého trestu odňatia slobody.

Urýchlenie vydávania požadovaných osôb

Značným pokrokom je vypustenie administratívnej fázy konania, ktorá je charakteristická pre extradičné konanie. „Extradícia v jej tradičnej forme je pomalá, nákladná a nepredvídateľná, pokusy vnútri Európy boli vytvorené k jej urýchleniu, k jej zlacneniu a k jej väčšej spoľahlivosti.“⁹⁾ **Vydávanie požadovaných osôb medzi členskými štátmi pri uplatnení EZR podlieha výlučne súdnej moci**, čo determinovalo urýchlenie vydávania. Väčšina členských štátov povoľuje priamy kontakt medzi súdnymi orgánmi, kedy sa justičné orgány stykajú priamo, bez tretieho či ďalšieho medzičlánku, ktorý by ich vzájomnú komunikáciu predlžoval či zneprehľadňoval. Inými slovami – úloha ústredných orgánov upadla odľahčene povedané do úzadia.

Okrem urýchlenia, ktoré vyplýva z výhradne súdneho postupu pri vykonávaní EZR, spočíva jeho urýchlenie aj v jednotnom formulári, v rôznych spôsoboch doručenia a vo vymedzení termínov konania. **Vďaka vstupu rámcového rozhodnutia do platnosti sa podľa predbežného odhadu skrátilo priemerné trvanie vykonávania žiadosti z jedného roka na 43 dní** (viac v ďalšom texte). To nezahŕňa časté prípady, keď osoba súhlasí so svojim vydaním. Priemerné trvanie je v tomto prípade 13 dní.¹⁰⁾ Lehoty zavedené spolu s EZR sú v porovnaní s klasickým postupom vydávania kratšie.

EZR obmedzil dôvody na zamietnutie vydávania medzi členskými štátmi. Rámcové rozhodnutie, ktoré predstavuje právny základ EZR, výslovne prikazuje členským štátom vykonať každý EZR, a to na základe zásady vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí a v súlade s jeho ustanoveniami, čo znamená, že ak nenastane dôvod pre nevykonanie EZR, štát je povinný ho vykonať, a to procesným spôsobom rámcovým rozhodnutím zavedeným, nie na základe vlastného uváženia. Tento prvok novátorského mechanizmu EZR uľahčuje rýchlosť vydávania osôb, nakoľko obligatórnych dôvodov pre jeho nevykonanie je minimálne množstvo. Možno hovoriť len o troch dôvodoch (amnestia, *ne bis in idem*, deliktuálna zodpovednosť), ktoré aj tak s istými výnimkami štáty neprebrali úplne.¹¹⁾

Ďalším pokrokovým prvkom determinujúcim urýchlenie vydania osôb je **odstránenie zasahovania politickej moci do vydávania**, na rozdiel od extradičného konania. „Vydávanie

8) *Správa Komisie založená na článku 34 rámcového rozhodnutia Rady z 13. júna 2002 o európskom zatýkacom rozkaze a postupoch vydávania medzi členskými štátmi* [online]. Dostupné na internete [2008-12-23] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0063:FIN:SK:PDF> Komisia sa za účelom vypracovania tejto správy opiera predovšetkým o vnútroštátne ustanovenia, ktoré uvádzajú do platnosti EZR na základe textu oznámeného členskými štátmi, ako aj o doplnujúce informácie poskytnuté Radou, najmä odpovede uvedené v dotazníkoch adresovaných členským štátom predsedníctvom Rady. Komisia sa navyše snažila doplniť svoje informácie na jednej strane použitím odpovedí uvedených v dotazníkoch európskej súdnej siete, ktoré sa do 1. 9. 2004 týkali praktických aspektov EZR, a na druhej strane udržiavaním bilaterálneho dialógu s národnými kontaktnými miestami stanovenými na tento účel.

9) SPENCER, J. R.: *The European arrest warrant*. In: *The Cambridge yearbook of legal studies* vol. 6, 2003 – 2004, s. 202.

10) *Správa Komisie založená na článku 34 rámcového rozhodnutia Rady z 13. júna 2002 o európskom zatýkacom rozkaze a postupoch vydávania medzi členskými štátmi*.

11) Napríklad Veľká Británia v *Extradičnom akte*, ktorý predstavuje jej právnu úpravu vydávania, nepozná pojem amnestia. Pozri *Extradition Act 2003*.

požadovanej osoby medzi členskými štátmi je už úplne justičným procesom podliehajú-
cim rámcovému rozhodnutiu a nie je tu už žiadna možnosť pre výkonné orgány. Členské
štáty všeobecne nasledujú tento princíp.¹²⁾

Kvantitatívne ukazovatele hodnotenia

Pri spracovaní konkrétnych údajov je žiaduce vychádzať z najnovších dostupných
údajov preukazujúcich konkrétne hodnoty objektívne poukazujúce o prínose EZR. Zatiaľ
najaktuálnejším **dostupným prameňom** s presnými údajmi je správa Komisie v koneč-
nom znení¹³⁾ z roku 2007, ktorá odzrkadľuje stav z predošlého obdobia. Bolo by priro-
dzene viac objektívne použitie údajov za dlhšie časové obdobie, no vzhľadom na súčasnú
nedostupnosť relevantných údajov za dlhšie obdobie pre účely prvého hodnotenia po-
stačuje aj táto správa, ktorej nasledujúce údaje dokladujú prínos EZR, hlavne čo sa týka
urýchlenia mechanizmu vydávania.

Z celkového počtu eurozatykačov, napríklad za rok 2005, vydalo 23 členských štátov
takmer 6 900 zatykačov, čo je v porovnaní s predchádzajúcim rokom dvojnásobný počet.
Vo viac ako 1 770 prípadoch viedli zatykače k lokalizovaniu a zatknutiu požadovanej osoby.
V roku 2005 bolo v týchto 23 členských štátoch zatknutých viac ako 1 770 osôb hľada-
ných na základe EZR. Osemdesiatšesť percent z celkového počtu týchto zatknutí skutočne
vyústilo do odovzdania vydávajúcemu členskému štátu. Z osôb odovzdaných v roku 2005
bola polovica odovzdaná s ich súhlasom (jedna tretina v roku 2004). Na druhej strane bola
viac ako pätina osôb odovzdaných v EÚ v roku 2005 štátnymi príslušníkmi (alebo reziden-
tmi) členského štátu, ktorí súhlasili s odovzdaním, pričom v každom druhom prípade sa po-
žadovala záruka v zmysle rámcového rozhodnutia. Údaje za rok 2005 celkovo potvrdzujú,
že na základe EZR sa odovzdania uskutočňujú v oveľa kratších lehotách ako v minulosti pri
extradicii. **Priemerná doba vybavenia žiadosti sa skrátila zhruba z jedného roka pri
starých postupoch vydávania na takmer 5 týždňov (presne 43 dní), alebo dokonca
na 11 dní v prípadoch, keď osoba súhlasí so svojim odovzdaním** (v roku 2004 okolo
45 dní v prvom prípade a 15 dní v druhom). Tento prímer však nesmie zakrývať skutoč-
nosť, že niektoré krajiny majú lehoty na odovzdanie oveľa dlhšie, než sú tieto priemerné le-
hoty, ktoré značne presahujú maximálne lehoty stanovené rámcovým rozhodnutím.

Extenzia európskeho zatýkacieho rozkazu mimo členské štáty Európskej únie

Jednotlivé členské štáty zavádzali EZR postupne, v závislosti od už existujúceho statu-
su člena EÚ či od rýchlosti legislatívneho procesu v tom ktorom štáte. Napríklad Slovenská
republika zaviedla EZR do svojho právneho poriadku transpozičným zákonom¹⁴⁾ až v roku
2004, no vzhľadom na termín jej vstupu do EÚ kritika poukazujúca na dvojročné trvanie či
oneskorenie implementácie by nebola na mieste. **Dnešným dňom je EZR plne apliko-
vateľný vo všetkých 27 členských štátoch EÚ, ba navyše jeho teritoriálny záber**

12) *Commission evaluation report: the European arrest warrant has broadly achieved its objectives*
[online]. Europa: Press releases Rapid. Brussels, 23 February 2005. Dostupné na internete
[2009-03-12] <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/58&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>

13) *Správa Komisie o implementácii rámcového rozhodnutia Rady z 13. júna 2002 o európskom
zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi od roku 2005 v konečnom
znení zo dňa 11. júla 2007.*

14) Zákon NR SR z 24. júna 2004 č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a do-
plnení niektorých zákonov.

presiahol aj jej hranice. Nórsko a Island podpísali zmluvu s EÚ (resp. s jej členskými štátmi participujúcimi v oblasti tretieho piliera EÚ), ktorá rozširuje používanie EZR na vydanie osôb do Nórska a Islandu, aj keď s istými modifikáciami jeho mechanizmu. Týmto počínom sa jeho praktické využitie neobmedzilo rýdzo len na pôvodne cieľnom území, ale EZR dosiahol aj nepredpokladanú extenziu mimo EÚ. Táto udalosť môže byť považovaná za prvok dodávajúci hodnoteniu EZR značnú mieru.

■ **Nedostatky európskeho zatýkacieho rozkazu**

Pre objektivitu je žiaduce poukázať aj na nie najsvetlejšie stránky EZR. Na druhej strane, strane negatív, **možno postrehnúť nedostatky rámcového rozhodnutia** ako právneho základu EZR, a to **v jeho forme ako legislatívneho nástroja k naplneniu jeho účelu či filozofie EZR**. Na tieto nedostatky poukázal už Jaroslav Fenyk. Problém spôsobuje skutočnosť, že rámcové rozhodnutie Rady ako jednostranný právny akt nedisponujúci priamym účinkom sa nemôže dovoľávať toho, aby členské štáty modifikovali alebo rušili svoje záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv uzatvorených pre účely extradície, alebo či dokonca sa dovoľávali nesplnenia takýchto záväzkov na základe vnútroštátnej právnej úpravy – inými slovami, na základe napríklad zákonov implementujúcich ustanovenia rámcového rozhodnutia.¹⁵⁾ Aj keď táto situácia z hľadiska akademickej diskusie je veľmi zaujímavá, právna prax sa vysporiadala so zavedením EZR bravúrne – žiadne predošlé ustanovenia v medzinárodných dohovoroch neboli derogované, len jednoducho príslušné ustanovenia sa stali obsolétnymi.

Niektoré problémy spojené so zavedením EZR narážali na **ústavnú konformitu vydávania vlastných občanov** do inej krajiny, no to mohlo byť považované za nedostatok skôr prvotný. Dnes už štáty (napr. Česká republika), ktoré sa stretli s problémami tohto druhu, prekonalí túto pomyselnú „bariéru“ vydávania vlastných občanov a možno konštatovať, že v dnešných dňoch vydávanie osôb štátmi nenaráža na problémy.

Nezanedbateľné, prinajmenšom vhodné za zmienku, **sú odlišnosti rámcového rozhodnutia v jeho rôznajazyčných prevedeniach**. Znenie rámcového rozhodnutia v slovenskom jazyku obsahuje hrubú a systémovú chybu. Obligatórna podmienka pre naplnenie zásady nepreskúmania obojstrannej trestnosti v anglickom znení „...*defined by the law of the issuing Member State*,...“ v slovenskom znení rámcového rozhodnutia znie „...*vymedzené trestným poriadkom vydávajúceho členského štátu*,...“. Pojem „*law*“ v žiadnom prípade nie je prípustné prekladať ako „*trestný poriadok*“, aj keď sa ním v tomto kontexte pravdepodobne mienia kódexy vnútroštátneho trestného práva, no zmysel ustanovenia sa minul s jeho legálnou úpravou. Správne by malo byť znenie „...*vymedzené právom vydávajúceho členského štátu*,...“, či „...*vymedzené právnym poriadkom vydávajúceho členského štátu*,...“. Ide o hrubý prešľap, nakoľko slovenský *Trestný poriadok*¹⁶⁾ neobsahuje vymedzenie žiadneho trestného činu, teda nedefinuje žiadne znaky skutkovej podstaty ani jedného trestného činu. Tie sú obsiahnuté v osobitnej časti *Trestného zákona*¹⁷⁾ a keďže sa rámcové rozhodnutie odkazuje na *Trestný poriadok*, tak v zmysle zásady *nullum crimen sine lege*¹⁸⁾ táto podmienka byť naplnená nemôže, následkom čoho

15) Bližšie pozri FENYK, J. et SVÁK, J.: *Europeizace trestního práva*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 62.

16) Zákon NR SR z 24. mája 2005 č. 301/2005 Z. z.

17) Zákon NR SR z 20. mája 2005 č. 300/2005 Z. z.

18) Bližšie pozri článok 7 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd z dňa 4. novembra 1950 v znení Protokolu č. 11. Táto zásada je obsiahnutá tak aj v článku 49 Ústavy Slovenskej republiky ako ústavný princíp nachádzajúci sa aj v trestnom práve.

čl. 2 ods. 2 rámcového rozhodnutia je nepoužiteľný, aj keď to znie absurdne. **Dovoľujem si vysloviť názor, že touto závažnou chybou**, pri ktorej sa nejedná už len o právny preklep, ako napríklad pri stotožňovaní činov „*fraud*“ a „*swindling*“ pod „*podvod*“, ako to robí rámcové rozhodnutie v slovenskom jazyku, **sa spochybňuje kvalita prekladov právnych predpisov a aktov práva EÚ do slovenského jazyka, v príčinnej súvislosti čoho verejnosti nie je umožnené právo prístupu k právu, keďže obsahom preložených znení nie je to, čo subjekt(y) sa uznášajúci v skutočnosti prijal**. V konečnom dôsledku je aj táto téma pre akademickú diskusiu, nakoľko, ako už bolo uvedené, rámcové rozhodnutie nedisponuje priamym účinkom a prameňom práva pre aplikáciu EZR je *zákon o európskom zatýkacom rozkaze*, ktorý už takéto závažné chyby neobsahuje.

Žiaduce zmeny rámcového rozhodnutia aj vnútroštátnych úprav európskeho zatýkacieho rozkazu

Je nepopierateľné, že EZR bol zavádzaný pod značným časovým tlakom a aj samotné prijímanie rámcového rozhodnutia nebolo stopercentne dôsledné. Minulý rok uzrel svetlo sveta podnet Slovinskej republiky, Francúzskej republiky, Českej republiky, Švédskeho kráľovstva, Slovenskej republiky, Spojeného kráľovstva a Spolkovej republiky Nemecko, a to na účely prijatia **rámcového rozhodnutia Rady o výkone rozhodnutí vydaných v neprítomnosti (*in absentia*)** a o zmene a doplnení rámcového rozhodnutia o európskom zatýkaní a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi, ako aj iných súvisiacich právnych aktov.¹⁹⁾ Podnecujúce štáty argumentujú nasledujúcimi tvrdeniami:

- rôzne rámcové rozhodnutia vykonávajúce zásadu vzájomného uznávania konečných justičných rozhodnutí neupravujú otázku rozhodnutí vydaných v neprítomnosti jednotne. Táto rôznorodosť sťažuje prácu v praxi a predstavuje prekážku justičnej spolupráce;
- riešenia v rámcových rozhodnutiach nie sú postačujúce v prípadoch, keď dotknutá osoba nemohla byť informovaná o konaní. Rámcové rozhodnutie o EZR umožňuje vykonávajúcemu orgánu požiadať vydávajúci orgán o primeranú záruku na ubezpečenie osoby, na ktorú bol vydaný EZR, že bude môcť podať návrh na obnovu konania vo vydávajúcom členskom štáte a zúčastniť sa na vynesení rozsudku. O primeranosti takejto záruky má rozhodnúť vykonávajúci orgán, preto je ťažké odhadnúť, kedy sa výkon odmietne. Preto je potrebné ustanoviť jasné a spoločné riešenia, ktoré vymedzia dôvody odmietnutia výkonu a voľnú úvahu vykonávajúceho orgánu;
- takéto zmeny vyžadujú zmenu a doplnenie platných rámcových rozhodnutí, ktorými sa vykonáva zásada vzájomného uznávania konečných súdnych rozhodnutí. Nové ustanovenia by mali byť základom pre budúce nástroje v tejto oblasti.

Podnet cieli aj zmenu vo formulári pre EZR, konkrétne ide o zmenu poľa (rámčeka) „d“. Práve do tohto poľa sa v EZR uvádzajú informácie o rozhodnutí vydanom v neprítomnosti. Zmeny by sa mali obsiahnuť aj vo vlastnom texte ustanovení rámcového rozhodnutia, konkrétne ide o doplnenie článku 1 a vloženie úplne nového článku 4a. Článok 5 by mal vypustiť odsek 1. Prirodzene, zmeny by sa mali následne prejavíť aj vo vnútroštátnych vyhotoveniach ustanovení rámcového rozhodnutia. Komisia zdôraznila v jej príručke k vyplneniu EZR, že zmeny by mali byť zapracované členskými štátmi pred koncom roka 2010.²⁰⁾

19) Úradný vestník EÚ, C 52, 26. 2. 2008, s. 1-8.

20) Pozri *European handbook on how to issue a European Arrest Warrant*. Brussels: Council of the European Union, 18. June 2008.

Summary

The European Arrest Warrant has proven to be successful. Its use has grown over the years, being innovative and exemplary tool in the development of extradition. It became one of the EU's key instruments in fighting cross-border crime. In contrast with the extradition procedure, one of the advances introduced by the European Arrest Warrant is the removal of interference by the political authorities in the procedure. This is why it may be considered a "cornerstone" in establishing single EU legal and judicial area of extradition. It has replaced the "old fashioned" and slow mechanism of extradition.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] BERRY, E. et HARGREAVES, S.: *European Union Law*. 2nd edition. New York: Oxford University Press USA, 2007.
- [2] FENYK, J. et SVÁK, J.: *Europeizace trestního práva*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008.
- [3] KLIMEK, L.: *Európsky zatýkací rozkaz*. Študentská vedecká odborná činnosť. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009.
- [4] TOWNSEND, A.: *Can the EU deliver the Area of Freedom, Security and Justice?* Brussels: Centre for European policy studies, 2003.

Články

- [1] *Commission evaluation report: the European arrest warrant has broadly achieved its objectives* [online]. Europa: Press releases Rapid. Brussels, 23 February 2005. Dostupné online [2009-03-12] <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/58&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>
- [2] GAY, C.: *The European Arrest Warrant and its application by the Member States*. In: *European Issues* No. 16, January 2006.
- [3] SPENCER, J. R.: *The European arrest warrant*. In: *The Cambridge yearbook of legal studies* vol. 6, 2003 – 2004, s. 201-217.
- [4] STAFF, E.: *A New Europe, a New Justice: The European Arrest Warrant*. In: *The European Journal* No. 5/2007, s. 4.

Ostatné pramene

- [1] *European handbook on how to issue a European Arrest Warrant*. Brussels: Council of the European Union, 18. June 2008.
- [2] *Odporúčanie Európskeho parlamentu pre Radu o hodnotení európskeho zatýkacieho rozkazu*.
- [3] *Správa komisie o implementácii rámcového rozhodnutia Rady z 13. júna 2002 o európskom zatýkaní a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi od roku 2005 v konečnom znení zo dňa 11. júla 2007*.
- [4] *Správa Komisie založená na článku 34 rámcového rozhodnutia Rady z 13. júna 2002 o európskom zatýkaní a postupoch vydávania medzi členskými štátmi*.

Bc. Libor Klimek

interný študent Fakulty práva Bratislavskej vysokej školy práva

E-mail: libor.klimek@yahoo.com

Normy a inštitúty dedičského práva (Úvahy de lege ferenda)

Norms and institutes of succession law (reasing de lege ferenda)

✓ Ján Cirák

Kľúčové slová:

občianske právo, súkromné právo, kodifikácia, legislatívny zámer, normy a inštitúty dedičského práva, úvahy de lege ferenda

Key words:

civil law, private law, codification, legislative plan, norms and institutes of succession law, reasing de lege ferenda

A. Všeobecný výklad

1. Potreba novej kodifikácie občianskeho práva sa deklaruje už mnoho rokov. Naliehavou sa stala najmä po zásadnej zmene spoločensko-politických pomerov po roku 1989. S rekodifikačnými prácami na návrhu nového Občianskeho zákonníka sa začalo pomerne skoro, už na začiatku 90. rokov 20. storočia. Úloha vypracovať po všetkých stránkach vyhovujúci a kvalitný Občiansky zákonník zostala po 1. 1. 1993 ako samostatná úloha tak v Slovenskej republike, ako aj v Českej republike. V oboch republikách sa najmä v súčasnosti intenzívne pokračuje na naplnení tohto cieľa.¹⁾

2. V súvislosti s prípravou nového Občianskeho zákonníka sa venuje náležitá pozornosť i novej právnej úprave dedičského práva, ktorá vždy bola a vzhľadom na predmet úpravy aj naďalej zostáva neodmysliteľnou súčasťou systematiky kódexu všeobecného súkromného práva. Vo všeobecných úvahách týkajúcich sa dedičského práva sa už vykryštalizovala pomerne jasná predstava o budúcej podobe tejto časti Občianskeho zákonníka. Oproti doterajšiemu stavu sa zmení systematické zaradenie dedičského práva. Bude tvoriť štvrtú časť OZ a bude nasledovať hneď za vecným právom. Vychádza sa z toho, že spomedzi práv prechádzajúcich po poručiteľovi na jeho právnych nástupcov majú najdôležitejší význam vlastnícke právo a ostatné vecné práva. Dedičské právo svojou povahou a funkciou veľmi úzko súvisí s vecnými právami, a v dôsledku toho je opodstatnené, aby bolo v Občianskom zákonníku systematicky zaradené hneď za vecné práva. Okrem toho s vecnými právami má dedičské právo spoločné i to, že obe patria do kategórie absolútnych práv, čo je ďalší dôvod, ktorý odôvodňuje zaradenie dedičského práva v systematike Občianskeho zákonníka medzi úpravu ostatných absolútnych práv.

1) Lazar, J.: Aktuálna úvaha o postavení občianskeho práva v Česko-slovenskom systéme práva. In: Právnik č. 12, 1993, s. 35; Knappová, M. – Knapp V. – Lazar, J. – Švestka, J.: Nad koncepcií Česko-slovenského občianskeho práva. In: Právnik č. 8, 1990, s. 15–18. Návrh Legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Materiály z odbornej konferencie. Editor Ján Lazar. Ministerstvo spravodlivosti SR. Bratislava 2008.

Absolútne práva (vecné právo a dedičské právo) tak budú upravené v nadväznosti na seba, a to ešte pred komplexnou úpravou všetkých relatívnych práv.²⁾

3. Pokiaľ ide o vnútornú štruktúru dedičského práva, bude rozčlenené do šiestich hláv, a to nasledovne:

- Prvá hlava: Všeobecné ustanovenia
- Druhá hlava: Dedenie zo zmluvy
- Tretia hlava: Dedenie zo závetu
- Štvrtá hlava: Dedenie zo zákona
- Piata hlava: Potvrdenie dedičstva a vyporiadanie dedičov
- Šiesta hlava: Ochrana oprávneného dediča

4. Právna úprava dedičského práva v novom Občianskom zákonníku v zásade rešpektuje základy doterajšej právnej úpravy dedenia s tým, že bude posilnená sloboda konania poručiťľa, a to najmä pokiaľ ide o právnu úpravu dedenia zo závetu. Povahu inštitucionálnych novôt v schválenom legislatívnom zámere vykazuje najmä obnovenie inštitútu dedičskej zmluvy (ako ďalšieho dedičského titulu popri existujúcom dedení zo závetu a dedení zo zákona) a opätovné zaradenie viacerých staronových inštitútov dedičského práva, ktorými sú vzdanie (zrieknutie) sa dedičstva, odkaz, dedičské náhradníctvo a vykonávateľ závetu. Novotou oproti platnej právnej úprave bude rozšírenie zásady akrescencie, ktorá sa podľa doterajšej úpravy vzťahovala iba na dedenie zo zákona, aj na testamentárne dedenie. Ak teda k nebude dediť niektorý zo závetných dedičov, prirastie jeho uvoľnený podiel ostatným závetným dedičom. V ďalšom výklade sa sústreďíme na stručný pohľad na vyššie uvedené inštitúty dedičského práva.

B. Nadobúdanie dedičstva smrťou poručiťľa – *ipso iure*

Právo platné na Slovensku bolo vždy založené na konštrukcii nadobúdania dedičstva smrťou poručiťľa – *ipso iure*.³⁾ Návrh nového Občianskeho zákonníka vychádza aj naďalej z tejto konštrukcie, a preto sa odmietajú pokusy obnoviť pri príležitosti rekodifikácie súkromného práva pôvodný inštitút ležiacej pozostalosti (*hereditas iacens*), ktorý bol príznačný len pre dedičské právo platné v českých zemiach pred r. 1950 a ktorý vychádzal z úpravy obsiahnutej už vo Všeobecnom rakúskom občianskom zákonníku z r. 1811. Predmetom dedenia bude všetok majetok, ktorý ku dňu smrti patrí poručiťľovi. V niektorých krajinách sa rozlišuje pozostalosť a dedičstvo, pričom pozostalosťou sa rozumie všetok majetok poručiťľa v momente jeho smrti, resp. tá jeho časť, ktorá je spôsobilá prechodu na dediča, kým dedičstvom sa zasa rozumie tá časť majetku poručiťľa, ktorú dedič skutočne dedením nadobudol. Vzhľadom na to, že dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiťľa, tak oba tieto inštitúty splyvajú a ich rozlišovanie stráca aj pre rekodifikáciu praktický význam.

2) Táto práca bola podporovaná agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0745-07.

3) Jedinou výnimkou, keď tomu bolo inak, bolo časovo krátke obdobie od roku 1853 do r. 1861, keď na území Uhorska platilo rakúske právo, v ktorom sa v dôsledku uplatňovania inštitútu ležiacej pozostalosti dedičstvo nenadobúdalo smrťou poručiťľa.

C. Dedičská zmluva

V právnej úprave dedičských titulov sa uvažuje znovu zaviesť tretí dedičský titul. Konkrétne to znamená, že okrem závetu a zákona by ďalším dedičským titulom bola *dedičská zmluva*.

Ide o inštitút dedičského práva, ktorý mal v právnej úprave dedenia na našom území do r. 1950 svoje pevné miesto a dodnes ho poznajú viaceré zahraničné právne úpravy (napr. Francúzsko, Švajčiarsko, Nemecko a Rakúsko). Dedičská zmluva je dvojstranný právny úkon pre prípad smrti, ktorým jedna strana ustanovuje druhú za svojho dediča, a to buď pozostalosti celej, alebo jej pomernej časti, a druhá strana toto prijme. Dedičská zmluva musí spĺňať všetky ostatné náležitosti zmlúv a musí súčasne spĺňať formálne náležitosti závetu. Po formálnej stránke sa vyžaduje forma notárskej zápisnice, následne evidovanej v Centrálnom notárskom registri. Dedičská zmluva neobmedzí dispozičné právo poručiteľa, keďže jej predmetom je len majetok, ktorý tu zostane ku dňu smrti poručiteľa. Keďže ide o dvojstranný právny úkon, nemôže byť dedičská zmluva, na rozdiel od závetu, jednostranne menená alebo zrušená. V prípade zavedenia dedičskej zmluvy ako ďalšieho dedičského titulu bude potrebné previesť zároveň aj systematické zmeny v právnej úprave vymenovania jednotlivých dedičských titulov podľa ich právnej sily. To znamená zaradiť tento dedičský titul pred úpravu dedenia zo závetu a následne upraviť i ostatné súvislosti s nasledujúcimi ustanoveniami právnej úpravy dedenia.

D. Vzdanie sa dedičstva. Zrieknutie sa dedičstva

Dedič sa bude môcť dedičstva vzdať alebo sa ho zrieknuť. Platný Občiansky zákonník upravuje odmietnutie dedičstva. Namiesto doterajšieho odmietnutia dedičstva sa v novom kódexe navrhuje používať spojenie *vzdanie sa dedičstva*. Vzdanie sa dedičstva sa bude realizovať formou ústneho vyhlásenie na súde, u notára alebo písomným vyhlásením zaslaným na príslušný súd. Vyhlásenie o vzdaní sa dedičstva nebude možno odvolať. Ak sa dedič dedičstva vzdá, hľadá sa na neho, ako keby sa poručiteľovej smrti nebol dožil.

V novom Občianskom zákonníku sa navrhuje popri vzdaní sa dedičstva zaviesť nový inštitút, ktorým je *zrieknutie sa dedičstva*. Ten by umožňoval dedičstva sa zrieknuť písomnou zmluvou s poručiteľom, ktorá ale nesmie obsahovať podmienky alebo samostatné výhrady. Ak by takáto dohoda obsahovala podmienky alebo výhrady, bola by zo zákona neplatná. Dedičstva by sa bolo možné sa zrieknuť aj s účinkami pre svojich potomkov. Osoba, ktorá by sa dedičstva zriekla, by nededila a hľadá sa na ňu, ako keby sa nebola dožila poručiteľovej smrti. To isté má platiť, ak sa zrieknutie dedičstva uskutoční s účinkami pre potomkov. Listina o zrieknutí sa dedičstva bude uložená v Notárskom centrálnom registri listín.

Aj v tomto prípade ide o inštitút, ktorý poznalo právo platné na Slovensku, a to ako do roku 1950, tak aj následne, nakoľko jeho úpravu Občiansky zákonník z. č. 140/1950 Zb. poznal a upravil ju v ustanovení § 516. Podľa vtedy platnej právnej úpravy mohol sa ten, kto by sa v budúcnosti stal dedičom, tohto svojho práva „zrieknuť“ zmluvou. Išlo teda o dvojstranný právny úkon medzi tým, kto sa má stať v budúcnosti dedičom, a budúcim poručiteľom. Potenciálny dedič podľa predpisov o dedení zo zákona, ktorý už získal svoj podiel, sa vlastne právnym úkonom medzi živými zrieka dedičstva po tom, kto mu poskytol majetkový prospech. Mohol tak urobiť aj s účinkami pre svojich potomkov. Právne následky zrieknutia sa dedičstva spočívali v tom, že sa na toho, kto sa dedičstva vopred zriekol (ako aj na jeho potomkov, ak sa zriekol i za nich), pozerá, akoby sa poručiteľovej smrti

nedožil, t. j. tieto osoby nededia po poručiťovi. Zmluva o zrieknutí sa dedičstva mala predpísanú písomnú formu. O možnosti zrieknuť sa dedičstva sa uvažovalo aj v návrhu nového Občianskeho zákonníka v roku 1998 a navrhuje sa zaviesť aj podľa návrhu Občianskeho zákonníka v ČR.

E. Fideikomisárna substitúcia

Obsahom závetu je predovšetkým ustanovenie dediča (dedičov). Závetcovi sa súčasne dá možnosť, aby ustanovil v závete aj náhradného dediča, a to pre prípad, že by závetcom ustanovený dedič z akéhokoľvek dôvodu dedičstvo po ňom nededil. Závet je úkonom mortis causa a nie je možné predpokladať, či ustanovený dedič bude môcť byť dedičom zo závetu po úmrtí poručiťoľa. Preto sa navrhuje zaviesť nový inštitút náhradníctva – fideikomisárnu substitúciu. Náhradníctvo sa upraví tak, že poručiťeľ v prípade, ak ten, koho ustanovil v závete za dediča, dedičstvo nenadobudne, povolá na jeho miesto iného dediča (náhradníka). Pri obnove tohto inštitútu sa vychádza z rozsahu úpravy inštitútu všeobecného náhradníctva, ktorý platil na našom území až do r. 1950, ide teda o tradičný inštitút v minulosti osvedčený.

Podstata inštitútu fideikomisárnej substitúcie spočívala v tom, že ňou ukladal poručiťeľ – osoba činiaca posledný poriadok – dedičovi povolanému závetom povinnosť, aby dedičstvo, ktoré prijme, po svojej smrti alebo v určitých iných prípadoch prenechal ďalšiemu ustanovenému dedičovi, tzv. poddedičovi.

V prípade fideikomisárnej substitúcie išlo v podstate o ustanovenie viacerých postupných dedičov k tej istej pozostalosti, a to tak, že predný dedič bol ustanovený bezpodmienečne, ale s obmedzením, ďalší dedičia – poddedičia – boli ustanovení sub conditione, ale bez obmedzenia. Inštitút fideikomisárnej substitúcie umožňoval poručiťovi majetok, ktorý tvoril dedičstvo, zanechať dedičovi s tým, že v prípade nejakej udalosti, ktorá nastane (napr. smrť dediča), má zdedený majetok pripadnúť ďalšiemu dedičovi (substitúťovi). Ako pôvodný dedič, tak aj poddedič (náhradný dedič) mali postavenie poručiťoľových dedičov, ale keďže k prechodu zanechanému majetku na nich nedochádzalo v rovnakom čase, nemali postavenie spoludedičov. Dedičovi povolanému na prvom mieste – prednému dedičovi – majetok síce patrilo, ale vzhľadom na následného dediča bol pri nakladaní s týmto majetkom obmedzený – patrili mu totiž úžitky z vecí, ale pri nakladaní s týmto majetkom potreboval súhlas substituenta. Účel fideikomisárnej substitúcie spočíval tak najmä v tom, aby sa majetok poručiťoľa udržal v rodine poručiťoľa, ale na druhej strane, aby úžitky z neho slúžili dedičovi.⁴⁾

Keďže fideikomisárnou substitúciou ukladal poručiťeľ povinnosť dedičovi povolanému závetom, aby dedičstvo, ktoré prijme, po svojej smrti alebo v iných dôležitých prípadoch prenechal ďalšiemu ustanovenému dedičovi, mala fideikomisárna substitúcia povahu inštitútu dedenia zo závetu, a to dediča toho poručiťoľa, ktorý vo svojom závete túto fideikomisárnu substitúciu v jeho prospech zriadil.

Ako sme už spomenuli v predchádzajúcom výklade, fideikomisárna substitúcia platila na našom území až do roku 1950. Odstránená bola Občianskym zákonníkom z. č. 141/1950 Zb., konkrétne ustanovením § 550, ktorý znel: „Neplatná je podmienka, ktorou poručiťeľ obmedzil povolenie nikoho za dediča. Neplatné je aj ustanovenie závetu, že to, čo sa zanecháva, má dedič nadobudnúť len na určitý čas alebo neskôr než dňom dedičovej smrti. Neplatný je aj poručiťoľov príkaz, aby dedič použil dedičstvo alebo

4) Plank, K.: Dedičské právo. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 21.

jeho časť určitým spôsobom alebo aby niečo vykonal.” Z obsahu druhej vety tohto ustanovenia vyplýva, že dôsledkom ustanovenia § 550 OZ bola odstránená fideikomisárna sibtitúcia z nášho práva, ktorá mala povahu povolávania za dediča a ktorá bola doložená buď odkladacou podmienkou, alebo počiatočnou lehotou.⁵⁾

Citované ustanovenie sa vzťahovalo na závet vyhotovené v čase platnosti tohto ustanovenia, teda od 1. 1. 1951. Pokiaľ išlo o závet urobený skôr, naň pamätal Občiansky zákonník v ustanovení § 565 ods. 2, a to tak, že zachoval zverenecké náhradníctvo na prípady, keď došlo k úmrtiu poručiteľa pred 1. 1. 1951. Z ustanovenia § 550 OZ, podľa ktorého je neplatná podmienka, ktorou by poručiteľ obmedzil povolanie niekoho za dediča, pripúšťal Občiansky zákonník iba jednu výnimku. Poručiteľ mohol v závete ustanoviť náhradného dediča pre prípad, že dedič ním povolaný dedičstvo nenadobudne. Takéto nariadenie poručiteľa sa nazýva všeobecnou substitúciou (všeobecným náhradníctvom). Náhradný dedič bol ustanovený pod odkladacou podmienkou, že pôvodne ustanovený dedič nenadobudne dedičstvo buď preto, že nemôže, alebo nechce dedičstvo nadobudnúť. Fideikomisárna substitúcia bola úplne zrušená § 589 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. od jeho účinnosti, t. j. 1. 4. 1964. Týmto dňom sa dedičia poručiteľa, ktorým poručiteľ uložil povinnosť, aby dedičstvo, ktoré po ňom prijali, prenechali po svojej smrti (alebo v iných určitých prípadoch) druhému ustanovenému dedičovi, stali neobmedzenými vlastníkmi majetku zaťaženého zvereneckým náhradníctvom a fideikomisári stratili svoje práva na tento majetok.

F. Odkaz

Staronovým inštitútom, ktorý sa opätovne preberá do novej úpravy v rámci rekodifikácie Občianskeho zákonníka, je odkaz. Podľa návrhu Občianskeho zákonníka sa umožňuje, aby poručiteľ v závete odkázal odkazovníkovi určitú vec, právo alebo peniaze (najviac do výšky $\frac{1}{4}$ dedičstva) na ťarchu dedičov, prípadne, ak tak určí v závete, na ťarchu niektorého z nich. Pre tento inštitút je príznačné, že odkazovník určitej veci, určitej sumy peňazí alebo určitého práva nezodpovedá za dlhy poručiteľa ani za náklady spojené s pohrebom poručiteľa, ak cena všetkých odkazov neprevyšuje jednu štvrtinu aktív dedičstva. Ak táto podmienka nie je splnená, považuje sa ustanovenie odkazovníka za ustanovenie dediča.

Historické korene odkazu nachádzame v právnej úprave dedičského práva na území Slovensku do r. 1950. Dedič bol vždy univerzálnym sukcesorom poručiteľa a dedičská postupnosť bola vždy univerzálnou sukcesiou po poručiteľovi. Dedič sa povolával k pozostalosti ako celku. Pozostalosť sa javila ako súhrn majetku a prechádzala na dedičov buď v celku, alebo v určitom podiele z celku. Ak sa povolávalo viac dedičov k dedičstvu, mohli sa ich podiely určiť iba pomernými podielmi so zreteľom na celok. To, že dedič nastupoval vždy do dedičstva ako celku, znamená jednak to, že na dediča bezprostredne z poručiteľa prechádzali nielen všetky práva, ale aj záväzky, z ktorých sa dedičstvo skladalo, a jednak to, že dedičské právo do r. 1950 nepoznalo pojem dediča iba v určitej veci alebo práva, poznalo len odkaz jednotlivéj veci alebo práva. O odkaz išlo vtedy, keď poručiteľ v závete odkázal niekomu určitý majetok (čo mohla byť hnuteľná, nehnuteľná vec, právo či pohľadávka) bez toho, aby ho ustanovil za dediča či už celej pozostalosti, alebo podielu na pozostalosti.

5) Knapp, V. – Luby, Š.: Československé občianske právo. II. zv., Bratislava: Obzor, 1974, s. 493.

Charakteristickou zvláštnosťou odkazu, ktorá ho odlišovala od dedičstva, bolo okrem toho, že dedič bol univerzálnym nástupcom poručiteľa a odkazovník singulárnym nástupcom poručiteľa, najmä to, že odkazovník nezodpovedal za dlhy poručiteľa, to znamená, že dostal vždy „čistý“ odkaz.⁶⁾

Právo platné na Slovensku poznalo tzv. vecný odkaz (na rozdiel od právnej úpravy, ktorá platila na území Čiech, kde mal odkaz charakter záväzkový), to znamená, že odkazovník sa stával vlastníkom odkázanej veci priamo smrťou poručiteľa.

Rozdiely od odkazu podľa predtým platného práva priniesla úprava odkazu v Občianskom zákonníku č. 141/1950 Zb. z roku 1950. Odkaz bol upravený v § 537 OZ, teda v hlave o dedení zo závetu, a tak odkaz bol chápaný ako osobitný spôsob dedenia zo závetu. Aj podľa tejto právnej úpravy išlo o vecný odkaz, a preto sa na odkazovníka primerane vzťahovali ustanovenia o dedičovi. Na rozdiel od predtým platného práva už odkazovník zodpovedá za záväzky poručiteľa zásadne rovnako ako dedič. Z tejto zásady platila jedna výnimka, a to, ak bola niekomu ako odkaz zanechaná peňažná suma alebo hnuiteľná vec, ktorej cena je v pomere k cene zanechanému majetku len nepatrná, a ak súhrn všetkých odkazov tohto istého poručiteľa nečiní viac ako štvrtinu toho, čo zostane zo zanechaného majetku po odpočítaní dlhov, vtedy nezodpovedá odkazovník za záväzky poručiteľa. Okrem splnenia týchto podmienok musel ešte poručiteľ v závete akýmkoľvek spôsobom zreteľne prejavíť vôľu, že si nepravie, aby odkazovník zodpovedal za jeho záväzky. Ak neboli splnené všetky tieto predpoklady, zodpovedal odkazovník za dlhy poručiteľa a za náklady na jeho pohreb podobne ako dedič určitej veci. To znamená, že vtedy sa právne postavenie odkazovníka v zásade nelíšilo od právneho postavenia dediča určitej veci, odkazovník zodpovedal za záväzky poručiteľa a primerane sa na neho vzťahovali ustanovenia o dedičovi a dedičstve.⁷⁾

Z právnej úpravy odkazu v § 537 OZ ďalej vyplýva ďalšia odlišnosť odkazu od predchádzajúcej úpravy, a to v tom, že zákon obmedzil odkaz len na peňažnú sumu alebo hnuiteľnú vec, t. j. už nebolo možné odkázať nehnuteľnosť ani právo, ani pohľadávku, ako to umožňovalo predtým platné právo.

G. Záver

Napriek tomu, že rekodifikačné práce takéhoto rozsahu v dosahu na celé súkromné právo sú v právnych dejinách samostatnej Slovenskej republiky ojedinelé, som presvedčený, že pokiaľ ide o problematiku dedičského práva, bude nový slovenský Občiansky zákonník spĺňať požadované profesionálne kritériá, a to najmä z hľadiska obsahovej, systematickej, hodnotovej, metodologickej, formálnej aj jazykovej stránky. Aj preto prajem všetkým, ktorí stoja za projektom nového slovenského kódexu súkromného práva, trpezlivosť a odvahu v ďalších fázach kodifikačných prác.

Summary

The second Legislative plan of private law codification in Slovak Republic from 2008 represents the last output of intensive and deliberate work of new re-codification committee. The work embodies both theoretical and legislative scopes, the concept of codex,

6) Bílek, P. – Šešina, M.: Dědické právo v předpisech let 1924–2001. C. H. Beck, 2001, s. 452.

7) Štefanko, J.: Prvý občiansky zákonník od r. 1951 do r. 1964 s dôvodovou správou a súvisiacimi predpismi. Bratislava: Heuréka, 1999, s. 107.

principles, systematics and individual parts content, including methodological approaches to develop specific norms and institutes of new codification.

With the goal to offer the broadest possible knowledge about basic orientation of individual institutes of the succession law part of the Civil Code and about specific innovations in the content of this part of the layout, this work gives a synopsis of de lege ferenda reasoning with reach as far as the succession law part of codex in preparation.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Bar von CH.: O celoevropské odpovědnosti národní kodifikační politiky. In: Švestka, J. – Dvořák, J. – Tichý, L. (eds.): Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva, Praha, ASPI, 2006.
- [2] Eliáš, K. – Zuklínová, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha, Linde 2003.
- [3] Fischer-Czermak-Hopf-Schauser (hrsg): das ABGB auf dem Weg in das 3. Jahrtausend, Wien Manz, 2003.
- [4] Grundmann, S.: Die Aufgabe einer nationalen Kodifikation vor dem Hintergrund der Europäisierung des Privatrechts.
- [5] Justičná revue č. 8-9/2002.
- [6] K návrhu slovenského Občianskeho zákonníka. V. Lubyho právnické dni. Konferencia konaná dňa 3. a 4. septembra 1998 v Bratislave. Vydavateľské oddelenie PF UK. Bratislava 1999.
- [7] Lazar, J.: Otázky kodifikácie súkromného práva, Bratislava 2006.
- [8] Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva. Materiály z odbornej konferencie. Editor Ján Lazar. Ministerstvo spravodlivosti SR. Bratislava 2008.
- [9] Vékas, L.: Über die Grundzüge der ungarischen Privatreform, In: Kodifikácia, europeizácia a harmonizácia súkromného práva, Bratislava, Iura Edition 2005, s. 158.

Účasť Európskeho parlamentu na tvorbe komunitárneho práva

Role of the European Parliament in Community Law-Making

▼ Radoslav Svitana

Kľúčové slová:

Európsky parlament, Rada, komunitárne právo, legislatívny proces, spolurozhodovanie, trialóg

Key words:

European Parliament, Council, Community Law, law-making process, co-decision, trialogue

1. Právomoci Európskeho parlamentu všeobecne

Európsky parlament (EP) je jediným priamo voleným orgánom Európskej únie (EÚ) a jeho právomoci s každou revíziou zakladajúcich zmlúv Európskych spoločenstiev a Európskej únie postupne rástli. Z pôvodného Spoločného zhromaždenia, ktoré malo iba konzultačnú funkciu, sa postupne stal parlamentný orgán, ktorý sa podieľa na tvorbe legislatívy, má rozpočtovú právomoc a kontroluje ostatné inštitúcie, najmä Komisiu a Radu EÚ.

Pri tvorbe rozpočtu EÚ má EP konečné slovo v oblasti tzv. neobligatórnych výdavkov (administratívne výdavky, štrukturálne fondy a kohézny fond), schvaľuje rozpočet EÚ ako celok, dohliada na účelnosť vynakladaných prostriedkov a schvaľuje aj záverečné absolútorium. V oblasti kontroly výkonnej moci schvaľuje predsedu Komisie, vyslovuje dôveru komisii ako celku na začiatku jej funkčného obdobia a prerokúva správy, ktoré mu je Komisia povinná predkladať. Poslanci EP môžu interpelovať členov Komisie a EP môže dvoj tretinovou väčšinou odhlasovať vyslovenie nedôvery Komisii. Kontrolnú právomoc má aj voči Rade EÚ, ktorej predseda predkladá Európskemu parlamentu na začiatku svojho predsedníctva program a na konci záverečnú správu. Podobne Európska rada predkladá Európskemu parlamentu správu po každom zasadnutí a výročnú správu o pokroku EÚ. Napokon EP menuje európskeho ombudsmana, ktorému môžu občania EÚ adresovať sťažnosti na nesprávny úradný postup orgánov EÚ, a okrem toho sa občania EÚ môžu tiež priamo obracať na EP s petíciami vo veciach, ktoré spadajú do pôsobnosti EÚ, a to v ktoromkoľvek úradnom jazyku EÚ, vrátane slovenčiny.

2. Tvorba komunitárnej legislatívy

Ťažiskom rozhodovacieho procesu EÚ je tvorba legislatívy. Pokiaľ ide o legislatívne právomoci, ktoré sú témou tohto článku, Európsky parlament sa zvykne označovať ako spoluzákonnodarca. Napriek tomu, že poslanci EP sú priamo volení, teda reprezentujú demokratický prvok vládnutia, nie je EP (na rozdiel od parlamentov členských štátov) najdôležitejším legislatívnym orgánom, ale delí sa o túto kompetenciu s Radou EÚ. Hoci sa okruh oblastí, kde má EP rovnocenné postavenie s Radou EÚ, postupne zväčšoval, ešte stále existujú niektoré, a to pomerne dôležité politiky, kde má EP len konzultatívny hlas.

V oblastiach spadajúcich do prvého piliera EÚ (komunitárne právo) má výlučné právo legislatívnej iniciatívy Komisia. Európsky parlament má však právo politickej iniciatívy, teda môže žiadať od Komisie, aby predložila legislatívne návrhy. Na príprave legislatívy sa zúčastňuje aj tým, že posudzuje ročný pracovný plán Komisie a odporúča, aké akty by bolo vhodné doňho zaradiť.

Samotné schvaľovanie právnych aktov je vo väčšine prípadov spoločnou právomocou EP a Rady EÚ. Spôsob ich spolupráce v legislatívnom procese závisí od konkrétnej oblasti, o ktorú ide. Stanovisko EP sa vyžaduje (tzv. **postup konzultácie**) napr. pri úpravách v oblasti hospodárskej súťaže, občianstva EÚ, politiky zamestnanosti, daňových systémov, spoločnej regulácie trhu poľnohospodárskych produktov, ale aj pri revízii základajúcich zmlúv EÚ. V týchto prípadoch si Rada EÚ musí pred schválením právneho aktu vyžiadať od EP stanovisko, EP môže navrhovať zmeny právneho aktu, Rada EÚ však nie je týmto stanoviskom viazaná. V niektorých oblastiach súvisiacich s hospodárskou a menovou politikou sa uplatňuje **postup spolupráce**, ktorý umožňuje Európskemu parlamentu meniť pripravovanú legislatívu prostredníctvom pozmeňovacích návrhov, ktoré môže Rada EÚ zamietnuť iba jednomyseľným rozhodnutím.

V súčasnosti sa však najväčšia časť komunitárnej legislatívy prijíma **postupom spolupostupom rozhodovania**, ktorý dáva rovnaké postavenie Európskemu parlamentu a Rade EÚ. Tak je to napr. v oblastiach voľného pohybu občanov EÚ, slobody podnikania, aproximácie práva členských štátov v oblasti vnútorného trhu, spoločnej dopravnej politiky, rovnoprávného postavenia mužov a žien v pracovnoprávných vzťahoch, ochrany spotrebiteľa, pri podporných opatreniach v oblastiach vzdelávania, kultúry, zdravotníctva. Pri tomto postupe je potrebné schválenie právneho aktu tak Európskym parlamentom, ako aj Radou EÚ a ak jedna z týchto inštitúcií nesúhlasí, právny akt nie je možné prijať. EP a Rada EÚ si pri tomto legislatívnom procese môžu vzájomne vymieňať pozmeňujúce a doplňujúce návrhy.

Štvrtou možnosťou prijímania komunitárnych právnych aktov je **postup súhlasu**. Používa sa pri prijímaní nových členských štátov EÚ, uzatváraní významných medzinárodných zmlúv, pri stanovovaní štruktúry a cieľov štrukturálnych fondov a kohézneho fondu, ako aj pri rozhodovaní o špecifických úlohách Európskej centrálnej banky. Podobne ako pri postupe spolurozhodovania ani tu nemôže Rada EÚ prelomiť prípadný nesúhlas Európskeho parlamentu, rozdiel je však v tom, že pri postupe súhlasu nemôže EP formálne podávať pozmeňujúce a doplňujúce návrhy.

3. Spolurozhodovací postup

Spolurozhodovanie je najdôležitejším z legislatívnych postupov EÚ, preto mu tu budeme venovať viac pozornosti. Zaviedla ho Maastrichtská zmluva v roku 1993. V tom čase sa ním riadilo iba 15 politik Spoločenstva. Tento počet sa zvýšil prijatím Amsterdamskej zmluvy (1999) a Zmluvy z Nice (2003), čím celkový počet oblastí pôsobnosti Spoločenstva dosiahol súčasných viac ako 40. Tým sa spolurozhodovanie stalo hlavným legislatívnym postupom.

Spolurozhodovanie je zakotvené v článku 251 Zmluvy o ES. Pozostáva z troch čítaní v oboch legislatívnych orgánoch, medzi ktorými sú rôzne neformálne a formálne zmierovacie postupy. Amsterdamská zmluva zakotvila možnosť prijať dokumenty, ktoré sú výsledkom procesu spolurozhodovania, už v prvom čítaní. Uplatňovanie tohto ustanovenia si vyžaduje ukončenie prác na legislatívnom návrhu súčasne v oboch inštitúciách, intenzívnu výmenu informácií a početné neformálne stretnutia a rokovania medzi

predsedníctvom Rady a Európskym parlamentom, ktorý býva na tomto fóre zastúpený poslancom – spravodajcom daného právneho aktu, tieňovým spravodajcom, prípadne ďalšími zástupcami príslušného výboru EP.

Postup spolurozhodovania, podobne ako ostatné komunitárne legislatívne postupy, sa vždy začína návrhom Komisie, ktorá jediná má právo legislatívnej iniciatívy. Komisia predloží svoj legislatívny návrh Európskemu parlamentu a Rade súčasne. **Prvé čítanie** sa začína **v Európskom parlamente**: jeho predseda po dohode s konferenciou predsedov (predsedovia všetkých politických frakcií v EP) prideli návrh príslušnému výboru EP. Výbor (na základe dohody jednotlivých frakcií) vymenuje spravodajcu, ktorého hlavnou úlohou počas celého postupu je preskúmať navrhovaný akt, zúčastňovať sa v prípade potreby rokovaní s Radou a Komisiou a predkladať odporúčania príslušnému výboru, ako aj plénu EP. Iným parlamentným výborom, ktorých sa navrhnutý právny akt dotýka, môže byť akt pridelený na vyjadrenie stanoviska, prípadne môžu príslušnému gestorskému výboru doručiť svoje stanovisko aj bez požiadania. V prípade, že je sporný právny základ pripravovaného právneho aktu určený v návrhu Komisie (teda určenie, na základe ktorého ustanovenia, resp. ustanovení primárneho práva sa má návrh prijať, čo môže podstatným spôsobom ovplyvniť aj voľbu legislatívneho postupu), vyjadruje sa k tejto otázke výbor EP pre právne veci.

Potom, čo príslušný gestorský výbor preskúma návrh právnej normy a podkladové dokumenty k nemu, prijme správu vypracovanú poslancom – spravodajcom, prípadne doplnenú pozmeňujúcimi a doplňujúcimi návrhmi ostatných poslancov. Úloha EP v prvom čítaní sa končí hlasovaním o správe v pléne – tam EP prijme návrh právneho aktu buď v znení návrhu Komisie, alebo so zmenami a doplnkami, na ktorých schválenie v prvom čítaní stačí jednoduchá väčšina prítomných poslancov. Podľa článku 149 rokovacieho poriadku je pritom Európsky parlament schopný uznášať sa, ak je v rokovacej sále prítomná tretina všetkých poslancov. Hlasovanie je však platné bez ohľadu na počet hlasujúcich, ak predseda na žiadosť najmenej štyridsiatich poslancov podanú pred začiatkom hlasovania nezistí v čase hlasovania, že EP nie je uznášaniashopný. Ak by bolo v rokovacej sále prítomných menej ako 40 poslancov, môže predseda vyhlásiť neuznášaniashopnosť aj bez návrhu.

Po prijatí stanoviska Európskym parlamentom nasleduje **prvé čítanie v Rade**: Ak EP neprijal v prvom čítaní žiadne zmeny a doplnky, prípadne ak Rada súhlasí so všetkými zmenami prijatými Európskym parlamentom, Rada schváli právny akt, teda legislatívny proces sa končí už v prvom čítaní. Ak však Rada nesúhlasí úplne s textom právnej normy v znení, v akom ju schválil EP, zakončí svoje prvé čítanie vydaním textu, ktorý sa označuje ako „spoločné stanovisko“. Napriek tomuto názvu nejde o stanovisko spoločné pre Radu a EP, naopak, Rada ho vydáva práve vtedy, keď je odlišné od stanoviska EP, ako „spoločné“ sa však označuje preto, lebo je výsledkom kompromisu medzi ministrami, prípadne predstaviteľmi na nižšej úrovni v Rade, teda zástupcami všetkých členských štátov.

Na rozdiel od prvého čítania, pri ktorom Zmluva ES nestanovuje časové lehoty ani pre EP, ani pre Radu, v druhom čítaní má EP tri, resp. v prípade predĺženia lehoty štyri mesiace od oznámenia spoločného stanoviska Rady na to, aby na plenárnom zasadnutí tento návrh právnej normy schválil, odmietol alebo zmenil či doplnil. Aj v tomto prípade hlasovaniu v pléne predchádza preskúmanie spoločného stanoviska Rady v gestorskom výbore EP a v prípade potreby neformálny dialóg medzi zástupcami EP, Rady a Komisie, ktorej úlohou je pomôcť hľadať prijateľné kompromisné riešenie. V prípade schválenia právnej normy **v druhom čítaní Európskeho parlamentu** v znení spoločnej pozície Rady alebo

v prípade, že v rámci stanovenej lehoty EP neprijme žiadne rozhodnutie, sa právny akt pokladá za prijatý. V prípade jeho odmietnutia, ktoré odhlasovala absolútna väčšina poslancov EP (t. j. aspoň 393 hlasov), je naopak právny akt definitívne zamietnutý a postup jeho prijímania je možné opätovne otvoriť len novým návrhom Komisie.

Ak sa postup prijímania právneho aktu neskončil v druhom čítaní v EP – či už jeho prijatím, alebo definitívnym zamietnutím – teda ak EP prijal v druhom čítaní pozmeňujúce a doplňujúce návrhy, pokračuje postup spolurozhodovania **druhým čítaním v Rade**. Zmluva ES stanovuje aj pre Radu rovnaký časový limit pre druhé čítanie, ako má EP (tri, resp. štyri mesiace). Táto lehota začína plynúť oficiálnym prijatím pozície z druhého čítania v EP. Ak Rada odsúhlasí všetky zmeny a doplnky, ktoré navrhol EP, právna norma sa pokladá za prijatú. Ak Rada neprijme všetky zmeny a doplnky schválené Európskym parlamentom v druhom čítaní, začína sa tretia fáza postupu spolurozhodovania, ktorou je zmierovacie konanie a následné tretie čítanie.

Do šiestich, resp. v prípade predĺženia lehoty do ôsmich týždňov od konštatovania Rady, že nemôže prijať všetky Parlamentom navrhované zmeny a doplnky, zvolá predseda Rady po dohode s predsedom EP **zmierovací výbor**. Ide o formalizovaný trialóg, na ktorom sa stretávajú 27-členné delegácie Rady (ministri alebo častejšie ich zástupcovia, prípadne predstavitelia stálych misii členských štátov pri EÚ) a Európskeho parlamentu (poslanci určení konferenciou predsedov, najmä z gestorského výboru EP) a na ktorom sa zúčastňujú aj zástupcovia Komisie, ktorých úlohou je prispieť k zblíženiu stanovísk Európskeho parlamentu a Rady. Zmierovaciemu výboru predsedajú spoločne predseda, resp. podpredseda EP a predseda Rady. Schôdzam výboru predsedajú títo spolupredsedovia striedavo a spravidla sa schôdze uskutočňujú striedavo na pôde EP a Rady. Zmierovací výbor sa ustanovuje osobitne pre každý návrh, ktorý sa dostane až do tohto štádia, a má k dispozícii 6 týždňov (pri rozšírenom postupe 8 týždňov), aby dosiahol kompromis vo forme „spoločného textu“. Na prijatie spoločného textu je potrebná zhoda jednoduchej väčšiny v delegácii EP a kvalifikovanej väčšiny v delegácii Rady.

Ak zmierovací výbor dospeje k dohode, nasleduje **tretie čítanie v Rade a v EP**, na ktoré má každý z týchto orgánov lehotu ďalších 6, resp. 8 týždňov, pričom ho môžu len prijať alebo neprijať, k spoločnému textu nemôže byť predložený žiaden pozmeňujúci alebo doplňujúci návrh. Európsky parlament sa pritom uznáva jednoduchou väčšinou, Rada prevažne kvalifikovanou väčšinou (s výnimkou niektorých otázok, ako napríklad sociálne zabezpečenie migrujúcich pracovníkov, opatrenia týkajúce sa samostatne zárobkovo činných osôb či motivačné opatrenia v oblasti kultúry, kde sa podľa Zmluvy ES vyžaduje jednomyselnosť). Ak zmierovací výbor nedosiahne dohodu alebo ak EP alebo Rada neschváli spoločný text v treťom čítaní, právny akt nie je prijatý. V tomto prípade sa postup spolurozhodovania môže začať iba vtedy, ak Komisia predloží nový návrh.

4. Neformálne rokovania pri spolurozhodovaní

Postup prijímania právnych aktov však pozostáva nielen z formálnych krokov, ako sú ustanovené v Zmluve ES, ale výrazne sa v ňom uplatňujú aj neformálne postupy, pri ktorých sú dôležité negociačné schopnosti predstaviteľov jednotlivých inštitúcií, najmä zástupcov predsedníctva Rady a poslancov – spravodajcov. Vo väčšine prípadov dochádza k dohode práve na tejto úrovni ešte pred formálnym začatím legislatívneho procesu.

Spolupráca medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou má často formu trojstranných stretnutí (trialógov). Neformálne trialógy sa uskutočňujú vo všetkých fázach legislatívneho procesu a na rôznych úrovniach. Pre každé stretnutie menuje každá

inštitúcia v súlade so svojím rokovacím poriadkom svojich zástupcov, určuje svoj mandát na rokovania a informuje ostatné inštitúcie o dohodnutých opatreniach týkajúcich sa stretnutí. Tento trojstranný systém zvyšuje možnosti dohody v prvom a druhom čítaní a prispieva k príprave práce zmierovacieho výboru.

V prípade dohody dosiahnutej v trialógu predseda Výboru stálych zástupcov (COREPER) listom oznámi predsedovi príslušného výboru EP podrobnosti dohody vo forme pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov k návrhu Komisie. Tento list sa postúpi aj Komisii. Dohodnuté pozmeňujúce a doplňujúce návrhy potom v prvom čítaní formálne prerokuje výbor i plénum EP a potvrdí Rada. Neformálna dohoda z trialógu prirodzene formálne nebráni poslancom EP podávať v prvom čítaní aj iné pozmeňujúce a doplňujúce návrhy a aj to robia. Keďže sú však zástupcovia EP pre trialógy vyberaní, pokiaľ ide o ich politickú príslušnosť, na základe vopred stanoveného kľúča zohľadňujúceho paritné zastúpenie všetkých frakcií, dohoda sa tvorí naprieč politickým spektrom a väčšina poslancov sa s ňou pri hlasovaní vo výbore a v pléne stotožní.

Ak sa nedosiahne dohoda pred prvým čítaním v EP, pokračujú inštitúcie v rokovaní s cieľom dosiahnuť dohodu vo fáze spoločnej pozície Rady. V tomto prípade je orgánom, ktorý o dosiahnutej dohode rozhoduje s definitívnou platnosťou, Európsky parlament, ktorý v druhom čítaní hlasuje o spoločnej pozícii Rady. Preto ak sa v tejto fáze dosiahne dohoda, postup je opačný než pri dohode v prvom čítaní, teda tu predseda príslušného výboru EP listom oznámi predsedovi Výboru stálych zástupcov (a pre informáciu aj Komisii) svoje odporúčanie plénu EP prijať v druhom čítaní spoločnú pozíciu Rady bez pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov. Ako už bolo vyššie uvedené, Zmluva ES ustanovuje pre druhé čítanie v EP lehotu tri, resp. štyri mesiace od odovzdania spoločnej pozície Rady Európskemu parlamentu. Neustanovuje však, koľko času môže prejsť od prijatia spoločnej pozície v Rade do jej oficiálneho odovzdania Parlamentu. V prípade zložitejších otázok býva preto súčasťou neformálnej diplomacie aj zváženie odsunutia dátumu odovzdania spoločnej pozície predsedníctvom Rady na základe konzultácie s EP a Komisiou, aby sa tak vytvoril dlhší časový priestor na rokovania a na prijatie dohody o spoločnej pozícii.

Napokon, poslednou možnosťou prijatia právneho aktu na základe neformálnych rokovaní, teda bez potreby zvolávania zmierovacieho výboru, je dohoda v druhom čítaní, keď sa na trialógu dohodnú pozmeňujúce a doplňujúce návrhy k spoločnej pozícii Rady, ktoré sú tentoraz opäť formálne návrhmi Európskeho parlamentu prijímanými v druhom čítaní, pričom však hlasovaniu EP predchádza list predsedu Výboru stálych zástupcov, ktorým oznámi predsedovi príslušného výboru EP a Komisii podrobnosti dohody a ochotu Rady prijať výsledok. Po odhlasovaní takto dohodnutej pozície v EP ju musí ešte formálne odsúhlasiť v druhom čítaní Rada. Až keď tieto neformálne postupy vedúce k prijatiu právneho aktu spoločnou dohodou legislatívnych orgánov zlyhajú, nastupuje formalizovaná fáza zmierovacieho postupu.

Vo všetkých štádiách nadväzujú na neformálne i formálne rokovania na politickej úrovni (predsedníctvo Rady – poslanci príslušného výboru – predstavitelia Komisie) tzv. technické stretnutia, na ktorých sa zúčastňujú zástupcovia všetkých troch orgánov na nižšej odbornej úrovni, vrátane právnych služieb. Ich úlohou je pretaviť politické dohody do konkrétnych formulácií jednotlivých ustanovení príslušného právneho aktu.

Rokovania v trialógu sa vedú na základe spoločného pracovného dokumentu písaného v štyroch stĺpcoch. V prvom stĺpci je pôvodné spoločné stanovisko Rady, v druhom pozícia Európskeho parlamentu (pozmeňujúce a doplňujúce návrhy prijaté v druhom

čítaní). V treťom stĺpci je reakcia Rady na tieto návrhy EP, kde Rada prípadne postupne počas rokovaní trialógu dopĺňa návrhy kompromisného textu a štvrtý stĺpec je na začiatku rokovaní prázdny a postupne sa doň dopisuje text, ktorý je výsledkom dohody v trialógu.

Väčšina materiálov týkajúcich sa postupu spolurozhodovania, vrátane zmiernu, je prístupná verejnosti (návrh Komisie, správa poslanca – spravodajcu pre výbor aj pre plénum, pozmeňujúce a doplňujúce návrhy, výsledok hlasovania výboru, schválené stanovisko EP v prvom čítaní, spoločná pozícia Rady, pozícia EP v druhom čítaní). Iba štvorstĺpcové pracovné dokumenty zostávajú počas rokovaní dôverné, keďže platí zásada, že kým nie je dohodnuté a uzavreté všetko, nič nie je možné považovať za definitívne dohodnuté. Keď sa však postup zmiernu ukončí, tieto materiály sa sprístupnia v registri EP.

5. Používanie úradných jazykov EÚ v legislatíve a právno-lingvistický servis

Podľa článku 290 Zmluvy ES a článku 190 Zmluvy o Euratome pravidlá používania jazykov inštitúciami Spoločenstva stanovuje jednomyseľne Rada. Článok 290 Zmluvy ES sa na základe článkov 28 a 41 Zmluvy o EÚ uplatňuje aj na hlavy V a VI Zmluvy o EÚ, teda na spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku a policajnú a justičnú spoluprácu v trestných veciach. Na základe nariadenia č. 1 (EHS) a nariadenia č. 1 (Euratom) z 15. apríla 1958 v znení naposledy zmenenom a doplnenom aktom o pristúpení z roku 2005 je úradnými jazykmi inštitúcií Európskej únie v súčasnosti dvadsaťdva jazykov: angličtina, bulharčina, čeština, dánčina, estónčina, finčina, francúzština, gréčtina, holandčina, litovčina, lotyšтина, maďarcina, maltčina, nemčina, poľština, portugalcina, rumunčina, slovenčina, slovinčina, španielčina, švédčina a taliančina. Vo vzťahu k maltskému jazyku platila po pristúpení dočasná trojročná výnimka z povinnosti vypracúvania právnych aktov v maltčine, ktorá sa vzťahovala na všetky akty okrem nariadení prijatých v rámci postupu spolurozhodovania. V súčasnosti je už maltčina plnoprávnym úradným jazykom, v ktorom sa vypracúvajú a v Úradnom vestníku EÚ uverejňujú všetky normy primárneho i sekundárneho práva. Okrem toho na základe dohody medzi Írskom a Európskym spoločenstvom z roku 1971 sa za úradný jazyk Spoločenstva považuje aj írčina („Gaeilge“), pričom sa v nej však vypracúva iba primárne právo. Írčina je tiež oficiálnym jazykom Súdneho dvora (možno v nej teda predložiť podanie) a možno ju používať ako pracovný jazyk v Európskom parlamente.

Podľa článku 4 uvedených jazykových nariadení sa nariadenia a ostatné všeobecne záväzné dokumenty vypracúvajú v dvadsiatich dvoch úradných jazykoch. Z toho vyplýva, že texty právnych aktov uverejnené v týchto úradných jazykoch sú autentické v každom z nich, pričom sa predpokladá, že pojmy a ustanovenia právneho aktu majú rovnaký význam vo všetkých autentických zneniach. Ak v právnom spore vyvstane otázka jazykového výkladu, Súdny dvor použije predovšetkým metódu porovnania rôznych znení bez toho, aby sa zaoberal prípravnými prácami pred prijatím právneho aktu. Ak z tohto porovnania vyplynie významový rozdiel, prijme sa za základ ten význam, ktorý so zreteľom na predmet a cieľ právneho aktu najlepšie zladí tieto znenia.

V súvislosti s jazykovým režimom EÚ možno ešte doplniť, že na Slovensku platí zákon č. 416/2004 Z. z. o Úradnom vestníku Európskej únie, ktorý bol v Zbierke zákonov uverejnený 21. júla 2004 (teda až takmer tri mesiace po pristúpení SR k EÚ). Tento zákon, ktorý nadobudol účinnosť ihneď dňom publikácie, v § 1 stanovuje, že „právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a právne záväzné akty Európskej únie uverejnené v Úradnom vestníku Európskej únie alebo v Úradnom vestníku Európskych spoločenstiev sú v súlade s medzinárodnými zmluvami účinné na území Slovenskej republiky“.

Medzinárodnými zmluvami, na ktoré sa pritom odkazuje v poznámke pod čiarou, sú Zmluva o založení Európskeho spoločenstva a Akt o podmienkach pristúpenia Zmluvy o pristúpení Slovenskej republiky k Európskej únii. Tým je ustanovené, že popri Zbierke zákonov má Slovenská republika aj ďalšiu publikačnú formu právnych aktov – Úradný vestník Európskych spoločenstiev (takto sa označoval do 31. januára 2003), resp. Úradný vestník Európskej únie (od 1. februára 2003).

Európsky parlament je inštitúciou EÚ, kde sa všetky vyššie uvedené úradné jazyky skutočne používajú, na rozdiel najmä od Komisie, ktorá používa ako pracovný jazyk prevažne francúzštinu alebo angličtinu a len výsledok svojej činnosti – legislatívny návrh – prekladá do ostatných úradných jazykov, pričom podkladové dokumenty jednotlivých útvarov Komisie sú väčšinou dostupné len v jednom alebo dvoch pracovných jazykoch. V Európskom parlamente musia byť vo všetkých úradných jazykoch dostupné nielen návrhy a definitívne prijaté znenia právnych aktov, ale aj všetky rozpravy vo výboroch, pozmeňujúce a doplňujúce návrhy, uznesenia či iniciatívne správy. Výnimkou sú len neformálne trialógy, kde sa používa prevažne len angličtina, ale pokiaľ nedôjde k dohode a legislatívny proces dospeje do štádia zmierovacieho konania, keďže to už je formalizovaný proces, má každý člen delegácie EP právo na preklady a tlmočenie do svojho vlastného jazyka.

Všetky zmeny, ktoré sa v návrhoch právnych aktov robia v Európskom parlamente, prechádzajú revíziou právnikov-lingvistov. Úlohou tejto súčasti služieb predsedníctva Európskeho parlamentu je kontrola právnej čistoty legislatívnych textov vo všetkých jazykoch, ale súčasne aj jednotnosti a vzájomnej kompatibility všetkých jazykových verzií. Preto sa právnici-lingvisti zúčastňujú aj rokovaní výborov, trialógov, zmierovacieho výboru, technických stretnutí a revidujú všetky texty súvisiace s legislatívnym procesom, ako sú najmä správa poslanca – spravodajcu pre gestorský výbor, pozmeňujúce a doplňujúce návrhy poslancov, prípadné správy ďalších výborov požiadanych o stanovisko, správa spravodajcu pre plénum po hlasovaní v gestorskom výbore, ako aj plénum prijaté uznesenie Európskeho parlamentu, a to najprv v originálnom jazyku, v ktorom boli vypracované, resp. predložené, a potom po ich preložení aj v ostatných úradných jazykoch.

Na revíziu právnikov-lingvistov v Rade aj v Európskom parlamente sa napokon dostáva konečný text právneho aktu po jeho schválení oboma inštitúciami, bez ohľadu na to, v ktorom čítaní došlo k jeho prijatiu (tzv. PE-CONS, z franc. Parlement Européen, Conseil). Po právno-lingvistickej revízii definitívny text (tzv. LEX) podpisujú spoločne predseda Európskeho parlamentu a predseda Rady. Spoločne podpísaný text je odovzdaný na uverejnenie v Úradnom vestníku Európskej únie.

6. Záver

Aj keď sa v priebehu vývoja Európskych spoločenstiev a Európskej únie postupne posilňovali právomoci Európskeho parlamentu a rozširoval sa počet oblastí, v ktorých má EP spolurozhodovacie oprávnenie s Radou, stále ostávajú aj oblasti, kde má EP len konzultatívny hlas, resp. môže byť prehlasovaný Radou. Práve pre skutočnosť, že Rada EÚ zložená z ministrov má v tomto zmysle v komunitárnom legislatívnom procese významnejšie postavenie než EP, ktorý je priamo volený, je EÚ často kritizovaná a o tomto fenoméne sa hovorí ako o demokratickom deficite EÚ.

Treba ho však vnímať v historickom kontexte: Európska únia, resp. pred rokom 1993 Európske spoločenstvá, neboli konštituované ako štát, či už unitárny, federatívny či konfederatívny, ale ako medzinárodná organizácia. Z organizačného hľadiska je EÚ stále založená na prenesení výkonu časti právomocí štátmi na spoločné inštitúcie – tak ako to formuluje

aj Ústava Slovenskej republiky v článku 7 ods. 2: „prenesenie výkonu práv“, s dôrazom na slovo výkon – teda na spojení orgánov výkonnej moci, čiže vlád členských štátov.

Na druhej strane však dnes EÚ nie je klasickou medzinárodnou organizáciou, ale medzinárodnou organizáciou *sui iuris*, označuje sa aj ako nadnárodná (supranacionálna) organizácia. Je to najmä vplyvom judikatury Súdneho dvora rešpektovanej členskými štátmi, ktorá dala komunitárnemu právu vlastnosti netypické pre medzinárodné právo, najmä prednosť jeho noriem pred vnútroštátnymi normami a priamy účinok niektorých jeho noriem. V kontexte týchto vlastností, ak hlavným legislatívnym orgánom nie je priamo volený Parlament, ale zástupcovia výkonnej moci členských štátov, je to deformácia princípu oddelenia zložiek moci v (členských) štátoch a možnosť pre výkonnú moc získať prevahu nad legislatívnou mocou vnútri členských štátov prostredníctvom jej prenesenia mimo štátov.

Treba dodať, že rozhodnutie pristúpiť k takto organizovanému systému Európskej únie ako nadnárodnej organizácie bolo aj prejavom vôle slovenského parlamentu, potvrdenej aj referendum ako formou priamej demokracie. To však prirodzene neznamená, že nie je potrebné snažiť sa o vylepšenie tohto systému. Deficit demokracie je možné v zásade riešiť buď posilnením vnútornej kontroly parlamentov členských štátov voči výkonnej moci, a to aj pokiaľ ide o otázky prenesené na úroveň EÚ (model silného postavenia parlamentu v komunitárnych otázkach), alebo posilnením kontroly zo strany priamo voleného Európskeho parlamentu, resp. kombináciou oboch týchto spôsobov, ako sa usiluje aj Lisabonská zmluva.

Summary

The European Parliament (EP) has gradually become co-legislator for the Community law. The co-decision as the most important law-making process comprises formal steps set by Art. 251 of the EC Treaty, as well as informal meetings of representatives of the EP, Council and Commission (trialogue). As the legal texts are authentic in 22 official languages, all changes made in the EP must be verified by lawyer-linguists.

Zoznam použitej literatúry:

- [1] Baráňová-Čiderová, D. – Svitana, R. – Vetrák, M.: Vybrané pojmy európskej integrácie. Zostavovateľ: Kamil Sládek. Bratislava: Informačná kancelária Európskeho parlamentu na Slovensku, 2006.
- [2] Encyclopaedia Beliana. Zv. IV. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2005.
- [3] Svitana, R.: Problémy pri aplikácii komunitárneho práva vnútroštátnymi orgánmi. In: Európska únia v kontexte s právnym systémom Slovenskej republiky. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie III. právnické dni Karola Planka. Nadácia profesora Karola Planka, Bratislava, 2005, s. 214-221.
- [4] Postupy zmierovania a spolurozhodovania – Sprievodca súčinnosťou Európskeho parlamentu pri zákonodarstve. Európsky parlament, 2004.
- [5] Medziinštitucionálna dohoda Európskeho parlamentu, Rady a Komisie o lepšej tvorbe práva (Ú. v. EÚ C 321, 31.12.2003, s. 1).
- [6] Spoločné vyhlásenie Európskeho parlamentu, Rady a Komisie o praktických opatreniach pre spolurozhodovací postup (Ú. v. EÚ C 145, 30. 6. 2007, s. 5).

JUDr. Radoslav Svitana, PhD.

Európsky parlament, riaditeľstvo pre právne akty, oddelenie kvality legislatívy

Názory uvedené v tomto príspevku sú názormi autora a nereprezentujú oficiálne postoje Európskeho parlamentu.

radoslav.svitana@europarl.europa.eu

Inštitút „premlčania“ pri zodpovednosti za škodu spôsobenú verejnou mocou

The law institute of „prescription“, as adapted by responsibility for damage caused by the public authorities

▼ Linda Wáclavová

Kľúčové slová:

premlčanie, lehota, zodpovednosť za škodu, štát, územná samospráva, obec, vyšší územný celok

Key words:

prescription, period, responsibility for damage, state, canton, town/village, municipality

1. Zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci

Ak sa chceme v príspevku bližšie venovať problematike premlčania tak, ako je upravené pri zodpovednosti za škodu spôsobenú výkonom verejnej moci, je nevyhnutné si najskôr objasniť, čo sa rozumie právnou zodpovednosťou za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci.

Problematika zodpovednosti patrí k najzložitejším v právnej vede a názory na samotnú podstatu zodpovednosti či na jednotlivé čiastkové otázky so zodpovednosťou priamo spojené sa rôznia.¹⁾ Právnou zodpovednosťou sa rozumie uplatnenie nepriaznivých právnych následkov stanovených právnou normou voči tomu, kto porušil právnú povinnosť.²⁾

Právna teória rozoznáva viaceré formy právnej zodpovednosti, ako napr. verejnoprávna zodpovednosť, súkromnoprávna zodpovednosť, medzinárodnoprávna zodpovednosť či ústavná zodpovednosť.

Právna veda zaujala dva rozdielne názory k otázke, akou zodpovednosťou je zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci. Jeden právny názor uvádza, že zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci možno považovať za

- osobitnú verejnoprávnú úpravu zodpovednosti štátu alebo územnej samosprávy za škodu, keď rozsah zodpovednosti štátu prípadne územnej samosprávy je stanovený osobitným zákonom,³⁾

1) Knapp, V.: *Teorie práva*, 1. vydanie. Praha, C. H. Beck, 1995, str. 200.

2) Havránek, J.: *Teorie práva*, Masarykova univerzita v Brne – Právnická fakulta, 2000, str. 234.

3) Hendrych, D., Bělina, M., Fiala, J., Šturma, P., Šámal, P., Štenglová, J.: *Právnický slovník* 1. Vydání, C. H. Beck, 2001, str. 521.

Osobitným zákonom sa rozumie zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov (v Českej republike je to zákon č. 82/1998 Sb.).

pričom tento svoj záver jeho autori bližšie nešpecifikovali a nezaoberali sa ani jednotlivými prvkami právneho vzťahu zodpovednosti, keď druhý právny názor, ktorý sa nachádza v dostupnej literatúre, je názor, že zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci možno považovať za

- občianskoprávnu zodpovednosť,⁴⁾

pričom tento svoj názor autor podporil skutočnosťou, že právny vzťah zodpovednosti za škodu nie je charakterizovaný znakom nadriadenosti a podriadenosti subjektov, ale práve naopak rovnosťou účastníkov právneho vzťahu, keď predmetný princíp rovnosti ovláda celú právnu úpravu obsiahnutú v osobitnom zákone; ďalej skutočnosťou, že osobitný právny predpis odkazuje v prípadoch, ktoré osobitne nerieši, na ustanovenia zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších právnych predpisov,⁵⁾ keď záverom autor uvádza, že o povahe právneho vzťahu, a teda ani o povahe zodpovednostného pomeru nerozhoduje, do matérie ktorého právneho odvetvia patrí dôvod jeho vzniku, ale rozhoduje výlučne len povaha samého vzťahu.

S prihliadnutím na vyššie uvedené je možné sa prikloniť skôr k názoru, že zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci je druhom súkromnoprávnej zodpovednosti konkrétne spadajúcej pod oblasť občianskeho práva, a teda ide o občianskoprávnu zodpovednosť, a to aj napriek tomu, že zodpovednostným subjektom je subjekt verejného práva.

K otázke osobitného zákona, ktorý upravuje zodpovednosť za škodu spôsobenú výkonom verejnej moci, je potrebné uviesť, že ním je v právnom poriadku Slovenskej republiky zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len „Zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci“), v súlade s ktorým **štát má osobitnú právnu zodpovednosť za vydanie nezákonného rozhodnutia, za nezákonné zatknutie, za nezákonné zadržanie alebo za iné pozbavenie osobnej slobody, za rozhodnutie o treste, za rozhodnutie o ochrannom opatrení alebo za rozhodnutie o väzbe alebo za nesprávny úradný postup, keď jednotky územnej samosprávy majú osobitnú právnu zodpovednosť za vydanie nezákonného rozhodnutia, prípadne za aplikáciu nesprávneho úradného postupu.**

Z gramatického výkladu jednotlivých ustanovení citovaného zákona potom vyplýva, že zodpovednostným subjektom pri zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci môže byť buď štát ako celok reprezentovaný jednotlivými ústrednými orgánmi štátnej správy, alebo jednotky územnej samosprávy t. j. obec alebo samosprávny kraj, keď poškodenou osobou môže byť tak právnická, ako aj fyzická osoba, ktorej práva sú chránené osobitnými právnymi predpismi, pričom sankciou je v tomto prípade povinnosť uhradiť škodu, ktorá vznikla poškodenému subjektu. K úplnosti je potrebné uviesť, že zodpovednosť za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci je objektívnou zodpovednosťou, a teda nie je rozhodujúca forma zavinenia.

2. Premlčanie nároku na náhradu škody

Zmyslom inštitútu premlčania je aj vo vzťahoch zodpovednosti za škodu spôsobenú výkonom verejnej moci motivovať poškodeného k riadnemu výkonu subjektívnych

4) Luby, Š.: Zodpovednosť štátu za škodu, Obzor, 1971, str. 28.

5) § 25 ods. 1 zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov: „Ak nie je ustanovené inak, spravujú sa právne vzťahy upravené v tomto zákone osobitným predpisom.“ Keď v poznámke pod čiarou sa ako osobitný predpis uvádza práve zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov.

občianskych práv, a to tak, aby nedochádzalo k dlhotrvajúcim právnym vzťahom.⁶⁾ Zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci ani zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov neobsahuje legálnu definíciu pojmu „premlčanie“, avšak podstatou inštitútu premlčania je, že premlčaním právo nezaniká, ale premlčanému nároku vyplývajúcejmu z určitého práva sa možno brániť námietskou, že nárok už nemožno uplatniť.⁷⁾

Zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci obsahuje osobitné ustanovenia týkajúce sa premlčania nároku na náhradu škody, najmä začatia plynutia lehoty, jej dĺžky a jej zániku. Podstata inštitútu premlčania zostáva zachovaná aj pri jeho aplikácii v rámci zodpovednosti za škodu spôsobenú orgánmi verejnej moci pri výkone verejnej moci, a teda v prípade, ak orgán, ktorý škodu spôsobil, namietne v súdnom konaní voči druhej sporovej strane premlčanie nároku, nie je možné právo na náhradu škody priznať, avšak právo ako také nezaniká, ale sa mení na tzv. naturálne právo, čo znamená, že v prípade, ak sa aj napriek námietke premlčania rozhodne štát, prípadne jednotka územnej samosprávy plniť poškodenému, nebude sa prijatie takéhoto plnenia považovať za bezdôvodné obohatenie, ale za riadne plnenie, na ktoré má druhá strana nárok.

3. Subjektívna premlčacia lehota

Ako sme už uviedli, zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci obsahuje osobitné ustanovenia týkajúce sa premlčania nároku na náhradu škody, z čoho je zrejmé, že všeobecnú právnu úpravu obsiahnutú v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov bude možné aplikovať len v prípade, ak osobitná právna úprava niektoré otázky buď vôbec neupravuje, alebo ich upravuje len čiastočne.

Zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci upravuje inštitút premlčania v ustanoveniach § 19 a nasledujúcich. V súlade s platnou právnou úpravou sa právo na náhradu škody spôsobenej pri výkone verejnej moci **premlčí za tri roky odo dňa, keď sa poškodený o škodu dozvedel, pričom podmienkou uplatnenia práva na náhradu škody je zrušenie alebo zmena právoplatného rozhodnutia. Premlčacia lehota plynie odo dňa doručenia (oznámenia) rozhodnutia.**⁸⁾

Je potrebné uviesť, že vyššie citované ustanovenie upravujúce premlčanie je formulované nejednoznačne, pričom v praxi môžu vzniknúť aplikačné problémy týkajúce sa viacerých aspektov, keď vyvstáva okrem iného aj nasledovná otázka:

- kedy začína plynúť premlčanie nároku na náhradu škody?⁹⁾

6) Jehlička, O. a kol.: Občiansky zákonník Komentár 9. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 363.

7) Lazar, J. A kol.: Občianske právo hmotné 3 vydanie, Iura Edition, 2006, s. 202

8) § 19 ods. 1 zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov „*Právo na náhradu škody sa premlčí za tri roky odo dňa, keď sa poškodený dozvedel o škodu. Ak je podmienkou uplatnenia práva na náhradu škody zrušenie alebo zmena právoplatného rozhodnutia, plynie premlčacia lehota odo dňa doručenia (oznámenia) rozhodnutia.*“

9) Zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov používa pojem lehota v spojitosti s premlčaním, a teda upravuje plynutie premlčacej lehoty. Oproti tomu zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov upravuje aj pojem lehota (§ 122) aj pojem doba (§§ 101 až 114). Keďže v rámci tohto príspevku sa venujeme najmä počítaniu času premlčania (v rozsahu začatia plynutia lehoty, plynutia lehoty a skončení plynutia lehoty), budeme používať v práci pojem lehota.

Ustanovenie § 19 ods. 1 Zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov ustanovuje, že premlčacia lehota začína plynúť odo dňa doručenia (oznámenia) rozhodnutia. Predmetné ustanovenie však neuvádza, od doručenia (oznámenia) ktorého rozhodnutia začína plynúť premlčacia lehota, t. j. či od doručenia pôvodného nezákonného rozhodnutia, alebo rozhodnutia, ktorým bolo pôvodné nezákonné rozhodnutie zrušené prípadne zmenené pre jeho nezákonnosť. Javí sa, že premlčacia lehota by mala začať plynúť dňom doručenia (oznámenia) rozhodnutia, ktorým sa pôvodné nezákonné rozhodnutie zrušuje, keď tento logický záver potvrdzuje aj dôvodová správa zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci,¹⁰⁾ avšak je potrebné uviesť, že z platnej právnej úpravy táto skutočnosť nevyplýva úplne jednoznačne, a teda túto otázku zodpovie až aplikačná prax, najmä rozhodnutie súdov v prípade, ak niektorý orgán, ktorý nesie zodpovednosť za škodu spôsobenú výkonom verejnej moci, uplatní námietku premlčania a súd sa bude musieť vysporiadať s touto otázkou.

Otázka vzniká aj v prípade, kedy začína plynúť premlčacia lehota v prípade, ak nejde o nezákonné rozhodnutie, ale škoda bola spôsobená nesprávnym úradným postupom, keďže túto otázku platný právny predpis neupravuje vôbec a neustanovuje ani začatie plynutia premlčacej lehoty v tomto prípade. Javí sa teda, že by v tomto prípade mal byť aplikovaný všeobecný právny predpis, a to ustanovenie § 102 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov,¹¹⁾ a to z dôvodu, že aj pri nesprávnom úradnom postupe zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci zakladá podmienku *uplatniť právo na náhradu škody* voči zodpovednej osobe, a to formou písomnej žiadosti o predbežné prerokovanie nároku na náhradu škody. Je nesporné, že ak došlo zo strany orgánu štátu či jednotky územnej samosprávy, prípadne zo strany zamestnancov štátneho orgánu či jednotky územnej samosprávy, prípadne tretích osôb, ktoré konajú v mene orgánu štátu či jednotky územnej samosprávy, k nesprávnemu úradnému postupu, bude poškodená osoba povinná najskôr uplatniť svoj nárok na náhradu škody písomnou žiadosťou voči zodpovednostnému orgánu, keď v súlade s vyššie citovaným ustanovením obsiahnutým v Občianskom zákonníku bude potom premlčacia lehota plynúť až počnúc dňom uplatnenia tohto práva voči zodpovednému orgánu.

Avšak tak ako aj v prvej otázke, je potrebné uviesť, že aj tento postup by mohol byť zo strany zodpovedného orgánu spochybnený, a teda zodpovedný orgán by v prípade súdneho sporu o náhradu škody mohol uplatniť námietku premlčania a argumentoval by skutočnosťou, že nárok poškodeného je už premlčaný, a to z dôvodu, že premlčacia lehota plynula v súlade s ustanovením § 19 ods. 1 zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci počnúc dňom, kedy sa poškodený o škodu dozvedel a o skutočnosti, kto škodu spôsobil, a teda nie až počnúc dňom uplatnenia nároku voči zodpovednému orgánu. Je nutné skonštatovať, že aj na túto otázku dá s najväčšou

10) Dôvodová správa k zákonu č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov – komentár k § 19 „*Subjektívna premlčacia lehota začína plynúť odo dňa, keď sa poškodený dozvedel o škode a o tom, kto ju spôsobil, resp. odo dňa doručenia (oznámenia) rozhodnutia zrušujúceho pôvodné – nezákonné rozhodnutie poškodenému alebo osobám, ktoré môžu uplatniť nárok na náhradu škody v prospech poškodeného alebo po jeho smrti*“. Táto premlčacia lehota je 3-ročná.“

11) § 102 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov – „*Pri právach, ktoré sa musia najprv uplatniť u fyzickej alebo právnickej osoby, začína plynúť premlčacia doba odo dňa, keď sa právo takto uplatnilo*.“

pravdepodobnosťou záväznú odpoveď až aplikačná prax v podobe súdnych rozhodnutí, ktoré sa budú musieť s obdobnou otázkou vysporiadať.

4. Objektívna premlčacia lehota

Na vyššie uvedené aplikačné problémy spojené priamo so subjektívnou premlčacou lehotou nadväzuje nejasné ustanovenie týkajúce sa objektívnej premlčacej lehoty, ktorá je opätovne upravená len v súvislosti s nezákonným rozhodnutím. Platná právna úprava stanovuje, že

„právo na náhradu škody sa premlčí za desať rokov odo dňa, keď bolo poškodenému doručené (oznámené) rozhodnutie, ktorým bola spôsobená škoda; to neplatí, ak ide o škodu na zdraví alebo škodu spôsobenú rozhodnutím podľa § 7 a 8.“¹²⁾

K vyššie citovanému ustanoveniu je potrebné uviesť, že začiatok plynutia objektívnej premlčacej lehoty v prípade vydania nezákonného rozhodnutia (s výnimkou nezákonných rozhodnutí špecifikovaných zákonom) je stanovený jednoznačnejšie ako začiatok plynutia subjektívnej premlčacej lehoty, a to z dôvodu, že ustanovenie jednoznačne špecifikuje skutočnosť, ktorá zakladá začiatok jej plynutia, a to v rozsahu „doručenia rozhodnutia“, ktorým bola spôsobená škoda. Objektívna premlčacia lehota teda začne plynúť už dňom doručenia (oznámenia) rozhodnutia, ktorým poškodenému bola spôsobená škoda a nie až dňom doručenia (oznámenia) rozhodnutia, ktorým bolo predmetné rozhodnutie zrušené, prípadne zmenené pre nezakonnosť.

Citované ustanovenie a ani ostatné ustanovenia zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci neupravujú plynutie objektívnej premlčacej doby v prípade nesprávneho úradného postupu. Uvedená skutočnosť je zrejmá z logického a gramatického výkladu predmetného ustanovenia, no najmä s prihliadnutím na skutočnosť, že pri realizácii nesprávneho úradného postupu v mnohých prípadoch nedochádza k vydaniu akéhokoľvek rozhodnutia, a teda nemôže dôjsť k naplneniu zákonom stanovenej podmienky „doručenia (oznámenia) rozhodnutia“. Otázkou teda zostáva, či plynie aj pri nesprávnom úradnom postupe objektívna premlčacia lehota a ak áno, v súlade s ktorými ustanoveniami právnych predpisov je treba postupovať.

Javí sa, že aj v prípade plynutia objektívnej premlčacej lehoty pri aplikácii nesprávneho úradného postupu bude nevyhnutné aplikovať osobitný právny predpis, ktorým je zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších právnych predpisov.

12) V §§ 7 a 8 zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov sú upravené „Rozhodnutie o zatknutí, zadržaní alebo inom pozbavení osobnej slobody a Rozhodnutie o treste, ochrannom opatrení alebo rozhodnutí o väzbe“. S prihliadnutím na citované ustanovenie v texte je zrejmé, že v prípade, ak bola spôsobená škoda na zdraví, prípadne ak bola spôsobená škoda rozhodnutím o zatknutí, zadržaní, inom pozbavení osobnej slobody či rozhodnutím o treste a ochrannom opatrení, či rozhodnutím o väzbe, objektívna premlčacia lehota neplyní, a teda je možné si nárokovať náhradu škody aj po uplynutí tejto zákonom stanovenej objektívnej lehoty (z dôvodu, že objektívna lehota sa na škodu vzniknutú z predmetných úkonov nevzťahuje), ak budú splnené podmienky nároku na náhradu škody a bude dodržaná subjektívna lehota. Uvedené ustanovenie výnimiek bolo prijaté s prihliadnutím na skutočnosť, že škody spôsobené na zdraví, ako aj ostatnými špecifikovanými rozhodnutiami sa väčšinou prejavujú až po niekoľkých rokoch a ustanovenie akejkoľvek objektívnej premlčacej lehoty by sa považovalo voči poškodenému za aplikáciu neodôvodnenej tvrdomosti.

Občiansky zákonník upravuje objektívnu premlčaciu lehotu pri náhrade za škodu v § 106, pričom

„nárok na náhradu škody sa najneskoršie premlčí za tri roky, a ak ide o škodu spôsobenú úmyselne, za desať rokov odo dňa, keď došlo k udalosti, z ktorej škoda vznikla, pričom uvedené neplatí, ak ide o škodu na zdraví.“

Pri aplikácii citovaného ustanovenia sa javí, že objektívna premlčacia lehota by v prípade nesprávneho úradného postupu bola zhodná so subjektívnou premlčacou lehotou, a to trojročná. Zodpovednosť za škodu spôsobenú orgánmi verejnej moci pri výkone verejnej moci je zodpovednosťou absolútnou, objektívnou, a teda sa neskúma zavinenie ani jeho forma, pričom v prípade, ak by malo dôjsť k aplikácii objektívnej premlčacej lehoty desaťročnej, muselo by dôjsť zo strany poškodeného k preukázaniu skutočnosti, že došlo k úmyselnému spôsobeniu škody zo strany zodpovedných orgánov, zamestnancov zodpovedných orgánov, prípadne tretích osôb, ktoré vykonávali činnosť v mene zodpovedných orgánov.

Nie je zrejmé, prečo došlo k rozdielu v stanovení dĺžky trvania objektívnej premlčacej doby v prípade vydania nezákonného rozhodnutia a v prípade aplikácie nesprávneho úradného postupu, a teda prečo priamo zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci neupravil aj plynutie objektívnej premlčacej lehoty pri aplikácii nesprávneho úradného postupu, čím by sa predišlo prípadným sporným situáciám pri aplikácii daného právneho predpisu.

5. Spočívanie premlčacej lehoty

K plynutiu premlčacej lehoty je potrebné uviesť ešte jednu rozhodnú skutočnosť, a to tzv. spočívanie plynutia premlčacej lehoty, tak ako je upravené v platnej právnej úprave. V § 19 ods. 3 zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov premlčacia lehota neplynie

„počas predbežného prerokovania nároku podľa § 15 odo dňa podania žiadosti do skončenia prerokovania, najdlhšie však počas šiestich mesiacov.“

Z uvedeného je zrejmé, že subjektívna trojročná premlčacia lehota nebude plynúť v čase, kedy poškodený uplatní svoj nárok na náhradu škody písomnou žiadosťou voči príslušnému orgánu, pričom spočívanie plynutia premlčacej lehoty je ohraničené presne dobou šiestich mesiacov, a teda dobou, ktorú má príslušný orgán na predbežné prerokovanie nároku na náhradu škody a následné uhradenie škody poškodenému. Je potrebné upozorniť, že aj v prípade, ak by nedošlo k predbežnému prerokovaniu nároku na náhradu škody a následnému uhradeniu škody a príslušný orgán by teda vôbec nekonal a poškodeného ani žiadnym spôsobom nevyrozumel, začne premlčacia lehota opätovne plynúť po uplynutí šiestich mesiacov odo dňa podania písomnej žiadosti na predbežné prerokovanie nároku.

S prihliadnutím na uvedené je nevyhnutné, aby poškodený dôsledne sledoval plynutie času odo dňa doručenia (oznámenia) rozhodnutia¹³⁾ a aby uplatnil svoje právo na náhradu škody pred súdom v trojročnej subjektívnej premlčacej lehote.

13) K podmienke doručenia (oznámenia) rozhodnutia už vyššie uvádzam spornosť, či má ísť o rozhodnutie, ktorým bola škoda spôsobená, alebo až rozhodnutie, ktoré zmenilo alebo zrušilo pôvodné rozhodnutie pre nezákonnosť. V tejto časti práce sa už touto spornou otázkou v ďalšom nezaobrámam, avšak spornosť, o ktoré rozhodnutie má ísť, zostáva zachovaná aj v tomto prípade.

Na záver uvádzam, že aj napriek tomu, že predbežné prerokovanie nároku na náhradu škody je zákonnou podmienkou na uplatnenie si nároku na náhradu škody súdnou cestou, v prípade nesplnenia tejto podmienky ide o nedostatok, ktorý je možné odstrániť aj počas trvania súdneho konania, pričom súd musí vyzvať poškodeného na splnenie si tejto podmienky a určiť lehotu na jej splnenie. Z uvedeného vyplýva, že je vhodné, aby došlo k uplatneniu si práva na náhradu škody súdnou cestou vždy v trojročnej subjektívnej lehote, a to odhliadnuc od toho, či došlo alebo nedošlo k začatiu/ukončeniu plynutia lehoty na predbežné prerokovanie náhrady škody, keďže túto vadu konania je možné odstrániť aj v čase trvania súdneho konania.

6. Premlčanie nároku na regresnú náhradu

Zákon o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci ďalej obsahuje osobitné ustanovenie týkajúce sa premlčania nároku na regresnú náhradu.

Právo na regresnú náhradu má vo všeobecnosti štát, prípadne jednotky územnej samosprávy, keď toto právo sa premlčí:

„za rok odo dňa, keď bola uhradená celá náhrada škody, nie však skôr ako za rok odo dňa, keď nadobudol právoplatnosť trestný rozsudok alebo disciplinárne opatrenie voči osobe, ktorá sa dopustila trestného činu alebo disciplinárneho previnenia nesprávnym úradným postupom alebo v príčinnej súvislosti s ním, alebo sa dopustila trestného činu, alebo disciplinárneho previnenia, v dôsledku ktorého alebo v príčinnej súvislosti s ním vydala nezákonné rozhodnutie.“

Ustanovenie o premlčacej lehote stanovenej pri regresnej náhrade teda zohľadňuje tak stav, kedy škoda vznikla v dôsledku aplikácie nesprávneho úradného postupu, ako aj v dôsledku vydania nezákonného rozhodnutia, a teda zákonná úprava na rozdiel od plynutia premlčacej doby pri náhrade škody poškodenému upravuje postup pre oba prípady vzniku škody tak, ako ich ustanovuje citovaný zákon.

Premlčacia lehota v prípade nároku na regresnú náhradu je stanovená len na jeden rok, pričom začína plynúť

- dňom uhradenia celej škody;
- v prípade, ak dôjde v súlade so vznikom škody k disciplinárnemu konaniu či trestnému konaniu voči osobe, ktorá škodu spôsobila, začne premlčacia lehota plynúť odo dňa právoplatnosti rozhodnutia (trestného/disciplinárneho).

Po riadnom uplynutí premlčacej lehoty si sice štát, ako aj jednotka územnej samosprávy môže uplatniť svoj nárok na regresnú náhradu súdnou cestou, avšak v prípade, ak dotknutá osoba vznesie námietku premlčania, súd bude povinný na takúto námietku prihliadnuť, a teda právo na regresnú náhradu neprizná.

7. Záver

S prihliadnutím na obsah vyššie uvedeného príspevku sa javí, že právna úprava inštitútu premlčania, tak ako je upravená v zákone o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, vykazuje určité nedostatky, ktoré môžu spôsobovať nejasnosti pri ich prípadnej aplikácii v praxi. Novelizáciou zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci by mohlo dôjsť k zjednoteniu predmetnej právnej úpravy a najmä

by mohlo dôjsť k odstráneniu formulačných nedostatkov tak, aby aplikácia citovaného právneho predpisu nespôsobovala teoretické či praktické nejasnosti.

Summary

The aim of this contribution is to provide the reader with analysis of the juridical institute „prescription“, as adapted in the code 514/2003 Coll., responsibility for damage as amended.

The first chapter of this contribution contains the explanation of the term responsibility for damage, as it is adapted in the code 514/2003 Coll. In the second chapter is described the juridical institute of prescription, and in the following chapters are described the objective period of prescription as well as the subjective period of prescription. Chapter number six contains the explanation of special provisions which regulates prescriptions in regard to regress claim.

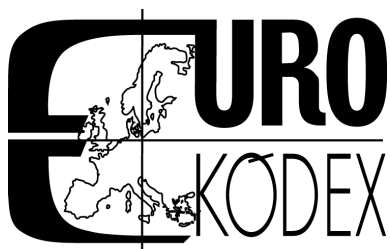
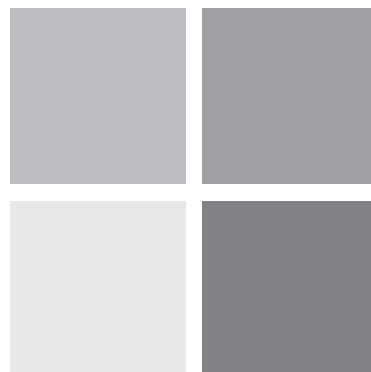
Zoznam použitej literatúry:

- [1] Havránek, J.: *Teorie práva*, Masarykova univerzita v Brne – Právnická fakulta, 2000.
- [2] Hendrych, D., Bělina, M., Fiala, J., Šturma, P., Šámal, P., Štenglová, J.: *Právnický slovník* 1. Vydání, C. H. Beck, 2001.
- [3] Jehlička, O. a kol.: *Občanský zákoník Komentář* 9. vydání, Praha: C. H. Beck.
- [4] Knapp, V.: *Teorie práva*, 1. vydanie. Praha, C. H. Beck, 1995.
- [5] Lazar, J. A kol.: *Občianske právo hmotné* 3 vydanie, Iura Edition, 2006.
- [6] Luby, Š.: *Zodpovednosť štátu za škodu*, Obzor, 1971.
- [7] Zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov.
- [8] Zákon č. 40/1964 Zb. *Občiansky zákoník* v znení neskorších právnych predpisov.
- [9] *Dôvodová správa k zákonu č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci v znení neskorších právnych predpisov.*

Prehľad vydanej odbornej literatúry

www.eurokodex.sk

PREHLAD VYDANEJ ODBORNEJ LITERATÚRY

PRÁVNICKÉ PUBLIKÁCIE

ČIERNE EUROKÓDEXY

<i>názov publikácie autor/i vydaných publikácií</i>	<i>cena</i>		<i>mesiac/rok vydania</i>
Advokát pred európskymi súdmi SVÁK, J. a kol.	420 Sk	13,94 €	4/2004
Konkurzné právo na Slovensku a v Európskej únii ĎURICA, P.	930,50 Sk	30,88 €	1/2006
Ochrana ľudských práv, II. vydanie SVÁK, J.	1 967 Sk	65,29 €	5/2006
Pojmy dobrého práva BARÁNY, E.	595 Sk	19,75 €	9/2007
Pracovné právo v zjednotenej Európe Kolektív	416,50 Sk	13,82 €	12/2004
Právnická bibliografia 1993 – 2000 BLAHO, P., SVÁK, J.	2049 Sk	68,01 €	2001
Právnická bibliografia 2001 – 2004 BLAHO, P., SVÁK, J.	2 126,50 Sk	70,58 €	2005
Právo Európskej únie PROCHÁZKA, R., ČORBA, J.	1 380,50 Sk	45,82 €	2/2007
Rozsudky Veľkej komory Európskeho súdu pre ľudské práva SVÁK, J. a kol.	2 570,50 Sk	85,32 €	9/2006
Slovenské a európske pracovné právo BARANCOVÁ, E.	1 571 Sk	52,14 €	9/2004
Súdny systém EÚ SIMAN, M., SLAŠŤAN, M.	1 008 Sk	33,45 €	8/2008

SCRIPTA IURIDICA QUAE MANSERUNT

Corpus Iuris Civilis, Digesta (Tomus I.) BLAHO, P., VAŇKOVÁ, J.	1 499 Sk	49,75 €	9/2008
TRIPARTITUM ŠTENPIEN, E.	1 299 Sk	43,11 €	12/2008

UČEBNICE

PRÁVNICKÉ

Antológia z politickej a právnej filozofie CHOVANCOVÁ, J.	369 Sk	12,24 €	11/2007
Antológia z politickej a právnej filozofie, II. vydanie CHOVANCOVÁ, J.	369 Sk	12,24 €	11/2007
Europeizace trestního práva FENYK, J., SVÁK, J.	398 Sk	13,21 €	4/2008
Európske právo/European Law FISCHER, P.	VYPREDANÉ		10/2006

<i>názov publikácie autor/i vydaných publikácií</i>	<i>cena</i>		<i>mesiac/rok vydania</i>
Európske právo/European Law , II. vydanie FISCHER, P.	365 Sk	12,11 €	5/2008
Finančné právo BALKO, L., BABČÁK, V. a kol.	1 376 Sk	45,67 €	10/2006
International commercial arbitration /Medzinárodná obchodná arbitráž CHOVANCOVÁ, K.	350 Sk	11,61 €	2/2009
Legal English KUMMEROVÁ, S., URBÁNKOVÁ, D., POTASCH, P.	VYPREDANÉ		10/2007
Legal English , revised edition KUMMEROVÁ, S., URBÁNKOVÁ, D., POTASCH, P.	669 Sk	22,20 €	4/2009
Maloletý v slovenskom rodinnom práve, Právne postavenie rodiča vo výchove maloletého dieťaťa , 2. časť PAVELKOVÁ, B.	171,72 Sk	5,70 €	6/2009
Občanské právo hmotné I. HURDÍK, J., LAVICKÝ, P., TELEČ, I.	224 Sk	7,44 €	9/2008
Právne dejiny Slovenska KOLÁRIK, J.	252 Sk	8,36 €	1/2008
Právne dejiny Slovenska II. VOJÁČEK, L.	251 Sk	8,33 €	4/2008
Právo životného prostredia KOŠIČIAROVÁ, S. a kol.	VYPREDANÉ		11/2006
Právo životného prostredia 2. zmenené a rozšírené vydanie KOŠIČIAROVÁ, S. a kol.	753,20 Sk	25 €	3/2009
Prvky európskej právnej kultúry , I. diel OGRIS, W., OLECHOWSKI, T.	280,17 Sk	9,30 €	2/2009
Soudní lékařství DOGOŠI, M.	399 Sk	13,24 €	11/2008
Súdne inžinierstvo BRADÁČ, A., PORADA, V. a kol.	370 Sk	12,28 €	11/2008
Svetové právne systémy ŠTEFANOVIČ, M.	268 Sk	8,89 €	6/2007
Teória a prax legislatívy SVÁK, J., KUKLIŠ, P.	VYPREDANÉ		1/2007
Teória a prax legislatívy , II. vydanie SVÁK, J., KUKLIŠ, P.	476 Sk	15,80 €	1/2009
Teória práva VEČERA, M., GERLOCH, A., SCHLOSSER, H., BERAN, K., RUDENKO, S.	VYPREDANÉ		7/2007
Teória práva , II. vydanie VEČERA, M., GERLOCH, A., SCHLOSSER, H., BERAN, K., RUDENKO, S.	491 Sk	16,29 €	12/2008
Teorie a praxe mezinárodních vztahů NOVOTNÝ, A.	VYPREDANÉ		11/2006

<i>názov publikácie autor/i vydaných publikácií</i>	<i>cena</i>		<i>mesiac/rok vydania</i>
Teorie a praxe mezinárodních vztahů 2. rozšířené vydání NOVOTNÝ, A.	557,40 Sk	18,50 €	2/2009
Ústavné právo SR, II. vydanie SVÁK, J., CIBULKA, L.	VYPREDANÉ		3/2007
Ústavné právo SR – Osobitná časť, 3. rozšířené vydanie SVÁK, J., CIBULKA, L.	1 389 Sk	46,10 €	3/2009
Ústavné právo SR (Všeobecná časť) SVÁK, J., CIBULKA, L., KLÍMA, K.	VYPREDANÉ		5/2008
Ústavné právo SR (Všeobecná časť), 2. vydanie SVÁK, J.; KLÍMA, K., CIBULKA, L.	1 364,15 Sk	45,28 €	3/2009
Všeobecné správne právo MACHAJOVÁ, J. a kol.	VYPREDANÉ		6/2007
Všeobecné správne právo, II. vydanie MACHAJOVÁ, J. a kol.	VYPREDANÉ		5/2008
Všeobecné správne právo, 3. vydanie MACHAJOVÁ, J. a kol.	775 Sk	25,70 €	4/2009
Voľný pohyb osôb v EÚ KUNOVÁ, V., SVITANA, R.	243 Sk	8,07 €	8/2008
Základy masmediálneho práva DRGONEC, J.	1 095 Sk	36,35 €	9/2008
EKONOMICKÉ			
Celostný manažment PORVAZNÍK, J.	707 Sk	23,46 €	9/2007
Dane podnikateľských subjektov HARUMOVÁ, A., KUBÁTOVÁ, H.	564 Sk	18,72 €	10/2006
Makroekonomie KLOUDOVÁ, J.	373 Sk	12,38 €	11/2007
Makroekonomie, II. vydanie KLOUDOVÁ, J.	373 Sk	12,38 €	11/2008
Medzinárodné podnikanie DVOŘÁČEK, J.	328,50 Sk	10,90 €	12/2006
Sociální kompetence MIKULÁŠTÍK, M.	558 Sk	18,52 €	5/2008
Úvod do mikroekonomie STIASSNY, A.	500 Sk	16,59 €	1/2008
Základy statistiky SOUČEK, E.	339 Sk	11,25 €	5/2006
MASMEDIÁLNE			
Od tamtamov po internet BREČKA, S. a kol.	587,50 Sk	19,50 €	3/2009

ZBORNÍKY

<i>názov publikácie</i> <i>autor/i vydaných publikácií</i>	<i>cena</i>		<i>mesiac/rok</i> <i>vydania</i>
Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe ZÁHORA, J. (ed.)	141,90 Sk	4,71 €	3/2008
Forecasting Crime Development and Control of Crime in Central and Eastern European Countries Kolektív	297 Sk	9,85 €	5/2008
Návrh legislatívneho zámeru kodifikácie súkromného práva LAZAR, J. (ed.)	218 Sk	7,24 €	9/2008
Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti ZÁHORA, J. (ed.)	266 Sk	8,82 €	6/2008
Rímska rodina Kolektív	98 Sk	3,25 €	6/2007
Terorizmus a medzinárodné právo Kolektív	278 Sk	9,22 €	11/2007
Zmeny v spravodajských službách CIBULA, I. (ed.)	68 Sk	2,25 €	3/2008
Spravodajské služby v demokratickej spoločnosti CIBULA, I. (ed.)			1/2009

ČASOPISY

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2007	313 Sk	10,38 €	1/2007
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – I/2008	190 Sk	6,30 €	5/2008
Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – II/2008	313 Sk	10,38 €	12/2008

Pripravujeme:

FISCHER, P. – Európske právo / European law, 3. vydanie

HRADISKÁ, E.; BREČKA, S. – Psychológia médií

CHOVANCOVÁ, K. – Medzinárodná arbitráž investičných sporov

TUŠER, A. a kol. – Metódy mediálnej tvorby

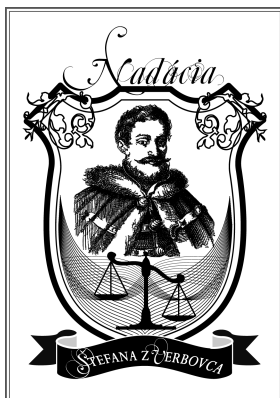
TUŠER, A. a kol. – Systém a typológia médií

KERECMAN, P., MANÍK, R. – História advokácie na Slovensku

Uvedené publikácie si môžete zakúpiť na predajných miestach:Predajňa **EuroKódex**, Tomášikova 20, **Bratislava** 02/ 434 26 815Predajňa **EuroKódex**, Fučíkova 269, **Sládkovičovo** 031/ 789 99 29Predajňa **EuroKódex**, Tematínska 10, **Bratislava** 02/ 682 03 655Predaj a distribúciu pre ČR zabezpečuje Aleš Čeněk, s. r. o.
www.alescenek.cz, tel. č.: +420 222 311 629viac na: www.eurokodex.sk

konverzný kurz 1 EUR = 30,1260 SKK

Vydané s podporou Nadácie Štefana z Verbovca.

Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae – 2/2009

Vydavateľ:

Bratislavská vysoká škola práva

Poradca podnikateľa,
spol. s r. o.
Rázusova 23
010 01 ŽILINA

www.eurokodex.sk

Grafické spracovanie:

Mgr. Jozef Kotačka

Služby zákazníkom:

tel.: 041/70 53 222
fax: 041/70 53 343
e-mail: sluzby@epi.sk
internet: www.epi.sk
www.zakon.sk

Sadzba dodaná do tlače:

jún 2009

Vytlačil:

**POLYGRAFICKÉ
CENTRUM**
www.polygrafcentrum.sk

Polygrafické centrum
Tomášikova 26
821 01 Bratislava
ba@polygrafcentrum.sk
www.polygrafcentrum.sk

ISSN 1337-6810